

12

ปี

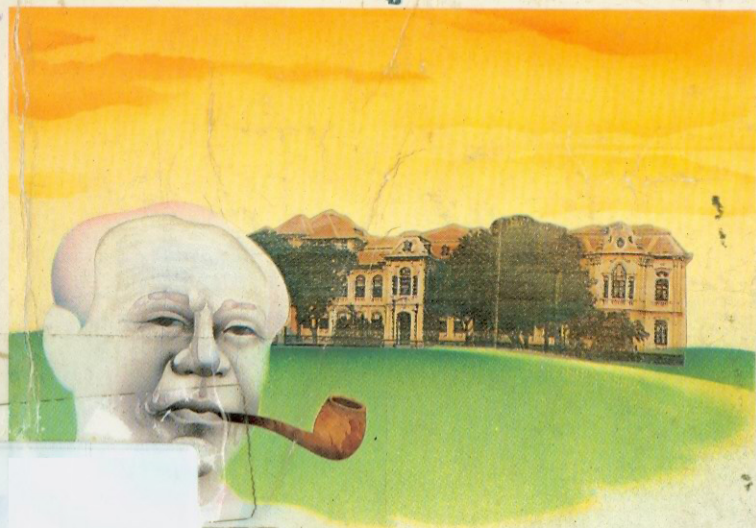
2

เดือน

4

วัน

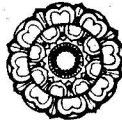
ในตำแหน่งผู้ว่าการ สปท.

สุรพล เ็นอุรา เมียน

๑๒ ปี ๒ เดือน ๔ วัน ในตำแหน่งผู้ว่าการ สปท.

สนับสนุนการจัดทำ E-Book โดย โครงการ Open School Thailand

สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง
๘/๒๓ ซอยบ้านช่างหล่อ ถนนพรานนก
กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐ โทร. ๔๑๑-๓๓๓๔

๑๒ ปี ๒ เดือน ๔ วันในตำแหน่งผู้ว่าการ สปท.
สุรพล เย็นอร่า

ISBN 974-7011-33-6
พิมพ์ครั้งแรก พฤศจิกายน ๒๕๓๐
จำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ เล่ม
ราคา ๒๘ บาท

แบบปก
พิชัย เลิศสุวรรณศรี

จัดจำหน่าย
สายส่งศักดิ์ บริษัทเคทีดีไทย จำกัด
๑๑๓ เพ็ญนคร (ตรงข้ามวัดราชบพิธ)

เขตพระนคร กทม. ๑๐๒๐๐ โทร. ๒๒๒๕๖๕๖-๘

๑๒ ปี ๒ เดือน ๔ วันในตำแหน่งผู้ว่าการ สปท.

สุพล เข็นตรา

मुख्य निर्देशक के सम्मुख

คณะกรรมการ

การเลือกตั้ง สภาผู้แทนราษฎร

สุพล เข็นตรา

มูลนิธิโกมลคีมทอง

กระทรวงศึกษาธิการ ออกใบอนุญาตให้

เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๑๔

เลขที่อนุญาตที่ ต. ๑๔๔/๒๕๑๔

กระทรวงมหาดไทย ออกใบอนุญาตให้

เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๑๖

เลขทะเบียนลำดับที่ ๗๖๓

คณะกรรมการ

๑. นายอุดม เข็นถัด
๒. นายป๋วย อึ๊งภากรณ์
๓. ม.ร.ว. พัฒนาไชย ไชยันต์
๔. นายเฉลิม ทองศรีพวงศ์
๕. นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์
๖. นายพิภพ ธงไชย
๗. นายกรุณา กุศลาสัย
๘. นายชาญวิทย์ อร่ามฤทธิ
๙. นายแพทย์ประเวศ วะสี
๑๐. นายประกอบ กุปรัตน์
๑๑. นายนริศ ชัยสูตร
๑๒. นายอภัย ดุลยเกษม
๑๓. นางสาวธนา โดสิตระกุล
๑๔. นางสาวอรศรี งามวิทยาพงศ์
๑๕. นางจินตนา คุมพ์ประพันธ์

ประธาน

รองประธาน

เหรัญญิก

ที่ปรึกษากฎหมาย

ผู้จัดการ

ผู้ช่วยผู้จัดการ

เลขานุการ

ผู้ช่วยเลขานุการ

สารบัญ

คำนำ

บอกกันก่อน

อันเกี่ยวกับตัวผู้เขียน

๑๒ ปี ๒ เดือน ๔ วันในตำแหน่งผู้ว่าการ ธปท.

นำเรื่อง

๑

ผู้ว่าการลำดับที่ ๑๐

๘

บนเส้นทาง

๑๙

จริยวัตรในความทรงจำ

๓๗

จากปี ๒๕๑๙-๒๕๓๐

๗/๒

ข้อเขียนจากหนังสือพิมพ์

เมื่ออาจารย์ป่วยกลับเมืองไทย

๑๒๙

ความกล้าหาญ สันติ และความซื่อสัตย์

๑๓๐

ป่วยกลับไทย เมื่อกตรวจเม็ดหนึ่ง

๑๓๕

ดร. ป่วย อิงภากรณ์

๑๔๑

บทเรียนจากชีวิตและงานของป่วย อิงภากรณ์

๑๔๗

เมื่ออาจารย์ป่วยกลับมาเยือนแบงก์ชาติ

๑๕๖

คำนำ

ในระหว่างที่คุณป๋วย อึ๊งภากรณ์ ไปสอนอยู่ที่ปรินซ์ตัน และเคมบริดจ์ ได้เขียนจดหมายติดต่อกับข้าพเจ้าค่อนข้างมาก และบ่อย ท่านมักเขียนด้วยลายมืออันงดงาม ส่วนข้าพเจ้าร่างให้เลขานุการตีพิมพ์ส่งไป (เพราะเชื่อว่าท่านคงอ่านลายมือข้าพเจ้าไม่ออก) และให้เก็บจดหมายต่างๆ เข้าแฟ้มไว้เป็นอย่างดี คิดว่าเมื่อเป็นโอกาส จะให้ตีพิมพ์ออกสู่มหาชน เชื่อว่าคงจะให้ความรู้บางอย่างบางประการในช่วงท้ายๆ แห่งชีวิตผู้ว่าการธนาคารชาติของท่าน และช่วงที่ท่านเพิ่งพ้นจากตำแหน่งหน้าที่นั้นออกมาใหม่ๆ เสียายที่เมื่อเกิดเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ขึ้นนั้น พรรคพวกชนย้ายแฟ้มต่างๆ หนีตำรวจและทหาร ที่บุกรุกมาเผา

เอกสารตลอดจนหนังสือในครอบครองของข้าพเจ้า จนบ้านนี้ยัง
หาเพิ่มขึ้นไม่ได้ ในข้อนี้คุณสุรพล เย็นอุรา ออกจะได้เปรียบ
ข้าพเจ้าอยู่

ในบรรดาจดหมายโต้ตอบกันช่วงนั้น จำได้ว่าข้าพเจ้าขอ
จัดพิมพ์รวมบทความของคุณป่วย เรื่อง *สันติประชาธรรม* และ
เสียชีพอย่าเสียสัตย์ ทั้งยังขอให้ท่านเขียนเล่าเรื่องชีวิต ๑๒ ปี
แห่งการเป็นผู้ว่าการธนาคารชาติด้วย ความจริงท่านรับปากแล้ว
ด้วยซ้ำว่าจะเขียนให้ เผอิญสยามสมาคมจะมีอายุครบรอบ ๗๐
ปีบริบูรณ์ ใน พ.ศ. ๒๕๑๗ ทางสมาคมขอให้ข้าพเจ้าเชิญท่าน
มาแสดงปาฐกถาเป็นภาษาอังกฤษในโอกาสอันสำคัญนั้น ท่าน
ถามข้าพเจ้าว่าจะให้ท่านพูดเรื่องชีวิต ๑ รอบนักษัตรของท่านที่
ธนาคารชาติ หรือจะให้ออกความเห็นเรื่อง “สังคมสยาม” โดย
ทั่วๆ ไป ข้าพเจ้าเห็นว่าเนื่องในโอกาสดังกล่าว เรื่องหลังดูจะ
เหมาะกว่า จึงเรียนตอบท่านไปเช่นนั้น ดังท่านได้เตรียมมาให้
และได้ตีพิมพ์เรื่องดังกล่าวในวารสารของสยามสมาคมแล้ว แต่
ข้าพเจ้าก็อดเสียดายไม่ได้ ที่ไม่ได้เรื่องพื้นความหลังของท่านอัน
เล่าถึงช่วงงานที่ธนาคารชาติ แม้ท่านจะเคยคุยให้ฟังบ้างเป็นครั้ง
คราวก็ตาม ที่น่าเสียใจอย่างยิ่งก็ตรงที่ หมกโอกาสอันจะได้เรื่อง
เช่นนี้จากท่านเสียแล้วโดยเด็ดขาดเลยก็ว่าได้

การที่คุณสุรพล เย็นอุรา อุตส่าห์เขียนเล่าให้เราทราบถึง

ชีวิตการงานของคุณป่วย ในช่วงเวลาดังกล่าว จึงนับว่าช่วยแก้ไขข้อบกพร่องส่วนนี้ ให้พวกเราคนวงนอกได้ทราบ เพราะอย่างน้อยคุณสุรพลได้ทำงานชนิดที่เรียกได้ว่า รับใช้ใกล้ชิดมากกับคุณป่วยเกือบจะโดยตลอด แม้จะเขียนเล่าไม่ได้ทุกแง่มุม และไม่อาจเทียบได้กับที่เจ้าตัวเขียนเอง แต่ก็ให้บรรยากาศอันยากที่บุคคลอื่นใดจะทำได้เท่า แมื่ก่อนหน้านั้นคุณสุรพลจะเขียนเล่าไว้ในที่ต่าง ๆ บ้างแล้ว การที่เขียนขึ้นใหม่อย่างเป็นทางการเป็นเนื้อเป็นหนังที่ยังผนวกกับข้อเขียนนั้น ๆ เกี่ยวกับคุณป่วยรวมเข้าด้วยกันเช่นนี้ นับว่ามีประโยชน์มาก และสะดวกแก่การค้นหา ทั้งคุณสุรพลยังช่างสังเกตและใช้โวหารอันน่าติดตามอ่านอีกด้วย

โดยที่บิหน้าคุณป่วยจะมีอายุครบ ๖ รอบนักษัตร หากได้ข้อเขียนทำนองนี้จากบุคคลต่าง ๆ ที่รู้จักท่านคนละแ่งละมุม จะช่วยให้เรารู้จักบุุขนิสัยบุคคลผู้นี้กันกว้างขวางออกไปในหลาย ๆ มิติ เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์แก่นุชนคนไทย ซึ่งต้องการแบบอย่างที่ดีจากบุคคลร่วมสมัย อันอาจนำวิถีชีวิตของเขาไปสู่ความดีความงามและความจริง (แม้ผู้ที่พ้นวัยเยาว์ไปแล้ว แต่มักลืมอะไร ๆ กันง่าย ๆ ก็ควรได้อ่านงานเขียนประเภทนี้ด้วยเช่นกัน)

โดยที่มูลนิธิโกมลคีมทองมีเป้าหมายในอนที่ จะอุดหนุนอุดมคติของคนหนุ่มสาว ย่อมถือได้ว่า ชีวิตของคุณป่วยเป็นเนติแบบอย่างในทางนี้ได้ และการที่คุณสุรพลมีแก้ไขเขียนหนังสือ

เล่มนี้ให้มูลนิธิจัดพิมพ์ นับว่าต้องตามวัตถุประสงค์ของเราโดยแท้
ในฐานกรรมการผู้จัดการ ข้าพเจ้าขอขอบคุณ คุณสุรพลไว้ใน
ที่นี้เป็นอย่างสูง พร้อมกับตั้งความหวังไว้ว่า มูลนิธิคงจะได้มี
โอกาสจัดพิมพ์หนังสือทำนองนี้ จากท่านอื่นๆ อีกด้วย ใน
โอกาสต่อๆ ไป

ว. ศ. ๓๖๖

บอกกันก่อน

แต่แรกเริ่มเมื่อได้รับการติดต่อจากคุณฐิติมา คุณศิริานนท์ แห่งสำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง ให้ช่วยเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ในช่วงเวลาที่ทำงานอยู่ในธนาคารแห่งประเทศไทยในฐานะผู้ว่าการนั้น ผมก็ได้ตกปากรับคำเป็นมั่นเหมาะว่าจะเขียนให้ ทั้งนี้ ก็เพราะตัวเองก็มีความรู้สึกถึงท่านอยู่เป็นเนืองนิตย์ การเขียนถึงก็ย่อมเป็นการระบายออกซึ่งความรู้สึก เพื่อให้ท่านได้รับรู้ กับอีกเหตุผลหนึ่งก็คือ ในฐานะที่ผมเองก็เป็นคนทำงานอยู่ในธนาคารแห่งประเทศไทย การที่จะนำเอาชีวิตช่วงนี้ของ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มากเล่า ก็ควรจะทำให้ดีกว่าคนภายนอกในแง่ของความถูกต้อง ประกอบกับเป็นคนหนึ่งในจำนวน

เพียงไม่กี่คน ที่มีโอกาสได้ทำงานและรับใช้ท่านก่อนข้างใกล้ซิด
นับแต่วาระแรกที่ท่านอย่างทำเข้าสู่ห้องทำงานในฐานะผู้ว่าการ
ตราจนถึงวาระท้ายสุดเมื่อท่านก้าวพ้นไปจากห้องนั้น หลังจากได้
ดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นเวลายาวนานกว่า ๑๒ ปี

แต่เพียงอีกไม่นานต่อมา ก็พบว่าตัวเองยังมีได้พร้อมที่จะ
จับปากกามาขีดเขียนได้ ด้วยเหตุที่เหลือเวลาสำหรับการทำงานให้
กับธนาคารแห่งประเทศไทยเพียงไม่กี่เดือน ก็จะต้องพ้นไปเพราะ
เกษียณอายุ เวลาส่วนที่เหลือจำนวนน้อยนิดนี้ควรอุทิศให้แก่งาน
ของสถาบันที่ได้ฝากชีวิตมาตลอดเวลาอันยาวนาน จนเกือบจะครบ
๓๗ ปี รอเวลาส่วนนี้ให้ผ่านพ้นไปเสียก่อนจึงค่อยจับปากกา เพราะ
ไม่ประสงค์จะให้ผู้ใดเอาไปกล่าวอ้างได้ว่า ผมนั้นก็คุยเกี่ยวกับคน
เป็นหลายคน ยามที่ใกล้เกษียณอายุ ก็ละและวางมือจากภาระหน้าที่
ทั้ง ๆ ที่ยังอยู่ในช่วงเวลาของการทำงาน ลาหยุดงาน หรือมาทำงาน
แต่ไม่ได้ทำงาน หรือทำพอเป็นพิธีเพียงเพื่อให้เวลาหมดไป
วันหนึ่ง ๆ อย่างที่ฝรั่งเรียกว่า holidays with good pay หรืออะไร
ทำนองนั้น จึงได้หยุดยั้งการขีดเขียนไปพลางก่อน

กับอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดความลังเลใจก็คือ อันว่าเรื่อง
ราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ ดร. บัวย อิงภากรณ์ นั้น ไม่ว่าจะเป็นส่วน
ที่ผมกำลังคิดจะเขียน หรือจะเป็นผู้ใดก็ตามแต่ที่จะเขียนในส่วน
อื่น ๆ ก็ล้วนแล้วเป็นเรื่องเก่าซึ่งได้เคยมีการพูดถึงเขียนถึงโดยผู้

คนเป็นจำนวนมากหลาย ตลอดหลายปีที่ผ่านมา หากจะพูดหรือเขียนก็ยอมหลักเสียงมิได้ที่จะต้องนำเอาเรื่องเดิมมาเขียนซ้ำ เพราะเป็นที่รู้กันอยู่แก่ใจว่า บทบาทของ ดร. บัวย อิงภากรณ์ นั้น ไม่ที่จะเป็นการคิด การพูด การเขียน รวมตลอดจนการกระทำอื่นใด ได้สิ้นสุดหรือปิดฉากไปแล้วโดยสมบูรณ์ นับแต่วาระเพียงไม่นานหลังจากที่ท่านต้องพรวดตัวเองไปจากผืนแผ่นดินอันเป็นบ้านเกิดเมืองนอน ทั้งนี้สืบเนื่องจากโรคาพยาธิซึ่งเบียดเบียนและจงใจบั่นทอนสมรรถภาพทั้งหมด อันเป็นแหล่งที่มาแห่งอัจฉริยภาพในตัวท่าน

เมื่อมิใช่นักประวัติศาสตร์ การที่จะต้องนำเอาของเก่ามาเล่าใหม่เป็นครั้งแล้วก็ครั้งเล่าเช่นนั้น จึงยอมไม่เป็นความสะทกใจนัก

แต่...แต่แล้วเมื่อไม่นานก่อนหน้านั้น ก็ได้รับจดหมายบรรจุกความเพียงไม่กี่บรรทัดจากคุณฐิติมา ฯ เพียงแค่กวาดสายตาอ่านคร่าว ๆ ก็บอกตัวเองได้ว่า เธอกำลังติดตามทวงถามต้นฉบับบรรดาเหตุหรือผลทั้งหลายทั้งปวงที่เคยถือว่าเป็นสิ่งยังมิให้ตั้งต้นเขียนก็พลันถดถอยไป ไม่อยู่ในวิสัยที่จะเอามาเป็นเครื่องมือกล่าวอ้างได้ เนื่องด้วยได้ตกปากรับคำไว้เสียดิบดีแล้ว

เอาเป็นว่าต้องเขียนละ ถึงจะเป็นเรื่องเก่าเอามาเล่าใหม่ก็ต้องยอม ในเมื่อมีเหตุผลหรือข้อมูลใหม่ที่ให้แก่ตัวเองคือ การ

เขียนหรือการกล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลผู้ซึ่งตลอดชีวิตได้
บำเพ็ญตนอยู่บนเส้นทางแห่งความดี ความงาม และสิ่งซึ่งได้
บำเพ็ญนั้นก็ส่งผลไปสู่ประโยชน์สุขของสังคมอันเป็นส่วนรวม จน
มีผู้เทิดทูนยกย่องให้เป็น “ปูชนียบุคคล” เช่นที่ ดร. ป๋วย อึ๊งภา-
กรณ์ ได้บำเพ็ญมาแล้ว หากได้เป็นแบบอย่างของความประพฤติ
อันควรถือว่าเป็นสิ่งล้ำสมัยไม่ หากเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของผู้คน
ทุกยุคทุกสมัย

อย่างน้อยแบบฉบับแห่งความประพฤติเยี่ยงนี้ ก็อาจมีส่วน
ไม่มากนักน้อยที่จะช่วยจูงใจให้คนบางคน โดยเฉพาะผู้ที่กำลังเรื่อง
อำนาจวาสนาอยู่ในขณะนี้ และใครจะได้รับการนิยมนยกย่องว่าเป็น
“ปูชนียบุคคล” อาจสังเกตเห็นแนวทางที่จะนำไปสู่ความเป็น “ปูชนีย-
บุคคล” บ้าง

ถ้าจะบังเกิดมรรคผลอย่างที่ผมคาดคิดนั้น บางที.....บางที
บ้านนี้เมืองนี้อาจจะมีความสงบสุขร่มเย็น น่าอยู่และน่าภูมิใจยิ่ง
กว่าที่เคยเป็นมาแล้วและที่กำลังเป็นอยู่ในทุกวันนี้ก็ได้

สรุปผล เย็นอุรา

๒๑๖ ซอยจรัสสนิทวงศ์ ๓

เขตบางกอกใหญ่

กทม.

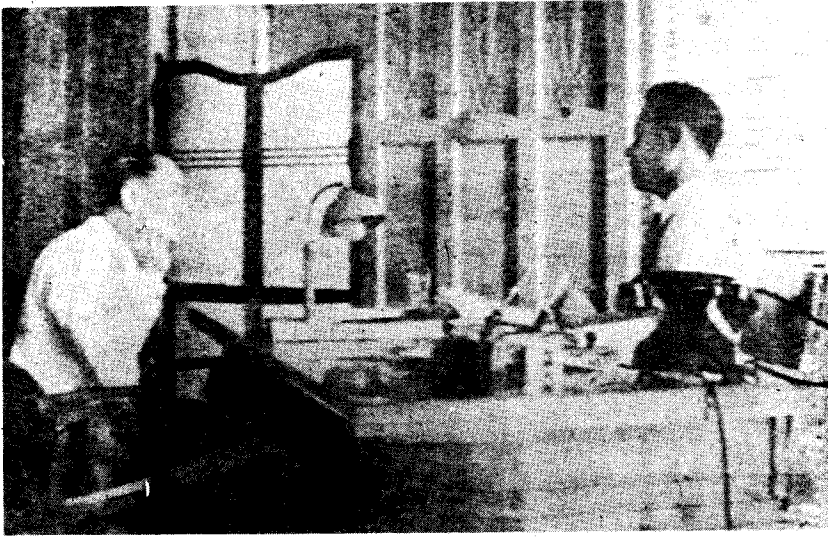

วิวัฒน์ วัฒนศิริ

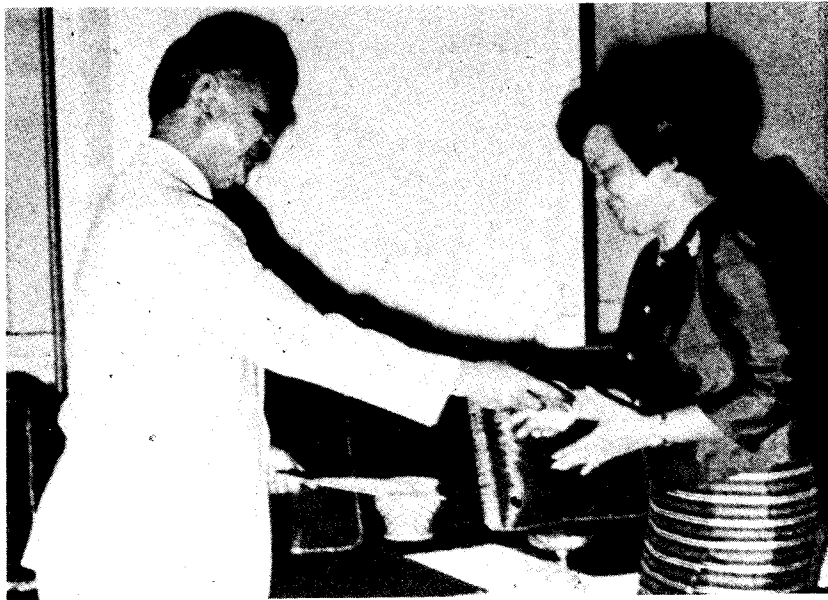
เลขาธิการ สภาวัฒนธรรม

วิวัฒน์ วัฒนศิริ
เลขาธิการ สภาวัฒนธรรม

ไม่นานก่อนการพ้นจากตำแหน่งของ ดร.ป๋วยฯ ธนาคารได้ให้ความเห็นชอบกับการให้พนักงาน
ผลิตวารสารเพื่อการอ่านของพนักงานด้วยตนเอง โดยมีชื่อว่า "รพท.ปริทรรศน์"

ดร.ปวยฯ เมื่อครั้งเข้าดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ กับคุณพิสุทธิ นิมนานเหมินท์ หัวหน้าฝ่ายการคลัง ขณะนั้น ดร.ปวยฯ อายุ ๓๖ ปี อ่อนกว่าคุณพิสุทธิฯ ๒ ปี

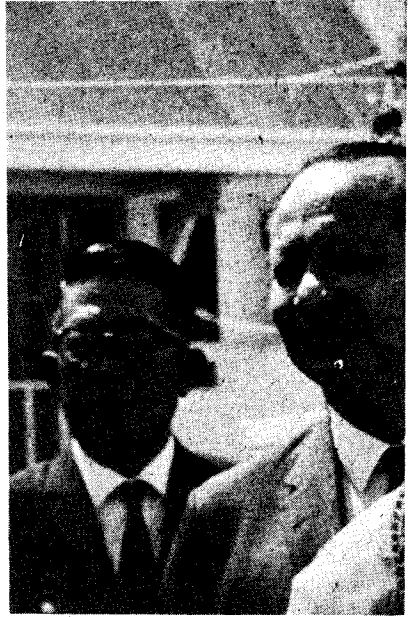

ดร.ปวยฯ กำลังมอบเหรียญที่ระลึกให้คุณหญิงสุภาพ ยศสุนทร ในวาระที่ทำงานครบ ๒๐ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐

ดร.ป๋วยฯ กับคุณสมหมาย ฮุนตระกูล

ภาพนี้ถ่ายทำโดยช่างภาพของนิตยสาร
FORTUNE เพียงไม่นานก่อนพ้นจาก
ตำแหน่ง

ชดย.. เครื่องดนตรีที่ ดร.บัวขาว ชอบเป่า

ภาพที่ถ่ายร่วมกับนายปรีดี พนมยงค์ และ ดร.ป๋วยฯ เอมามาติดตั้งภายในห้องทำงาน

สถานทูตไทยในฟิลิปปินส์จัดเลี้ยงฉลองให้แก่ ดร.ป๋วยฯ ในโอกาสที่ได้รับรางวัลแมกไซไซ พ.ศ. ๒๕๐๘

ดร.ป๋วยฯ ขณะกล่าวคำอำลาพนักงาน ธนาคารแห่งประเทศไทย

อันเกี่ยวกับตัวผู้เขียน

ถาม - เริ่มจ้างงานเขียนตั้งแต่เมื่อไหร่ ?

ตอบ - จำไม่ได้แน่ แต่ควรจะเกิน ๓๐ ปีแล้วกระมัง ตอนนั้นเขียนให้ พิมพ์ไทย กับ สยามนิกร ครั้งที่ยังมีสำนักงานอยู่ถนนสีลม มีครุมาลัย ชูพินิจ เป็นคนให้กำลังใจ

ถาม - ปกติใช้ชื่อจริงหรือชื่อปากกา ?

ตอบ - ชื่อปากกา มีอยู่ ๒ ชื่อ สำหรับข้อเขียนกับงานแปล มาตอนหลังนี้ถึงได้ใช้ชื่อจริง

ถาม - ชอบเขียนในแนวไหน ?

ตอบ - ไม่มีแนว เขียนมันเรื่อยไปแหละ เรื่องตลกก็เคยเขียนให้กับ 'ด้วย' ตุน แน่ ที่เขียนทุกวันนี้ส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องสั้น ๆ กับบทความ

ถาม - ตีพิมพ์ที่ไหนบ้าง ?

ตอบ - เท่าที่จำได้ก็มี *สตรีสาร* *โลกลับ* *สารคดี* กับวารสาร
บางเล่มที่เขาขอเรื่องมา แต่ที่ส่งไปให้ระยะนี้ถ้าไม่ใช่
สยามรัฐ ก็ *พระสยาม* (วารสารของพนักงานธนาคาร
ชาติ) นี่แหละ

ถาม - ถนัดเรื่องทำนองไหนมากกว่าเพื่อน ?

ตอบ - เห็นจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติกของบุคคล
หมายถึงความประพฤติกที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างนะ แต่
ต้องเป็นผู้ที่ตัวเองรู้จักดีด้วย ไม่ใช่เขียนตามคำบอกเล่า
ของใคร ๆ

ถาม - พอบอกได้ไหมว่าเรื่องที่เคยเขียนมา ชอบเรื่องไหนมาก
ที่สุด ?

ตอบ - ก็... ก็เรื่องที่กำลังเขียนให้อ่านกันเล่มนี้ไง คงไม่ต้อง
บอกว่าชอบมากที่สุดนะ แต่ภูมิใจที่สุดที่ได้เขียน

๑๒ ปี ๒ เดือน ๔ วันในตำแหน่งผู้ว่าการ ธปท.

นำเรื่อง

ผู้ที่ทำงานในธนาคารแห่งประเทศไทย (ต่อไปในข้อเขียนนี้อาจเรียกสั้น ๆ ว่า ธนาคารชาติ) โดยเฉพาะในยุคต้น ๆ นั้น มักจะกล่าวด้วยความภาคภูมิใจว่า ประมุขแห่งสถาบันของตนซึ่งได้แก่ผู้ว่าการนั้น หากเปรียบในความสำคัญก็คู่จเดียวกับผู้เป็นประมุขแห่งขบวนการยุติธรรม ซึ่งได้แก่ประธานศาลฎีกา เหตุที่กล่าวเช่นนั้นก็สืบเนื่องจากประเพณีปฏิบัติที่ว่า ไม่ว่ารัฐบาลชุดใดหรือกลุ่มบุคคลใดที่เข้ามามีอำนาจในการบริหารบ้านเมือง จะพยายามหลีกเลี่ยงหรือนัยหนึ่งถ่วงการหมายตากับตำแหน่งที่กล่าวเพื่อให้พวกพ้องหรือบริวารแห่งตนเข้าไปดำรง เยี่ยงที่นิยมปฏิบัติกับตำแหน่งหน้าที่ที่มีความสำคัญในองค์การต่าง ๆ หรือแม้หากจะมีการกระทำ

เช่นว่านั้น ก็จะต้องเป็นในกรณีที่เห็นได้โดยชัดเจนว่า ผู้ที่ดำรงตำแหน่งอยู่เดิมนั้น ขาดคุณสมบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่บกพร่องจนเป็นเหตุให้บังเกิดความเสียหายแก่ส่วนรวมโดยแท้จริง และขณะเดียวกันผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เข้าไปดำรงตำแหน่งแทน ก็ย่อมจะเลือกเฟ้นจากผู้ที่มีใจเป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่หรือสังกัดผูกพันอยู่กับกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มใด ทั้งนี้ นอกเหนือจากคุณสมบัติสำคัญๆ ซึ่งได้แก่การเป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสม เป็นผู้มีเกียรติประวัติการทำงานว่ามีความซื่อสัตย์สุจริต แน่วแน่มั่นคงในหลักการ อีกทั้งเป็นผู้ก่อปรด้วยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว

สถาบันการเงินของชาติกับสถาบันอันผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรม จึงเปรียบได้กับรากแก้วแห่งไม้ยืนต้น อันเป็นเสมือนความดำรงคงอยู่ของชาติ หากประชาชนในชาติขาดความเชื่อถือไว้วางใจในสถาบันทั้งสองนี้แล้ว ประเทศชาติก็จะดำรงคงอยู่หรือเป็นที่ยอมรับนับถือของนานาชาติหาได้ไม่

ด้วยเหตุนี้ จึงเมื่อใดที่ประจักษ์ว่าอิทธิพลของฝ่ายบริหารบ้านเมืองสอดแทรกเข้าสู่สถาบันของตน อันเป็นเหตุให้แนวทางการบริหารงานโดยปกติต้องเบี่ยงเบนไป หรือการถูกกำหนดให้ต้องปฏิบัติการหรือดำเนินนโยบายใด อันจะส่งผลไปสู่ความไม่เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจของประชาชนแล้ว ผู้เป็นประมุขแห่งสถาบันที่กล่าวก็ย่อมเลือกตัดสินใจในลักษณะเดียวกัน คือ ขอลาออกหรือ

ยอมถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง เพื่อเป็นการประท้วงหรือเป็นการบอกกล่าวให้สาธารณชนได้รับรู้ว่า สถาบันของตานั้น บัดนี้ ได้ถูกฝ่ายบริหารบ้านเมืองข่มเหงรังแกแล้ว

ยึดถือเป็นหลักการอย่างมั่นคงแน่วแน่ว่า รัฐบาลนั้นยอมจะเปลี่ยนเมื่อใดก็ได้ แต่สำหรับประเทศชาติแล้ว จะเปลี่ยนแปลงมิได้ไม่ว่าในเวลาใด

ในส่วนที่เกี่ยวกับธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการและรองผู้ว่าการ จะได้รับการแต่งตั้งโดยพระบรมราชโองการ ฯ ผู้มีหน้าที่เสนอตัวบุคคลให้แก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งมีหน้าที่กำกับและดูแลโดยทั่วไปซึ่งกิจการตามพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พุทธศักราช ๒๔๘๕ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และการถอดถอนก็กระทำโดยนัยเดียวกัน ในการดำเนินการใด ๆ ในนโยบายสำคัญของธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น จะต้องผ่านการพิจารณาและด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทย โดยผู้ว่าการและรองผู้ว่าการจะเป็นประธานและรองประธานโดยตำแหน่ง สำหรับกรรมการอื่น ๆ นั้น รัฐมนตรีว่าการคลังจะเป็นผู้กำหนดโดยเลือกจากผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในงานที่เกี่ยวกับการเศรษฐกิจหรือการเงินของราชการ รวมทั้งบุคคลจากส่วนงานอื่น ๆ ที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่การบริหารงานของธนาคาร จึงเมื่อใดที่

ผู้ว่าการขอลาออกหรือต้องถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง สืบเนื่องจากการที่ธนาคารและรัฐบาลมีความเห็นขัดแย้งกันในนโยบายที่สำคัญ ก็จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ให้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่แทน การปฏิบัติเช่นนี้จะยังเป็นเพียงรูปแบบของประเพณียิ่งกว่าเหตุผลอื่น เพราะปรากฏเสมอมาว่า ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เข้ามาอยู่ในคณะกรรมการชุดใหม่ หลายคนมักจะเป็นคนเดิม หรือแม้แต่ในกรณีของผู้ว่าการซึ่งขอลาออกหรือถูกถอดถอนจากตำแหน่งด้วยเหตุดังกล่าวนั้น ก็ยังเคยได้รับแต่งตั้งให้กลับมาเป็นผู้ว่าการได้อีก เช่น กรณีของพระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ผู้ว่าการคนแรกคุณเล้ง ศรีสมวงศ์ กับ ดร. เสริม วิจิฉัยกุล

สำหรับตำแหน่งรองผู้ว่าการนั้น แม้ผู้ดำรงตำแหน่งจะได้รับการแต่งตั้งโดยพระบรมราชโองการ ฯ คงเดียวกับผู้ว่าการก็ตาม แต่เท่าที่ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นส่วนใหญ่ นิยมเลือกจากพนักงานระดับอาวุโสในธนาคารนั่นเอง ด้วยเหตุที่หน้าที่ความรับผิดชอบของรองผู้ว่าการนั้น ก็เสมือนกับเป็นแม่บ้านให้ผู้ว่าการในด้านการปกครองพนักงาน ซึ่งจำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างเพียงพอในระเบียบแบบแผนของสถาบัน แต่ทั้งนี้ก็มิได้ถือว่าเป็นหลักปฏิบัติที่แน่นอนเสมอไป หากกรณีใดเมื่อตำแหน่งรองผู้ว่าการว่างลงและไม่มีบุคคลจากภายในธนาคารที่เห็นว่าเหมาะสมก็อาจแต่งตั้งบุคคลจากภายนอกให้เข้ามาดำรงตำแหน่ง

ในกรณีที่ธนาคารแห่งประเทศไทยขาดผู้ว่าการ เพราะการ
ขอลาออกหรือถูกถอดถอน รองผู้ว่าการจะต้องทำหน้าที่ของตน
ต่อไป แม้ข้อเท็จจริงจะปรากฏว่า การพ้นจากตำแหน่งของผู้ว่า
การนั้นเนื่องมาจากสาเหตุที่รองผู้ว่าการจะต้องร่วมรับผิดชอบด้วย
ก็ตาม ทั้งนี้ก็เพราะเป็นหลักปฏิบัติที่ว่า สถาบันการเงินที่มีความ
สำคัญและดำรงคงอยู่ได้ด้วยความเชื่อถือของคนภายในประเทศและ
ที่มีความสัมพันธ์ทางการเงินในนานาประเทศ จะดำเนินธุรกิจโดย
ปราศจากผู้บริหารสูงสุดพร้อม ๆ กันในเวลาหนึ่งเวลาใดหาได้ไม่

จากประวัติการบริหารงานของธนาคารแห่งประเทศไทย
มีอยู่เพียงครั้งเดียวที่การขอลาออกมีที่มาจากความริเริ่มของรองผู้
ว่าการ กล่าวคือเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้เกิดความขัดแย้งระหว่าง
กระทรวงการคลังกับธนาคารแห่งประเทศไทย สืบเนื่องจากการ
ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยมีมติให้มอบหมายงานก่อสร้างอาคาร
สำนักงานใหญ่ให้กับบริษัทหนึ่งซึ่งแม้มิใช่ผู้เสนอราคาต่ำสุด แต่
ก็มีความเหมาะสมในด้านอื่น ๆ แต่กระทรวงการคลังโดยรัฐมนตรี
ว่าการคลังขณะนั้นไม่เห็นด้วย ประกอบกับได้เกิดการชุมนุม โดย
กลุ่มนักศึกษาซึ่งไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจของธนาคารแห่ง
ประเทศไทย จึงเป็นเหตุให้ผู้บริหารประเทศในขณะนั้นสั่งการ
ให้ธนาคารระงับการทำสัญญา รองผู้ว่าการซึ่งได้แก่คุณ
ฉลอง บึงตระกุล ผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้ว่าการ คือคุณพิสุทธ์

นิมมานเหมินท์ ซึ่งยังอยู่ในระหว่างการเดินทางไปต่างประเทศ เห็นว่าการสั่งการดังกล่าวนั้นเป็นการก้าวท้าวหรือลบหลู่มติของ คณะกรรมการ จึงได้ยื่นหนังสือถึงรัฐมนตรีคลังขอลาออกจาก ตำแหน่ง

ซึ่งก็เป็นเหตุให้ผู้ว่าการเมื่อเดินทางกลับมา ต้องขอลาออก ด้วยเหตุผลเดียวกัน อย่างไรก็ดี แม้กระทรวงการคลังจะเห็นชอบ กับการลาออก แต่ก็จำเป็นต้องขอให้ผู้ว่าการคงอยู่ในตำแหน่งไป ก่อน จนกว่าจะมีการแต่งตั้งผู้ว่าการคนใหม่

จึงเห็นได้ว่า ผู้เป็นผู้ว่าการหรือรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น จะต้องเป็นผู้ที่พร้อมที่จะก้าวออกจากตำแหน่ง แม้ในข้อเท็จจริงการดำรงตำแหน่งของบุคคลทั้งสอง จะมีได้มีการ กำหนดวาระเป็นที่แน่นอนเช่นสถาบันอื่น ๆ ทั้งนี้ ก็เพื่อธำรงไว้ ซึ่งศักดิ์ศรีและความเป็นอิสระในการบริหารงาน เพื่อความดำรงคง อยู่ของส่วนรวม ปราศจากการแทรกแซงจากฝ่ายบริหารบ้านเมือง นั้นเอง

ปัจจุบัน การปฏิบัติในทางที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ระหว่างฝ่ายบริหารบ้านเมืองกับธนาคารแห่งประเทศไทยในนโยบาย สำคัญ ก็ได้แก่การทำความเข้าใจหรือมีการปรึกษาหารือกันก่อน เป็นการภายใน หากการปรึกษาหารือนั้นไม่อาจนำไปสู่ความเข้าใจ หรือความปรองดองได้ เส้นทางสายเดียวที่ผู้บริหารธนาคารแห่ง

ประเทศไทยจะต้องเลือก ก็ได้แก่การลาออกหรือรอเวลาให้ถูกถอด
ถอนออกจากตำแหน่ง

ดูเหมือนว่าหลักปฏิบัติหรือนัยหนึ่งกติกาสั้นๆ จะไม่สู้
เป็นที่นิยมยึดถือปฏิบัติเคร่งครัดนัก ในกรณีของผู้ดำรงตำแหน่ง
รับผิดชอบในส่วนราชการหรือองค์การต่างๆ อันเป็นของรัฐ ไม่
ว่าจะเป็นในอดีตหรือปัจจุบัน

ผู้ว่าการลำดับที่ ๑๐

ถึงวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ ธนาคารแห่งประเทศไทยจะมีอายุครบปีที่ ๔๕ มีผู้ว่าการมาแล้วจนถึงคนปัจจุบัน ๑๑ คน สำหรับ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เมื่อเข้ามาดำรงตำแหน่งนั้นเป็นผู้ว่าการคนที่ ๗ แต่เนื่องจากได้มีการแต่งตั้งผู้ว่าการคนเดิมให้กลับมาดำรงตำแหน่งอีกครั้งได้กล่าวแล้ว ลำดับการเป็นผู้ว่าการของดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ จึงจัดเป็นลำดับที่ ๑๐

ชื่อ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อาจจะโง่งงตั้งเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมาก่อน แต่สำหรับคนธนาคารชาติแล้ว ชื่อนี้ฟังจะเป็นที่กล่าวถึงเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ เมื่อกระทรวงการคลังได้ขอให้ธนาคารชาติช่วยรับภาระค่าใช้จ่ายส่วนต่าง ในการส่ง ดร. ป๋วย ฯ ให้ไปรับ

การอบรมและฝึกงานที่ธนาคารโลก ในขณะที่เป็นเศรษฐกรใน
กระทรวงการคลัง งานของธนาคารชาติในขณะนั้นมีการติดต่อกับ
ธนาคารโลก การไปดูงานของ ดร. ป๋วยฯ ย่อมจะเป็นประโยชน์แก่
ธนาคารชาติในเวลาต่อไปด้วย และหลังจากนั้น เมื่อกระทรวงการ
คลังส่ง ดร. ป๋วยฯ ไปศึกษางานค้ำงบประมาณที่ธนาคารแห่ง
ประเทศอังกฤษ ก็เป็นอีกครั้งหนึ่งที่กระทรวงการคลังได้ขอให้
ธนาคารช่วยรับภาระค่าใช้จ่ายบางส่วนเช่นกัน

จากนั้น ค่ายข้อเสนอแนะของคุณสมหมาย ชุนตระกูล
ซึ่งขณะนั้นเป็นหัวหน้าส่วนกันคว่า (ปัจจุบันคือฝ่ายวิชาการ)
ธนาคารชาติจึงได้ขอยืมตัว ดร. ป๋วยฯ จากกระทรวงการคลังให้มา
ช่วยปฏิบัติงาน ในฐานะเป็นพนักงานชั่วคราว เพื่อปฏิบัติงานใน
ด้านที่เกี่ยวกับธนาคารโลก และถ้าจะว่ากันตามความจริง แม้แต่
ในธนาคารชาติเองขณะนั้น ผู้ที่สำเร็จการศึกษาในแขนงวิชา
เศรษฐศาสตร์โดยตรงก็มีอยู่เพียงน้อยคน โดยเฉพาะผู้ว่าการที่ผ่าน
มาก็ล้วนแล้วแต่สำเร็จการศึกษาจากแขนงวิชาอื่นทั้งสิ้น

ชื่อ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ปรากฏอยู่ในทำเนียบชื่อกรรมการ
ของธนาคารชาติในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ และในปีถัดมา คนธนาคาร
ชาติก็ได้รับรองผู้ว่าการคนใหม่ชื่อ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ซึ่งเข้ามาดำรง
ตำแหน่งแทน ม.ร.ว. ชจิต เกษมศรี ซึ่งพ้นจากตำแหน่งและไป
เป็นผู้จัดการธนาคารอาคารสงเคราะห์ในเวลาต่อมา

และถึงที่ทราบกันว่า ในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าการนั้น ดร. ป่วย ๆ เป็นเพียงผู้เดียวในประวัติศาสตร์ของธนาคารชาติ ที่อยู่ในตำแหน่งยาวนานยิ่งกว่าผู้ใดคือกว่า ๑๒ ปี แต่เมื่อดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการ อายุแห่งการดำรงตำแหน่งกลับสั้นยิ่งกว่า รองผู้ว่าการคนใดหมด เพราะอยู่ในตำแหน่งเพียงแค่ ๗ เดือนเท่านั้น

สาเหตุที่ต้องพ้นจากตำแหน่งภายในเวลาอันสั้นเช่นนี้ ได้รับความเปิดเผยจากผู้ใกล้ชิดว่า สืบเนื่องจากการที่ท่านปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามคำร้องขอของผู้มีอำนาจผู้หนึ่งในคณะรัฐบาลขณะนั้น ให้งดเว้นการลงโทษปรับธนาคารพาณิชย์ธนาคารหนึ่งซึ่งผู้นั้นมีส่วนได้เสียในผลประโยชน์ด้วย อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากพ้นจากตำแหน่งรองผู้ว่าการแล้ว ดร. ป่วย ๆ ก็คืนกลับไปทำงานอยู่กับกระทรวงการคลังในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญราชการคลัง

รองผู้ว่าการซึ่งมารับตำแหน่งสืบต่อจาก ดร. ป่วย ๆ ก็ได้แก่ พลตรีเจียม ญาโณทัย เจ้ากรมการเงินทหารบก และในการเข้ามาดำรงตำแหน่งที่ธนาคารนี้ ก็ยังคงปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ทางทหารต่อไปด้วย

สำหรับความรู้สึกของคนธนาคารชาติขณะนั้นในเบื้องต้น เมื่อทราบข่าวว่าผู้ที่จะมาเป็นผู้ว่าการเป็นบุคคลในเครื่องแบบต่างกวีพากษ์วิจารณ์กันต่าง ๆ นานา ซึ่งแน่นอนย่อมเป็นไปใน

ทางลบ โดยเห็นไปว่าบุคคลในเครื่องแบบ ได้เริ่มย่างกรายเข้ามา
 กรอบงำสถาบันแห่งนี้เช่นเดียวกับสถาบันอื่น ๆ แล้ว. แต่แล้วเพียง
 ไม่นานก็เป็นทีที่ประจักษ์ว่า รองผู้ว่าการท่านนี้แม้จะเป็นผู้อยู่ใน
 เครื่องแบบ แม้จะย่อหย่อนในด้านความรู้ทางภาษาต่างประเทศ
 โดยเฉพาะด้านวิชาการ แต่ก็ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า เป็นผู้ที่มี
 ความผึ่งผายเยี่ยงชายชาติทหารในการรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของ
 ธนาคารตลอดมา โดยเฉพาะเป็นผู้ที่มีความสามารถเยี่ยมยอดผู้หนึ่ง
 ในการบริหารงาน ใส่ใจต่อสภาพการดำรงชีวิตของพนักงานโดย
 เฉพาะพนักงานชั้นผู้น้อยเป็นพิเศษ เมื่อพ้นจากตำแหน่งในปี พ.ศ.
 ๒๕๐๗ จึงได้ฝากคุณงามความดีไว้ในความทรงจำของพนักงาน
 ในยุคนั้นเป็นจำนวนมาก

และรองผู้ว่าการผู้หนึ่งเอง ที่ประวัติศาสตร์ของธนาคารชาติ
 ก็ได้บันทึกว่า ดำรงคงอยู่ในตำแหน่งเป็นเวลายาวนานยิ่งกว่ารอง
 ผู้ว่าการคนใด กล่าวคือเป็นเวลากว่า ๑๑ ปี ขณะที่พ้นจาก
 ตำแหน่งนั้นมียศเป็นพลโทในตำแหน่งเจ้ากรมการเงินกลาโหม

ก่อนหน้าที่ ดร. ป๋วยฯ จะคืนกลับสู่ธนาคารชาติอีกครั้งใน
 ฐานะผู้ว่าการ ก็ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๐๒ อันอยู่ในช่วง
 เวลาที่ ดร. ป๋วยฯ ยังปฏิบัติงานอยู่กับกระทรวงการคลัง ในตำแหน่ง
 ที่ปรึกษาเศรษฐกิจการคลัง ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทยใน

กรุงลอนดอน มีเหตุการณ์หรือที่ถูกเหตุร้ายอุบัติเหตุในธนาคารชาติ
อยู่ ๒ ครั้งด้วยกัน

ครั้งแรกเกิดขึ้นระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม พ.ศ.
๒๕๐๑ กล่าวคือมีผู้ทุจริตสมคบกันปลอมเช็คมาขึ้นเงินจากบัญชี
เงินฝากของการรถไฟแห่งประเทศไทยที่ธนาคารชาติ เช็กปลอม
ถูกนำมาขึ้นเงินต่อเนื่องกันกว่า ๑๐ ฉบับ เป็นจำนวนเงินที่ธนาคาร
ชาติจ่ายไปกว่า ๑๐ ล้านบาท จากการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ
และมีการจับกุมผู้กระทำความผิดในเวลาต่อมา ปรากฏว่าในจำนวนผู้
ทุจริตเหล่านี้มีพนักงานของธนาคารชาติรวมอยู่ด้วย

และจากการทุจริตดังกล่าวนี้ ก็เป็นผลให้ธนาคารชาติ
ต้องขอใช้เงินทั้งหมด คืนกลับเข้าบัญชีเงินฝากของการรถไฟแห่ง
ประเทศไทย

ผู้ว่าการขณะนั้นคือคุณเกษม ศรีพิยัคฆ์ หลังจากได้มอบ
หมายการดำเนินคดีให้แก่อัยการแผ่นดินแล้ว ก็ยื่นหนังสือถึงรัฐ-
มนตรีว่าการกระทรวงการคลังขอลาออกจากตำแหน่ง เหตุผลใน
หนังสือขอลาออกนั้น บ่งบอกถึงสปีริตอันสูงส่งของผู้บริหารสูงสุด
ของธนาคารชาติโดยแท้ จึงเห็นควรนำความบางส่วนมาให้อ่านกัน

“...ในฐานะที่เป็นผู้บริหารสูงสุดของสถาบันแห่งนี้ เมื่อไม่อาจ
ปกครองดูแลให้พนักงานที่อยู่ในความปกครองปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ
ซื่อสัตย์สุจริต จนเป็นเหตุให้บุคคลภายนอกชักชวนให้ร่วม

กระทำการทุจริตและเป็นผลเสียหายแก่ธนาคารได้ ข้าพเจ้าจึง
ขอลาออกจากตำแหน่ง...”

ผู้ว่าการคนต่อไปได้แก่คุณโชติ คุณะเกษม สหายสนิทของ
คุณเกษม ศรีพิยัคฆ์ ซึ่งเคยร่วมงานแต่ครั้งที่คนทั้งสองยังทำงาน
อยู่กับการรถไฟนั่นเอง

คุณโชติ คุณะเกษม เข้ามาดำรงตำแหน่งตามความประสงค์
ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ด้วยเหตุที่เป็น
ผู้ที่ได้รับความไว้วางใจทั้งในด้านการเงินและส่วนตัวมาก่อน และ
จากการจัดตั้งคณะรัฐบาลของคณะปฏิวัติในเวลาต่อมา คุณโชติ
คุณะเกษม ก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระ-
ทรวงการคลังอีกตำแหน่งหนึ่ง ถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคย
มีมาก่อน ไม่ว่าจะ เป็นในประเทศไทยหรือประเทศอื่นใดในโลก
สำหรับคนรุ่นหลังย่อมเห็นได้จากสก็ซี ซึ่งได้แก่ธนบัตรรัฐบาล
ไทยซึ่งจัดพิมพ์ออกจำหน่ายในช่วงเวลาที่กล่าวนั้น

เหตุร้ายครั้งที่ ๒ อุบัติขึ้นห่างจากครั้งแรกประมาณ ๑ ปี
และก็เป็นผลให้ธนาคารชาติต้องสูญเสียเงิน ไปอีกครั้งในจำนวน
ใกล้เคียงกัน

หัวหน้าคณะปฏิวัติมีบันทึกสั่งการให้ผู้ว่าการธนาคารชาติ
ร่วมกับรัฐมนตรีคลังพิจารณาเปลี่ยนบริษัทผู้พิมพ์ธนบัตร จาก
บริษัทเคมคือโธมัสเคอลารู ประเทศอังกฤษ เป็นบริษัทซีเคียว-

รีทีโคลัมเบียเนแบงก์โน้ต แห่งสหรัฐอเมริกา

เมื่อผู้ว่าการและรัฐมนตรีคลังเป็นบุคคลเดียวกัน การปฏิบัติ การให้เป็นไปตามนัยแห่งคำสั่งนั้นจึงสามารถกระทำได้โดยราบรื่น และรวดเร็ว เพราะหลังจากที่มีการลงนามในสัญญาว่าจ้างกับ บริษัทแห่งใหม่แล้ว ก็มีการส่งจ่ายเงินจากทุนสำรองเงินตราเพื่อ จ่ายให้แก่บริษัทนั้นเป็นจำนวนกว่า ๖ แสนดอลลาร์สหรัฐ ฯ ตาม เงื่อนไขที่กำหนดให้จ่ายล่วงหน้าสำหรับการจัดทำแม่พิมพ์ธนบัตร

กรณีนี้เองที่นำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง ถึงความไม่สมควรที่จะมีการเปลี่ยนบริษัทผู้พิมพ์ธนบัตร ซึ่งเคย เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจมาก่อน เป็นบริษัทอื่น อีกทั้งยังมีข่าวบาง กระแสว่า มีการพบหลักฐานการติดต่อเรียกร้องให้บริษัทนี้จ่าย เงินจำนวนหนึ่ง เป็นการสมนาคุณให้แก่บุคคลบางคน ซึ่งตี ความว่าคือหัวหน้าคณะปฏิวัติ จึงเป็นเหตุให้ต้องระงับการดำเนินการ ทั้งปวงตามสัญญาที่ทำไว้แล้ว และเงินที่จ่ายไปเป็นค่าทำแม่- พิมพ์ธนบัตรก็ตกเป็นของบริษัทผู้ถูกบอกเลิกสัญญาโดยปริยาย

ผู้ว่าการซึ่งเป็นรัฐมนตรีคลังได้ถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง จากนั้นก็ถูกกำหนดคดีร่วมกับเลขาธิการรัฐมนตรีคลัง ด้วยข้อหา ว่าปฏิบัติการอันมิชอบ แต่แล้วในที่สุดศาลสถิตยุติธรรมก็พิพากษา ว่า จำเลยในคดีนี้ไม่มีความผิด เพราะได้ปฏิบัติการตามคำสั่งของ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ซึ่งก็คือว่าเป็นเสมือนหนึ่งกฎหมาย สำหรับ

ความผิดที่ปรากฏตามข้อกล่าวหาว่ามีการรับผลประโยชน์ตอบแทน
นั้น หน้าที่ของหลักฐานเอกสารก็ไม่พอที่จะพิสูจน์ได้ว่าการ
จ่ายเงินหรือรับเงินโดยผู้ใด

ตำแหน่งผู้ว่าการที่ว่างลง รองผู้ว่าการขณะนั้นซึ่งได้แก่
พลโทเจียม ญาโณทัย ก็ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่รักษาการไป
ก่อน

ส่วนตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังซึ่งว่างลง
พร้อม ๆ กันนั้น ผู้เข้าไปดำรงตำแหน่งก็ได้แก่คุณสุนทร หงส์-
ลดารมภ์ ซึ่งขณะนั้นเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และผู้
เข้าไปดำรงตำแหน่งแทนก็คือ คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ อดีตผู้ว่าการ
ธนาคารชาติ ซึ่งก่อนหน้านั้นเป็นผู้หนึ่งในคณะกรรมการที่ปรึกษา
ทางเศรษฐกิจของคณะปฏิวัติ

เพื่อให้ผู้อ่านมีโอกาสเข้าถึงเบื้องหลังการเข้าดำรงตำแหน่ง
ของรัฐมนตรีทั้ง ๒ ท่านนี้ ในข้อเขียนนี้จึงใคร่ขอสอดแทรกข้อ
มูลซึ่งรับฟังโดยบังเอิญจากปากของรัฐมนตรีแต่ละท่าน ขณะที่มิ
การหยอกล้อกันในโอกาสที่ธนาคารชาติเชิญมาในงานเลี้ยง ณ
เรือนรับรอง บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาเมื่อค่าวันหนึ่ง

“ลือไม่น่ามาอยู่พาณิชย์เลย เคยเป็นผู้ว่ามาก่อน อยู่คลัง
เหมาะกว่าอ้อ”

เจ้าของประโยชน์นั้นคือคุณสุนทร หงส์ตการมภ์ รัฐมนตรี
คลัง

“ดีแล้ว ลื่อนนั้นแหละอยู่คลังเหมาะแล้ว อ้าวกับโชติ
มันเพื่อนกัน ไม่ตีหรวด ที่จะให้อ้าวไปสอบสวนเพื่อน และอีก
อย่างทีพาดิชย์นี้อ้วก็มีเพื่อนเก่าๆ อยู่แยะ”

นั่นเป็นคำตอบของ คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ผู้เคยดำรง
ตำแหน่งปลัดกระทรวงพาณิชย์ ก่อนที่จะได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ว่า
การธนาคารชาติ

สำหรับการคาดคะเนในวงการต่างๆ ไปก่อนหน้านั้น ผู้ที่
เหมาะสมที่สุด กับการเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีคลังก็คือ ดร. ป๋วย
ฮองภากรณ์

ขณะนั้น ดร. ป๋วย ฯ ยังปฏิบัติหน้าที่อยู่ในกรุงลอนดอน
และได้รับการติดต่อให้เดินทางกลับ แต่ผู้ติดต่อก็ได้รับการคัด
ผ่อนเรื่อยมา จนครั้งสุดท้ายก็ไม่อาจคัดผ่อนต่อไปได้ เมื่อผู้ติด
ต่ออ้างว่าเป็นคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติ

เครื่องบินของสายการบิน บี.โอ.เอ.ซี. ซึ่งจอดบนลานจอด
ที่สนามบินดอนเมืองในอีกไม่กี่วันต่อมา ผู้ที่ไปรอรับมากหน้า
หลายตาจึงได้เห็นท่านเดินลงมาจากเครื่องบิน พร้อมกับผู้โดยสาร
คนอื่นๆ

“ป่วย คราวนี้นายหนึ่ตำแหน่งไฟแนนซ์มินิสเตอร์ไม่พ้นแล้ว”

เป็นประโยคที่ทักทายประโยคแรกของผู้ที่ชักจูง คร.ป่วยฯ ให้เข้ามาทำงานในธนาคารชาติ คือคุณสมหมาย ชุนตระกูล

“โน....โน” คร.ป่วยฯ ปฏิเสธเสียงลั่น พร้อมกับโบกมือเป็นพัลวัน

ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นการปฏิเสธที่จริงจังและจริงใจ เพราะในเวลาต่อมาเมื่อเข้ารายงานตัวต่อหัวหน้าคณะปฏิวัติ ท่านก็ยกย่องยกย่องท่านเช่นนั้น

ในระยณะนั้น ได้มีการจัดตั้งส่วนราชการสำคัญขึ้นคือสำนักงานประมาณ และผู้ที่เหมาะสมที่สุดให้เข้าไปดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการคือ คร.ป่วย อิงภากรณ์ นั่นเอง เพราะเป็นผู้ที่มีความชัดเจนงานด้านนี้มาก่อน

เป็นการเข้าไปดำรงตำแหน่งเพียงเพื่อกำหนดรูปแบบของงาน ให้สอดคล้องกับที่ปฏิบัติกันอยู่ในนานาประเทศ ก่อนที่จะส่งมอบงานให้แก่ผู้อื่นเข้าบริหารในเวลาต่อไป

ขณะเดียวกัน ก็ได้รับมอบหมายให้ไปดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการธนาคารชาติซึ่งขณะนั้นว่างอยู่ เพราะนอกจากจะเป็นผู้มีความรู้โดยตรงในการบริหารงานของสถาบันนี้แล้ว ยังเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำของโลกคนหนึ่ง ซึ่งได้รับความเชื่อ

ถือจากบรรดาผู้บริหารงานของสถาบันการเงินในนานาประเทศอีก
ด้วย

ประโยคที่ ดร. ป่วย ๆ กล่าวในโอกาสที่เข้ารับมอบงานจาก
รองผู้ว่าการขณะนั้นก็คือ

“ผมจำได้ว่า เมื่อได้พ้นไปจากตำแหน่งรองผู้ว่าการแต่ ๕ ปี
ก่อนนั้น ผู้ที่ผมส่งมอบงานให้ก็คือรองผู้ว่าการคนเดียวกับที่
กำลังมอบงานในตำแหน่งผู้ว่าการให้แก่ผมในขณะนี้...”

วาระนั่นเองที่ถือได้ว่า เป็นการก้าวเข้าสู่เส้นทางสายที่จะ
นำมาซึ่งความรุ่งโรจน์ในเกียรติยศและชื่อเสียงของ ดร. ป่วย อิง-
ภากรณ์ ผู้ว่าการลำดับที่ ๑๐ ของธนาคารแห่งประเทศไทย
เป็นเส้นทางสายซึ่งเหยียดยาวยิ่งไปกว่าผู้ว่าการคนอื่นใด
เคยประสบ

บนเส้นทาง

นอกเหนือจากความรู้ความสามารถทั้งในชีวิตด้านการเรียน
และการทำงานแล้ว เป็นที่ยอมรับกันระหว่างผู้รู้จักคุ้นเคยของ
คร. ป่วย ๆ ว่า บัจจุบันสำคัญที่มีส่วนเสริมส่งให้ท่านมีความเจริญ
ก้าวหน้าทั้งในหน้าที่การงานและชีวิตส่วนตัว ก็ได้แก่คุณลักษณะ
เฉพาะตัวบางอย่างของตัวท่านเอง กล่าวคือเป็นผู้ที่พอใจกับการ
บำรุงขวัญบำรุงกำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน มีน้ำใจกว้างขวางคอยปรกัย
เมตตาธรรม เมื่อไปร่วมทำงานอยู่กับผู้ใดหรือคบหาสมาคมกับ
บุคคลใด ก็เป็นที่เคารพรักใคร่และได้รับความนิยมนิยมยกย่องจากคน
เหล่านั้น โดยถ้วนทั่ว

คร. ป่วย ๆ ออกจะแตกต่างกว่าคนอื่นอีกหลายคน ที่ได้ชื่อ

ว่ามีการศึกษาสูงหรือมีความเก่งกล้าสามารถในการทำงาน ด้วยเหตุที่ท่านไม่เคยแสดงออกว่าตัวเองมีความรู้สูงยิ่งไปกว่าผู้อื่น ไม่กระทำการอันใดที่หักล้างความคิดเห็นของผู้อื่น ด้วยการอ้างความรับผิดชอบหรือมีประสบการณ์ที่เหนือกว่า ผู้ใดก็ตามที่ทำงานร่วมกับท่านก็มักจะภาคภูมิใจที่ได้รับความรู้จากท่าน โดยมอบหมายงานให้ทำในแต่ละแนวทางแห่งความถนัดของแต่ละคน หากได้พบว่าผลงานโดยยังไม่สมบูรณ์หรือขาดตกบกพร่อง ก็ยังความสมบูรณ์ให้เขียนหัวหน้าที่ดีหรือครูบาอาจารย์ผู้ปรารถนาดีต่อศิษย์ ไม่เคยกล่าวตำหนิผู้ใดไม่ว่าในรูปของถ้อยคำหรือตัวอักษรซ้ำเมื่อผลงานนั้นได้ผ่านการแก้ไขของท่าน ก็ยังจะยกประโยชน์แห่งความสมบูรณ์ของงานให้แก่ผู้นั้น เกือบทุกคนจึงพอใจที่จะเรียกขานท่านเป็นอาจารย์ได้อย่างสนิทปาก

กรณีหนึ่งที่ท่านได้ปฏิบัติต่อตัวผม ก็ควรจะได้นำมากล่าวอ้างเพื่อยืนยันความจริงข้อนี้

เป็นที่รู้กันว่า คำปราศรัยของ ดร. ป๋วยฯ นั้น ไม่ว่าจะกระทำ ณ ที่ใดหรือเมื่อใด หากกระทำเป็นภาษาอังกฤษ ก็จะมีผู้ถอดความเป็นภาษาไทยเพื่อถ่ายทอดให้มีการอ่านกันอย่างกว้างขวาง และในกรณีกลับกันหากกระทำเป็นภาษาไทย ก็จะถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษเช่นกัน ด้วยเหตุที่มีชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมากมิใช่น้อยสนใจติดตามอ่าน

สำหรับกรณีที่เกิดแก่ตัวผมนั้นเป็นกรณีแรก ก็ต้องแปลเป็นภาษาไทย

งานแปลชิ้นนี้ท่านได้มอบหมายแก่พนักงานซึ่งสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศจำนวน ๓ คนด้วยกันเป็นผู้แปล เป็นพนักงานหญิงทั้งหมด

จากความเชื่อมั่นในการใช้สำนวนภาษาไทยของตัวเอง ทำให้ผมกล้าหาญ (ในความเป็นจริงคือบังอาจ) ปรับปรุงบางประโยคที่ได้รับการถอดความเป็นภาษาไทยของผู้แปลบางคน เพราะบอกตัวเองว่า ประโยคเหล่านั้นยังเต็มไปด้วยกลิ่นไอของภาษาเดิม

ครั้นเมื่อนำส่งงานพิมพ์ซึ่งผมมีหน้าที่พิมพ์นั้นไปให้ท่านตรวจแก้ไขในเวลาต่อมา หลังจากที่ท่านตรวจพบความส่วนที่ผมแก้ไขนั้นแล้ว ท่านก็ก๊กกริ่งเรียกให้ไปพบ

“คุณไปแก้ไขของเขาแล้วบอกเขาให้รู้หรือเปล่า?” เป็นคำถามซึ่งทำให้ผมรู้สึกไม่สบายใจเป็นที่ยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อสังเกตเห็นสีหน้าของท่านขณะนั้น

“เปล่าครับ ผมแก้ไข” เป็นคำตอบสั้น ๆ

จากนั้นท่านก็ไม่ว่าอะไร ขณะเดินออกจากห้องท่านนั้นความรู้สึกของผมเต็มไปด้วยความเสียใจระคนด้วยความผิดหวัง เช่นเดียวกับผู้ที่บอกตัวเองว่าทำดีแล้วไม่ได้ดี หรือทำคุณบูชาโทษอะไรทำนองนั้น

คำแปลเหล่านั้นถูกส่งกลับมาให้ผมพิมพ์เป็นตัวตีอีกครั้ง ความรู้สึกของผมซึ่งมีอยู่ก่อนหน้านั้นไม่นานก็มลายหายไปสิ้น

จากรายชื่อผู้แปลซึ่งท่านระบุไปกับคำแปลนั้นเพื่อจัดส่งให้ ผู้ติดต่อขอมาหรือเพื่อนำลงในวารสารบางเล่มในเวลาต่อไป ก่อนหน้านั้นมีผู้แปลอยู่ ๓ คนและเป็นผู้หญิงทั้งหมด บัดนี้มีชื่อผู้ชาย รวมเข้าไปด้วยคนหนึ่ง และผู้ชายที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้แปลกับเขาด้วย ก็ได้แก่ตัวผมเอง

ผลที่ติดตามมาก็คือ ในระยะนั้นมีเพื่อนฝูงหลายคนโทรศัพท์มาหาบ้างหรือที่พบปะด้วยตนเอง ก็แสดงความรู้สึกในลักษณะเดียวกันคือ บอกว่าไม่เคยรู้มาก่อนว่าผมเป็นผู้เชี่ยวชาญในการแปลภาษาอังกฤษ ผมรับฟังอย่างสงบเพราะไม่ประสงค์จะลดล้างความภาคภูมิใจในนี้ ด้วยการเปิดเผยความเป็นจริงให้เป็นที่ปรากฏแก่ผู้ใดว่า นอกจากความรู้ภาษาอังกฤษไม่เอาไหนอย่างที่ใครๆ เคยรู้มาก่อนแล้ว ประโยคต่างๆ ที่ผมถือวิสาสะแก้ไขเกือบทุกประโยค คร. ป่วย ๆ ต้องเขียนขึ้นหรือที่ถูก แปลใหม่ทั้งสิ้น

ในกรณีของพนักงานผู้อื่นก็เช่นกัน หากผู้ใดมีส่วนช่วยเหลือไม่ว่าในการช่วยหาข้อมูลให้ หรือได้รับมอบหมายให้ช่วยยกร่างข้อเขียนให้ ซึ่งจะต้องกระทำในนามของท่าน เมื่อข้อเขียนนั้นๆ ผ่านความเห็นชอบหรือท่านต้องเสียเวลาเป็นอันมากเพื่อปรับปรุง

แก้ไขก่อนแล้ว ข้อเขียนเหล่านั้นก็จะถูกกล่าวอ้างถึงผู้มีส่วนในการช่วยเหลือด้วย

หากได้รับสิ่งตอบแทนเป็นเงิน ก็จะส่งผ่านไปให้ผู้ให้ความช่วยเหลืออื่น

เชื่อว่าหลายคนที่เคยทำงานกับ ดร. ป่วยๆ คงจะยืนยันความจริงเช่นที่ผมได้นำมากล่าวแล้ว

การปฏิบัติงานในฐานะผู้ว่าการธนาคารชาติของ ดร. ป่วยๆ กล่าวได้ว่าดำเนินไปด้วยความราบรื่นตลอด ทั้งนี้ก็เพราะการมอบหมายความไว้วางใจให้แก่ผู้ร่วมงาน โดยผู้ช่วยปฏิบัติงานเต็มไปด้วยขวัญและกำลังใจ ยิ่งเป็นผู้มีความสนิทสนมคุ้นเคยและดำรงตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบในระดับสูงด้วยแล้ว ก็เห็นได้ว่าภาระหน้าที่ของท่านในตำแหน่งผู้ว่าการ ก็คงเหลือแต่เพียงความรับผิดชอบสถานเดียว

มีอยู่กรณีหนึ่งที่ผมยังจดจำได้ดี

ในหน้าที่ผู้ว่าการนั้น นอกจากภารกิจอื่น ๆ อันเป็นปกติแล้ว การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสถาบันการเงินต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศโดยทางหนังสือมีอยู่มากมายและเป็นประจำในส่วนที่เป็นงานด้านวิชาการ ผู้ว่าการก็จะมอบให้ผู้รับผิดชอบในงานด้านนี้ เป็นผู้ร่างหนังสือให้ ถ้าเป็นในด้านอื่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นการติดต่อกึ่งส่วนตัว ก็จะมอบหมายให้หัวหน้าสำนักผู้ว่าการเป็น

ผู้จัดทำร่างเสนอ ผู้เป็นหัวหน้าสำนักผู้ว่าการจึงนอกจากจะต้องมีความสันทัดในการใช้ภาษาต่างประเทศที่เหมาะสมและควรแก่ฐานะานุรูปของผู้ที่เขียนถึงแล้ว ยังจะต้องศึกษาเรียนรู้แนวทางของการโต้ตอบของผู้ที่จะลงชื่อคือผู้ว่าการแต่ละคนด้วย

คราวนั้น เขาจะต้องร่างหนังสือถึงบริษัทโรมัสเตอลารู เพื่อแสดงความยินดีในวาระที่บริษัท ฯ นั้นได้ดำเนินธุรกิจมาครบปีที่ ๑๐๐

ร่างหนังสือคงถูกส่งมายัง ดร.ป่วยๆ เมื่ออ่านแล้วท่านก็ขีดเส้นใต้ความ ในประโยคหนึ่งในสำเนาของร่างพร้อมกับเขียนถามมาว่า

“คุณเทวไทย ช่วยบอกหน่อย ความที่ผมขีดเส้นใต้นี้หมายความว่าอะไร?”

ผู้ร่างหนังสือหรือนัยหนึ่งหัวหน้าสำนักผู้ว่าการชื่อ ม.ร.ว. เทวไทย เทวกุล เป็นผู้หนึ่งในจำนวนพนักงานของธนาคารชาติยุคนั้นเพียงไม่กี่คน ที่ได้รับการนิยามยกย่องว่ามีฝีมือเป็นเยี่ยมในการเขียนภาษาอังกฤษทั้งในคำของสำนวนและความไพเราะ นอกจากนี้ในโอกาสที่เห็นสมควรก็ยังผนวกบางถ้อยคำหรือบางประโยคที่เป็นภาษาอื่นเข้าไปด้วย

แต่ความที่ถูกขีดเส้นใต้คราวนี้เป็นภาษาลาตินซึ่ง ดร.ป่วยๆ ไม่สันทัดเช่นภาษาอังกฤษหรือฝรั่งเศส

คำอธิบายความหมายที่เป็นคำตอบของผู้ร่างก็คือ .

“ขอให้โรมส์เคอလာจงเจริญ”

พอผู้ว่าการเข้าใจอย่างนี้แล้ว ก็ลงชื่อส่งออกโดยไม่มีกา
ลึงเลขหรือโต้แย้งอีกต่อไป

สำเนาที่ส่งกลับคืนให้ผู้ร่างในเวลาต่อมา ก็บรรจุนายมือ
ให้อ่านสองสามคำว่า

“ขอบคุณมากนะ คุณชาวไทย”

ลงหัวหน้าไว้วางใจลูกน้องถึงขนาดนี้แล้ว มีลูกน้องคน
ไหนบ้างที่ไม่อยากทำงานด้วย

กับอีกกรณีหนึ่งซึ่งแม้จะแตกต่างไปจากที่เล่ามานี้ แต่ก็
ควรจะได้นำมากล่าวถึงเช่นกัน

ผู้ร่างเสนอร่างจดหมายถึงส่วนตัวถึงผู้จัดการธนาคารแห่ง
อเมริกา ในประเทศไทยขณะนั้นชื่อ Walter M. Moore

คำขึ้นต้นจึงต้องใช้ Dear Mr. Moore เหมือนกับที่เคยร่าง
ให้คนอื่น ๆ

ดร. บัวย ๆ ใช้ปากกาขีดคำว่า Mr. Moore ออก แล้ว
เขียน Wally เหนือคำนั้น จากนั้นก็ลงชื่อเพื่อให้ส่งออก

ผมถามท่านว่า จะให้ผมพิมพ์ใหม่หรือเปล่า มีรอยแก้
อย่างนั้น

“ไม่ต้อง ส่งไปอย่างงั้นแหละ ปกติผมเรียกเขาอย่างนี้ ก็

ต้องแก้ไขเสียให้ถูกต้องอย่างที่เคยเรียก เขาอ่านก็รู้แหละว่า จดหมายที่ส่งไปให้เขาอ่านนั้น ก่อนจะลงชื่อผมต้องอ่านก่อนเขาทุกฉบับ”

ก็เลยได้แก๊งคิดว่า หนังสือหรือจดหมายที่พิมพ์กันอย่างหมดจดเป็นระเบียบเรียบร้อยที่เห็นกันอยู่โดยทั่วๆ ไปนั้น ก็คงไม่ได้หมายความว่า คนลงชื่อจะได้อ่านข้อความในจดหมายหรือหนังสือที่ตัวเป็นคนลงชื่อเสมอไป

สำหรับผู้ที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยมาก่อน และดำรงตำแหน่งหน้าที่สำคัญขณะที่ ดร. ป๋วยฯ เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้ว่าการนั้น ผมจะเลือกนำมากล่าวเฉพาะผู้ที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมเป็นพิเศษเท่านั้น

คนแรกคือคุณพิสุทธ์ นิมมานเหมินท์ ท่านผู้นี้เป็นนักเรียนทุนของกรมศุลกากร เดินทางไปศึกษาชั้นปริญญาตรีแขนงการพาณิชย์ (B, Com.) ที่ London School of Economics อันเป็นสถาบันการศึกษาเดียวกับ ดร. ป๋วยฯ และหลังจากเดินทางกลับแล้ว ก็ได้รับมอบหมายให้ช่วยปฏิบัติงานในกรมบัญชีกลาง ด้วยเหตุที่กำลังอยู่ในช่วงเวลาที่มีการเตรียมการเพื่อจัดตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทย และหลังจากนั้นเมื่อมีการจัดตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ก็ลาออกจากราชการและมาปฏิบัติงานกับธนาคารแห่งประเทศไทยโดยตลอด ดำรงตำแหน่งหน้าที่สำคัญๆ เรื่อยมา จนกระทั่งก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งรองผู้ว่าการ และตำแหน่งผู้ว่า-

การในที่สุด ขณะเมื่อ ดร. ป่วย ๆ เข้าไปเป็นผู้ว่าการในระยะแรก ๆ นั้น คุณพิสุทธ์ ๆ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการช่วยผู้ว่าการ

เพียงไม่กี่นาทีหลังจากรับมอบงานในหน้าที่ผู้ว่าการแล้ว เมื่อผมผลักประตูห้องทำงานท่าน ก็พบว่ากำลังพูดคุยอย่างสนุกสนานกับคุณพิสุทธ์ ๆ พอเห็นผมคุณพิสุทธ์ ๆ ก็ขยับเก้าอี้จะลุกขึ้น “นายอย่าเพิ่งไปเลยนะ อยู่คุยเป็นเพื่อนเราก่อน”

ได้ยินประโยคนั้นแล้ว ใคร ๆ ก็คงจะอดขันไม่ได้เหมือนกัน จากนั้นเพื่อนสนิททั้งสองก็คงพูดคุยกันต่อไปอีกเป็นหลายนาที

เพื่อนสนิทคนถัดมาก็ได้แก่คุณสมหมาย ชุนตระกูล ผู้เคยร่วมสถาบันศึกษาเดียวกันในกรุงเทพฯ คือที่โรงเรียนอัสสัมชัญ และเป็นผู้ชักจูงให้ ดร. ป่วย ๆ เข้าไปทำงาน หรือที่ถูก ไปช่วยงานของคนที่ธนาคารชาติก่อนที่จะมาดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการ

คุณสมหมาย ๆ สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาโททางเศรษฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยเคโอะ ประเทศญี่ปุ่น ได้ชื่อว่ามี ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในด้าน domestic banking ตลอดเวลาแห่งการดำรงตำแหน่งผู้ว่าการของ ดร. ป่วย ๆ นี้ ได้อาศัยสติปัญญาความรอบรู้จากคุณสมหมาย ๆ เป็นแนวทางการตัดสินใจในนโยบายสำคัญๆหลายเรื่อง กล่าวกันว่าไม่เคยมีข้อเสนอใดของคุณสมหมาย ๆ

ที่ ดร. ป๋วยฯ ในฐานะที่เป็นผู้บังคับบัญชาโต้แย้งหรือแสดงความไม่เห็นด้วย ขณะนั้นคุณสมหมายฯ เป็นผู้อำนวยการฝ่ายการธนาคารภายในประเทศ ตำแหน่งท้ายสุดก่อนขอลาออกเพื่อไปเป็นกรรมการผู้จัดการธนาคารไทยพาณิชย์ก็คือ ตำแหน่งผู้อำนวยการช่วยผู้ว่าการและเมื่อไปดำรงตำแหน่งที่กล่าวได้เพียงไม่กี่เดือน ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง และรัฐมนตรีว่าการของกระทรวงเดียวกันในรัฐบาลชุดต่อ ๆ มา ซึ่งก็ฟังจะพ้นจากตำแหน่งเมื่อไม่ช้าไม่นานก่อนหน้านี้อเอง

เพื่อนสนิทคนสุดท้ายของ ดร. ป๋วยฯ ที่ผมจะกล่าวถึงก็คือ คุณหญิงสุภาพ ยศสุนทร

คุณหญิงฯ สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีแขนงการพาณิชย์จากมหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม ประเทศอังกฤษ (สถาบันและแขนงวิชาเดียวกับคุณเล้ง ศรีสมวงศ์ คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ และคุณโชติคุณะเกษม) เป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในขบวนการสตรีไทยด้านประเทศอังกฤษ ทั้งๆ ที่เป็นสตรี โดยทำหน้าที่เป็นผู้อ่านข่าวต่อต้านการปฏิบัติการของกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทย อยู่ที่สถานวิทยุกระจายเสียงกรุงนิวเคลลี อินเดีย คุณหญิงฯ มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับทั้งภายในและต่างประเทศในเรื่องความเชี่ยวชาญทางด้านการเงินและการคลัง โดยเฉพาะการใช้ภาษาอังกฤษนั้นเป็นที่ยอมรับ

รับกันว่าดีเด่นทั้งการพูดและการเขียน ขณะเมื่อ ดร. ป่วยๆ เข้า
 ดำรงตำแหน่งนั้น คุณหญิงฯ ยังรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ
 ฝ่ายวิชาการ ต่อปีถัดมาจึงได้เป็นผู้อำนวยการ ตำแหน่งหน้าที่
 ท้ายสุดก่อนจะเดินทางไปปฏิบัติงานที่ธนาคารโลกในฐานะกรรม-
 การบริหารก็ได้แก่ ผู้อำนวยการช่วยผู้ว่าการ หลังจากครบวาระ
 และเดินทางกลับมาปฏิบัติงานกับธนาคารชาติได้ไม่นาน ก็เสีย
 ชีวิตด้วยโรคมะเร็งปอดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ ขณะที่มีอายุเพียง ๕๓
 ปีเศษเท่านั้น

ความสนิทสนมระหว่าง ดร. ป่วยๆ กับคุณหญิงสุภาพฯ
 อยู่ในระดับใด ย่อมเห็นได้จากส่วนหนึ่งแห่งข้อเขียนไว้ว่าล้นของ
 ดร. ป่วยๆ ซึ่งกระทำในวาระที่มีการพระราชทานเพลิงศพคุณหญิงฯ

“...สุภาพอายุน้อยกว่าผม เรียนที่หลังผม จึงตกเป็นหน้าที่
 เป็นผู้ช่วยผมอยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าพูดโดยปราศจากอคติแล้ว
 ถ้าจะกลับหน้าที่กัน ให้สุภาพเป็นหัวหน้า ผมเป็นผู้ช่วย ก็จะ
 ราบรื่นและได้ประโยชน์อย่างเดียวกัน เพราะสติปัญญา ความ
 รอบรู้ ความริเริ่ม ความกว้างขวางของสุภาพนับได้ว่ายอดเยี่ยม
 หาเสมอเหมือนได้ยาก ผมพูดเช่นนั้นได้เต็มปากเพราะตลอด
 เวลาที่ผมเป็นรองผู้ว่าการ (๗ เดือน) และเป็นผู้ว่าการธนาคาร
 ชาติ (๑๒ ปี) สุภาพเป็นคู่คิด เช่นหัดคิดให้ เป็นหูเป็นตา
 ให้อย่างสนิทสนม สุภาพมันสยไม่เกรงใจนาย ยิ่งนายอย่างผม

ยังไม่เกรงใจ เพราะสนิทสนมกันมาก ฉะนั้น เวลาสุภาพวินิจ-
ฉัยปัญหาต่าง ๆ ของธนาคารชาติ สังเกตได้ว่าสุภาพวินิจฉัย
อย่างตรงไปตรงมา เอาใจของผู้ว่าการไปใส่ใจของสุภาพ วินิจ-
ฉัยด้วยความรับผิดชอบเสมือนตนเองเป็นผู้ว่าการ แม้ละบาง
ครั้งย่อมมีความคิดเห็นขัดกัน และเมื่อได้เถียงกันไปสักพัก
ใหญ่ ต่างคนต่างหยุดหัวเราะสัที้ แล้วถามซึ่งกันและกันว่า
ใครเป็นผู้ว่าการกันแน่ ? . . .”

ระหว่างที่ ดร. ป่วยฯ ไปทำหน้าที่ศาสตราจารย์พิเศษใน
มหาวิทยาลัยปรินซ์ตัน มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ สหรัฐฯ และครอบครัว
ของท่านยังพำนักอยู่ในลอนดอนนั้น แต่ละคราวที่กลับมาประเทศ
ไทย ดร. ป่วยฯ ก็ย่อมเลือกพักอยู่ระหว่าง ๒ บ้าน คือบ้านคุณ
บุญมา วงศ์สุวรรณ หรือไม่กี่บ้านคุณหญิงสุภาพฯ สำหรับบ้าน
ของตัวเองที่ซอยอารีนั้น ให้เพื่อนสนิทชื่อ ดร. ประเสริฐ
ปทุมมานนท์ ช่วยดูแลให้

การได้ดำรงตำแหน่งตลอดเวลาอันยาวนาน ดร. ป่วยฯ
จึงมีโอกาสดูเห็นความเจริญเติบโตหรือนัยหนึ่งความเปลี่ยนแปลง
ของธนาคารชาติในหลายสิ่งหลายประการ ซึ่งในข้อเขียนนี้จะนำ
มากล่าวเพียงเฉพาะบางกรณีเท่านั้น

— สาขาของธนาคารชาติในภูมิภาคทั้ง ๓ ซึ่งได้แก่ภาคใต้
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ เป็นการอำนวยความสะดวก
สะดวกทางการเงินแก่คลังจังหวัด ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้แทนของ

ธนาการชาติ กับบรรดาสาขานาการพาณิชย์ซึ่งอยู่ในอาณา
บริเวณของแต่ละภาค รวมทั้งสำนักงานศุรวงศ์ ซึ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกทางการเงินแก่สถาบันการเงินและส่วนราชการต่าง ๆ ใน
ส่วนนั้นของกรุงเทพมหานคร

— โรงพิมพ์ธนบัตร ซึ่งช่วยให้คนไทยยุคปัจจุบันมีโอกาส
ได้ใช้ และมีความภาคภูมิใจกับธนบัตรซึ่งคนไทยด้วยกันเองเป็น
ผู้ผลิตผู้พิมพ์

— กรรมสิทธิ์ของธนาการชาติเหนือที่ดินว่างบางขุนพรหม
ตลอดจนถึงปลูกสร้าง ซึ่งก็เป็นผลให้มีการจัดสร้างอาคารสำนัก
งานใหญ่ในเวลาต่อมา และถือได้ว่าเป็นสิ่งปลูกสร้างซึ่งเป็นศรีสง่า
แห่งหนึ่งของประเทศไทยในทุกวันนี้

— นักเรียนทุนของธนาการชาติ ซึ่งมาจากผู้มีผลการศึกษา
ดีเด่นในระดับการศึกษาชั้นเตรียมอุดม โดยสอบแข่งขันเพื่อรับ
ทุนไปศึกษาแขนงวิชาการต่าง ๆ ในต่างประเทศ และกลับมาทำ
งานกับธนาการ เพื่อเป็นกำลังและมันสมองให้แก่ธนาการชาติใน
กาลต่อไป

ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่อื่น ๆ อันเป็น
ภารกิจภายนอกธนาการ ในขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาการ
ชาติของ ดร. ป๋วย ๆ นั้น จะไม่นำมากล่าวถึงในข้อเขียนนี้

ในตำแหน่งของการเขียนและการพูดแล้ว ดร. ป๋วย ฯ ถูกจัดวางไว้ในระดับที่เป็นชั้นนำผู้หนึ่ง

นอกจากจะต้องจัดทำข้อเขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษส่งไปให้ผู้ติดต่อขอมา เพื่อนำไปตีพิมพ์เผยแพร่เป็นประจำแล้ว ในตำแหน่งของการไปพูดไปปราศรัยก็มีผู้เรียกร้องให้ท่านไปทำหน้าที่ เช่น น้อยบ่อยครั้งเช่นกัน การไปพูดหรือที่เรียกกันว่า การกล่าวสุนทรพจน์ที่สำคัญ และกระทำเพียงปีละครั้งก็ได้แก่ การไปพูดให้ผู้ที่อยู่ในวงการธนาคารฟังในชุมนุมซึ่งสมาคมธนาคารไทยเป็นผู้จัดขึ้น ที่เรียกกันในภาษาอังกฤษว่า Annual Banquet

ผู้ร่วมในงานจะมีโอกาสได้สลับถ้อยคำอันเป็นโวหาร แฝงไว้ซึ่งวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายต่าง ๆ อันเหมาะสมกับภาวะการณ์ เป็นที่กล่าวกันว่า จุดเด่น (highlight) ของงานดังกล่าวในแต่ละปีนั้น อยู่ที่การได้ฟังสุนทรพจน์ของผู้ว่าการธนาคารชาติซึ่งได้แก่ ดร. ป๋วย ฯ นั่นเอง (บัตรเชิญให้ท่านไปร่วมในงานในฐานะเป็น guest speaker ครั้งแรก และส่งมาให้เป็นการเตือนความจำอย่าง ที่เรียกกันว่า reminding card นั้น ระบุให้ผู้ไปร่วมในงานแต่งกายในชุดแบบสากล เมื่อ ดร. ป๋วย ฯ เห็นเข้า ก็เขียนในบัตรนั้นสั่งผมให้บอกเขาไปว่า ชุดอย่างนั้นท่านไม่มี ถ้าจะต้องแต่งอย่าง ที่กำหนดนั้น ก็ขอปฏิเสธที่จะรับเชิญ คำตอบอย่างฉับพลันทันใด

ของผู้ตอบก็คือ “เรียนท่านเถอะครับว่า สำหรับท่านนั้นจะแต่งตัว
ยังงี้ก็ได้”)

ลักษณะเด่นที่สำคัญของ ดร. ป่วย ๆ อันเป็นที่ประจักษ์
แก่ผู้รู้จักคุ้นเคยโดยทั่วไปก็คือ ความกล้าหาญทั้งในการพูด การ
เขียน และการกระทำ ซึ่งความกล้าหาญเหล่านี้ดูเหมือนจะมีส่วน
มิใช่น้อยที่ทำให้ท่านต้องเผชิญกับขวากหนาม อันกีดขวางเส้นทาง
ที่เคยราบเรียบในวิถีชีวิตของท่าน แต่ในความเป็นจริงแล้ว หาก
ดร. ป่วย ๆ ปราศจากคุณสมบัติเช่นนั้นแล้ว ชื่อเสียงของท่านก็คงจะ
ไม่แตกต่างกว่าคนอื่น ๆ

ซึ่งก็ย่อมสอดคล้องกับส่วนหนึ่งแห่งคำกล่าวของท่าน ใน
วันที่กล่าวอำลาเพื่อนพนักงานท่งปวงในธนาคารชาติที่ว่า

“...แต่ทำไมถึงไป ผมเชื่อว่าถ้าผมไม่ปฏิบัติอย่างที่ผมนี้กว่า
อะไรควร อะไรไม่ควรแล้ว พวกคุณ พวกเพื่อน ๆ ทั้งหลาย คง
จะไม่มีความรักผมอย่างที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้...”

การกล่าวเช่นนั้นก็เพื่อปลอบใจบรรดาพนักงานธนาคาร
ชาติ ซึ่งไม่เห็นพ้องกับการตัดสินใจขอลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการ
นั่นเอง

จดหมายเปิดผนึกที่เขียนในนาม “เข้ม เย็นยิ่ง” ถึง “ผู้
ใหญ่บ้านท่านุ เกียรติก้อง” เรียกร้องให้คืนอำนาจอธิปไตยแก่
ประชาชน ด้วยการยินยอมให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ในช่วง

เวลาที่บ้านเมืองตกอยู่ภายใต้การบริหารของจอมพลถนอม กิตติขจร กับพวกพ้อง ดังที่เรียกขานกันในเวลาต่อมาว่า “กลุ่มทรราช” ก็เป็นการสำแดงออกอย่างเห็นได้ชัดถึงวิญญานของผู้เป็นวีรชน อันเป็นดวงเดียวกับของอดีตเสรีไทยซึ่งเคยเสี่ยงชีวิตกระโดดร่มลงสู่ประเทศไทย ในยามที่อิทธิพลและความโหดร้ายในการปฏิบัติต่อผู้ที่ฝ่ายญี่ปุ่นถือว่าเป็นศัตรู ยังครอบงำอยู่เหนือประเทศไทยเมื่อปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒

กับการเดินทางไปพบปะกับนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งสำหรับกลุ่มการเมืองบางกลุ่มขณะนั้นยังพยายามกีดกันมิให้เดินทางกลับประเทศไทย ก็เป็นอีกกรณีหนึ่งที่เห็นได้ชัดถึงความกล้าหาญ หรือนัยหนึ่งการแสดงออกซึ่งความเป็นตัวของตัวเองของดร. ป๋วยฯ

ในการเดินทางไปพบนายปรีดีฯ นี้ ด้วยเหตุที่ท่านผู้นั้นเคยเป็นผู้ประกาศนการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง และเคยเป็นอาจารย์สอน ดร. ป๋วยฯ มาแต่ครั้งที่ยังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งนั้น ก่อนที่จะเดินทางไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ รวมทั้งเป็นผู้ให้ความสนับสนุนและความเมตตาเป็นพิเศษ อีกทั้งระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ยังปฏิบัติหน้าที่ในฐานะหัวหน้าเสรีไทยในประเทศด้วย ความเคารพและความศรัทธาในตัวบุคคลผู้นี้สำหรับ ดร. ป๋วยฯ แล้ว ยิ่งมั่นคงแนบแน่นโดยสม่ำเสมอ

ตลอดมา เมื่อใดที่เดินทางไปต่างประเทศ หากเวลาหรือเส้นทาง
อำนวยให้สามารถปลีกเวลาไปเยี่ยมเยียนคารวะได้ ก็จะกระทำทุก
คราวไป และเมื่อเดินทางกลับแล้วหากเข้าพบกับหัวหน้าคณะรัฐบาล
ก็มีได้บิบบังอำพรากับการไปพบนั้น นอกจากนี้ ภาพที่ถ่ายร่วม
กับนายปรีดีฯ ก็ยังนำมาติดตั้งไว้ในห้องทำงานของตนอีกด้วย

การประพาศิเยียงนี้ จึงบ่อยครั้งที่ท่านต้องตกเป็นเป้าแห่ง
การกล่าวหาของผู้ไม่เห็นด้วย หรือโดยกลุ่มการเมืองบางกลุ่มว่า
ท่านเป็นผู้ฝักใฝ่กับบุคคลซึ่งไม่เป็นที่พึงประสงค์ของชาติ ซึ่งบาง
กรณีก็มีความหมายว่าท่านนิยมคอมมิวนิสต์

อย่างไรก็ดี ท่ามกลางสภาพการณ์อันไม่ชวนให้รู้สึกปลอดภัย
โปร่งใจเหล่านี้ ดร. ป่วยฯ ก็ยังมีความเป็นอิสระในการแสดง
ออกซึ่งความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะใดๆ เพื่อแก้ไขปัญหา
ทางเศรษฐกิจของชาติด้วยดีตลอดมา จากเกียรติคุณของท่านอัน
เป็นที่ยกย่องของนานาชาติ กับศรัทธาของคนเป็นอันมากภายใน
ประเทศโดยเฉพาะในแวดวงการเงิน ผู้มีอำนาจในบ้านเมืองขณะ
นั้น ก็ไม่อยู่ในวิสัยที่จะผลักดันให้พ้นออกไปจากเส้นทางของ
ท่านได้ ดังจะเห็นได้จากกรณีการขอพ้นจากตำแหน่งผู้ว่าการก่อน
หน้านั้น ซึ่งมีได้เป็นที่ยอมรับของฝ่ายบ้านเมือง ต่อเมื่อเวลา
ผ่านพ้นไปอีกหลายปี จนกระทั่งการดำรงตำแหน่งผู้ว่าการของ
ท่านยาวนานกว่า ๑๒ ปี โดยท่านแสดงเหตุผลในการขอลาออกว่า

เพื่อทุ่มเทเวลาและความคิดให้แก่วงการศึกษามาอย่างเต็มที่
 นั้นแหละ การขอลาออกของท่านจึงได้บรรลุผล ขณะเดียวกันก็
 สนับสนุนให้สหายนิกซึ่งได้แก่รองผู้ว่าการขณะนั้น คือคุณพิสุทธ์
 นิมมานเหมินท์ ให้ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน ด้วยเหตุผลที่ผู้แต่งตั้ง
 ไม่สามารถปฏิเสธได้

การผลักดันหรือนัยหนึ่งการสนับสนุนรองผู้ว่าการท่านนั้น
 ให้ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน นอกจากจะด้วยเหตุผลของความเหมาะ
 สมแล้ว ก็มีผลโดยปริยายในทางที่คึกกัมมิให้มีการแต่งตั้งบุคคลอื่น
 จากฝ่ายบ้านเมือง ให้เข้ามาทำหน้าที่รับผิดชอบในสถาบันการเงิน
 สำคัญแห่งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกหรือสนองนโยบายของตน
 ทางการเงินไปด้วยในตัว

จริยวัตรในความทรงจำ

การพ้นจากตำแหน่งผู้ว่าการของ ดร. ป่วยๆ นั้น นับได้ว่ามีความหมายเป็นยิ่งยวดสำหรับพนักงานธนาคารขณะนั้น เพราะนอกจากในความรู้สึกว่าท่านเป็นผู้บริหารยอดเยี่ยมซึ่งยากจะหาได้แล้ว ที่ลึกลงไปกว่านั้นก็คือ สถาบันแห่งนี้ต้องสูญเสียผู้เป็นประมุขซึ่งเปรียบพร้อมด้วยศิลปวิทยาทุก ทั้งในด้านการปกครอง การติดต่อกับวงราชการ โดยเฉพาะความสัมพันธ์อันดีซึ่งมีอยู่กับผู้รับผิดชอบในสถาบันการเงินทั่วไป ที่จะเห็นผู้ใดอื่นมาทำหน้าที่ได้ทัดเทียม เป็นการทดแทนกับความสูญเสียนั้น เป็นการยากที่จะคาดหวังได้

ยุคสมัยของท่าน ประชูปของธนาคารชาติได้เปิดกว้าง

สำหรับการเข้าใจและการเรียนรู้บทบาทของธนาคารชาติ โดยก่อนหน้านั้นสถาบันแห่งนี้มักถูกกล่าวขานว่าเป็นเสมือนหนึ่ง “แดนสนธยา” น้อยคนที่เข้าใจถึงบทบาทหรือภารกิจอันแท้จริง

วาระที่บรรดาสื่อมวลชนทุกแขนงมักจะแวะเวียนเข้ามาในธนาคารชาติ เนื่องจากผู้ว่าการเป็นผู้พร้อมเสมอที่จะให้ความรู้หรือให้สัมภาษณ์ในทุกโอกาส โดยเฉพาะผู้ว่าการเช่น ดร. ป๋วย ฯ นั้น นอกจากจะมีความรอบรู้ในด้านวิชาการตั้งที่รู้จักกันแล้ว ยังเป็นผู้หนึ่งในจำนวนนักวิชาการเพียงไม่กี่คน ซึ่งมีความสามารถถ่ายทอดถ้อยคำหรือเนื้อหาจากภาษาวิชาการ ให้เป็นถ้อยคำหรือภาษาที่ง่ายแก่ความเข้าใจของคนทุกระดับชั้น จนเป็นที่กล่าวกันอยู่เนือง ๆ ในหมู่นักศึกษาว่า ตำราหรือข้อเขียนใด ๆ ทางวิชาการ หาก ดร. ป๋วย ฯ เป็นคนเขียน ก็อ่านได้สนุกและเข้าใจง่ายเช่นเดียวกับอ่านภูมิศาสตร์ ยิ่งเป็นผู้มีบุคลิกที่บ่งบอกถึงความเป็นกันเอง มีอารมณ์ดี และปราศจากความถือตัว และพอใจที่จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้มาขอรับเยี่ยงครูที่ดีพึงปฏิบัติต่อศิษย์ด้วยแล้ว ท่านจึงเป็นผู้บริหารสูงสุดของสถาบันแห่งนี้เพียงผู้เดียวก็ว่าได้ ซึ่งได้รับความเคารพและศรัทธาจากสื่อมวลชนเป็นพิเศษ

ในด้านอันเกี่ยวกับธนาคารพาณิชย์ ซึ่งโดยปกติแล้วก็มุ่งที่จะรักษาผลประโยชน์ของตน โดยการแสดงความไม่เห็นด้วยกับมาตรการต่าง ๆ ซึ่งธนาคารชาติออกใช้บังคับในแต่ละช่วงเวลา

แต่ในยุคสมัยที่ ดร. ป่วย ๆ ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการนั้น ธนาकार
ชาติได้รับความร่วมมือมากยิ่งกว่ายุคใดๆ เพราะนอกจากการแสดง
เหตุผลที่ต้องกับสภาพการณ์ และจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือ
จากสถาบันเหล่านั้นแล้ว เมื่อตกปากรับคำว่าจะดำเนินการในเรื่อง
ใดที่ร้องขอในกาลต่อไป ก็จะไม่ทอดทิ้งคำมั่นสัญญานั้น ความ
ประพฤตินั้นดูเหมือนจะสวนทางกับหลักปฏิบัติของบรรดานัก
การเมือง หรือผู้บริหารงานในแวดวงของรัฐส่วนใหญ่ในปัจจุบัน

คนธนาकारชาติในยุคนี้ จึงมีโอกาสดำเนินการใญ่อยู่
เนื่อง ๆ เมื่อได้ยินผู้เฒ่าถึงผู้ว่าการของตนด้วยความนิยมยกย่อง
ด้วยเหตุนี้แหละ การแสดงออกซึ่งความรักและความอาลัยยามที่
ผู้ว่าการอันเป็นที่รักของพวกตนต้องพ้นจากตำแหน่ง จึงกล่าวได้
ว่ามีใช้การแสดงออกในลักษณะเสแสร้งแต่อย่างใด

ไม่นานก่อนการพ้นจากตำแหน่งของ ดร. ป่วย ๆ ธนาकार
ได้ให้ความเห็นชอบกับการให้พนักงานผลิตวารสารเพื่อการอ่าน
ของพนักงานด้วยกันเอง โดยมีชื่อว่า “ธปท.ปริทรรศน์” ซึ่งผม
ก็บังเอิญได้ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการคนแรก ด้วยตระหนักใน
ความรู้สึกของมวลพนักงานในยามที่ ดร. ป่วย ๆ จะพ้นจากตำแหน่ง
จึงได้จัดทำข้อเขียนพิเศษ เพื่อนำไปตีพิมพ์ประกอบภาพปกของ
วารสารซึ่งก็เป็นภาพในลักษณะเดียวกับที่นำมาใช้เป็นแบบปกของ

หนังสือเล่มนี้ด้วย ข้อเขียนที่ได้ทำขึ้นนั้นดูเหมือนจะสนองความรู้สึกอันแท้จริงของผู้อ่านอันมีต่อตัวทร.ป่วยๆ ทั้งในหมู่พนักงานของธนาคารชาติเองกับผู้อื่นที่รู้จักคุ้นเคยท่าน ผมจึงเห็นควรนำข้อเขียนดังกล่าวนี้มาตีพิมพ์ให้ได้อ่านกันอีกวาระหนึ่ง

แต่บุรุษบนภาพปก*

ตอนที่ ๑ : Black Friday

วันนั้นเป็นวันศุกร์ที่ ๑๓ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ ท้องฟ้าฝั่งแม่น้ำไน้มีครึ้มมาแต่บ่าย พอตะวันตกน้อยต่ำ ดวงก็เริ่มกระโชกแรงและแรงขึ้นตามลำดับ กลุ่มเมฆหมอกค่อยเคลื่อนตัวปกคลุมตลอดสองฝั่งแม่น้ำ อีกไม่กี่นาทีข้างหน้าฝนก็คงจะโปรยปรายเม็ดตกลงมา

๑๖.๓๐ น. ตรง เสียงหูกสัญญาณบอกเวลาเลิกงานประจำวันของโรงงานสุราซึ่งอยู่คนละฝั่งแม่น้ำก็ดังขึ้น เสียงที่ได้ยินวันนั้นช่างสั้นเครือและโหยหวนนัก หากมิใช่อุปาทาน

บอกให้รู้ว่าวันแห่งการทำงานของวันศุกร์ที่ ๑๓ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ ได้สิ้นสุดลง สิ้นสุดลงพร้อม ๆ กับความสับสนในตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่ง

* จากปกในของ ธปท. ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒

ประเทศไทยของ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ภายหลังที่ดำรงตำแหน่งอันสำคัญและมีเกียรตินี้มาเป็นเวลาอันยาวนานถึง ๑๒ ปีเศษ

ตอนที่ ๒ : อัจฉริยะ

เมื่อเอ่ยชื่อ “ป๋วย” จดจำได้ง่ายนัก ฟังแปลกและสั้น หากเปิดหาความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คงไม่พบ จะพบก็แต่ในพจนานุกรมชาวเหนือซึ่งให้ความหมายว่า “ตะแบก”

คำว่า “อัจฉริยะ” เปิดพบได้โดยไม่ยาก แต่บุคคลผู้เป็นอัจฉริยะนั้น บางทีค้นไม่พบเลยแม้แต่คนเดียวในรอบศตวรรษ

ฉะนั้น หากเราจะมอบความเป็น “อัจฉริยะ” แก่ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เช่นเดียวกับที่สาธารณรัฐฟิลิปปินส์เคยมอบรางวัล “แมกไซไซ” แก่ท่าน ผู้คัดค้านกองม็อน้อยเต็มทีหรืออาจจะไม่มีเลย เพราะ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์

เป็นนักวิชาการและนักเศรษฐกิจชื่อก้อง ที่มีส่วนสำคัญในการวางรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ให้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในรอบ ๑๒ ปี

เป็นครูบาอาจารย์ผู้ได้รับความเคารพรักและศรัทธา

เป็นอย่างสูงจากศิษย์

เป็นผู้ปกครองที่ชนะใจผู้อยู่ในปกครอง

เป็นตัวอย่างแห่งผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตใจ
และมีคุณธรรม

เป็นขวัญและศรัทธาของบุคคลรุ่นหลังที่จะได้เจริญ
รอยตาม

เป็นผู้มีความเฉลียวฉลาดรอบคอบ

เป็นผู้มีพลังมหาศาลสามารถแบกภารกิจอันหนักได้

ตลอดเวลา

เป็นนักจิตวิทยาที่ไม่ต้องเปิดตำรา

เป็นนักพูดที่มีวาทะจับใจจับใจผู้ฟังที่ต้องการทั้ง
ความรู้และความเพลิดเพลิน

เป็นนักเขียนที่มีลีลาการเขียนเป็นที่ประทับใจผู้อ่าน

เป็นศิลปินที่ทำให้เรื่องยากที่สุดกลายเป็นเรื่องง่าย

ที่สุด

เป็นนักให้เหตุผลอันฟังปรารถนาของที่ประชุมทุก

แห่ง

หากใครจะกล่าวหาว่า เหตุผลที่นำมาอ้างข้างต้น
เกินความเป็นจริง คนที่กล่าวนั้นก็ไม่เคยรู้จัก ดร. ป๋วย
องค์ภากรณ์ ใครที่รู้จัก ดร. ป๋วย องค์ภากรณ์ เป็นอย่างดี
ย่อมจะกล่าวว่า คุณลักษณะที่นำมากล่าวถึงนั้นยังน้อยไป

ตอนที่ ๓ : เกียรติคุณในความทรงจำ

เจษฎาจารย์ ฟ. ซีแลร์ อดีตอธิการแห่งโรงเรียน
อัสสัมชัญ ผู้มีชื่อเสียงและได้รับการระยอย่างสูงจากบรรดา
คณาจารย์และศิษย์ มีความภาคภูมิใจในตัวศิษย์คนนั้นนัก

ท่านมิได้กล่าวว่า ดร. ป่วย อิงภากรณ์ เป็นนักเรียน
ชั้นเยี่ยมของโรงเรียน เพราะหากท่านกล่าวเช่นนั้น ผู้ฟัง
โดยเฉพาะที่เป็นอัสสัมชณิกก็คงไม่ประหลาดใจ แต่ท่าน
กล่าวว่า “ป่วยมันตรงเหมือนกระจก” ซึ่งหมายถึงว่าผล
การเรียนของ ดร.ช.ป่วย อิงภากรณ์ เลขประจำตัว ๗๐๓๖
นั้น เป็นไปโดยสม่ำเสมอในฐานะนักเรียนชั้นเยี่ยมของ
ห้องคิง แห่งสถาบันการศึกษานี้มีชื่อเสียงแห่งนั้น

หม่อมชราซึ่งอดีตเคยเป็นครู Mr. Puey Ungpha-
korn ที่มหาวิทยาลัยลอนดอน กล่าวแก่คนไทยคนหนึ่ง
แกมีโอกาสพบ “ฉันเคยสอน Puey เขาเป็นคนไทยที่นัก
เรียนในชั้นเดียวกันไม่ว่าจะเป็นอังกฤษหรือชาติอื่นใด
ต้องมาขอคัดลอกเล่มเล็กเซอร์หลังชั่วโมงสอน” (ดร. ป่วย
อิงภากรณ์ สอบได้ B. Sc. (Econ.) เกียรตินิยมอันดับ ๑
และเป็นที ๑ ของมหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีใครลบสถิติได้)

ตอนที่ ๔ : มนุษย์

ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ก้าวสู่ธนาคารแห่งประเทศไทยครั้งแรก มิใช่ในฐานะผู้ว่าการ แต่มาในฐานะข้าราชการกระทรวงการคลัง ซึ่งถูกส่งให้มาปฏิบัติงานกับส่วนการค้นคว้า และในครั้งที่ ๒ ในฐานะกรรมการธนาคาร และในช่วงระยะเวลานั้น ก็ได้ดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยอยู่เพียงระยะเวลา ๗ เดือน ฉะนั้นในการกลับมาธนาคารแห่งประเทศไทยครั้งที่ ๓ อันเป็นครั้งสุดท้ายในฐานะผู้ว่าการ ก็ไม่เป็นสิ่งใหม่ของคนธนาคารชาติ

คนธนาคารชาติมักจะโชคดีที่ได้รับความภูมิใจเป็นนิยามที่มีผู้บริหารที่สามารถ และโชคดีสำหรับคนธนาคารชาติคราวนี้ออกจะยาวนานกว่าทุกครั้ง ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์อยู่กับพวกเราเป็นเวลายาวนานถึง ๑๒ ปีเศษ เราจึงรู้จักบุคคลผู้นั้นเป็นอย่างดี

สำหรับมนุษย์ที่รู้จักคุณค่าของความรัก ความดี ความงาม ความมกตัญญู ก็คงอดไม่ได้ที่จะอาลัยและรำลึกถึง ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์

และโดยที่จิตใจจัดทำวารสารฉบับดังกล่าวให้เป็นอนุสรณ์แห่งความรักความอาลัยของพนักงาน จึงเปิดโอกาสให้พนักงานบางคนซึ่งเคยเป็นนักเรียนทุนของธนาคาร อันมีที่มาจากความดำริริเริ่มของท่าน นำข้อเขียนมาลงในคอลัมน์ "เบ็ดเล่ม" ข้อเขียนดังกล่าวนี้แม้จะทำเป็นภาษาอังกฤษ แต่ก็อ่านเข้าใจได้ไม่สู้ยาก บรรจุเนื้อหาสาระซึ่งสำแดงออกถึงความนิยมยกย่องและศรัทธาเป็นอย่างสูง ต่อความรู้ความสามารถของ ดร. ป่วยๆ การนำมาตีพิมพ์อีกครั้งในโอกาสนี้ นอกจากจะเข้าถึงจุดมุ่งหมายในการเขียนตามนัยที่พิมพ์ได้กล่าวแล้ว ผู้อ่านก็จะมีโอกาสได้พบกับลายมือของดร. ป่วยๆ ในสาระที่สะท้อนความรู้สึกรักของตัวท่านเอง จากการอ่านข้อเขียนที่กล่าวนี้ด้วย

บันทึกเปิดผนึกถึง ดร. ป่วย อังภากรณ์

MR. GOVERNOR, WE MISS YOU

As you step down from the Governorship, we are going to have your successor who is a capable man of unquestionable integrity. Still, we cannot help missing a man of great simplicity and far vision like you.

On the international scene you are highly regarded as unfathomly brilliant and honest. On the national level, you are considered as one of the few civil servants having

served the nation with incomparable capability, honesty and utmost concern. You, accepting it or not, instill high inspiration among younger people to be more concerned with the destiny of our nation.

MR. GOVERNOR, we can afford you to leave us to devote the rest of your fruitful life to teaching and inspiring our younger generations to serve this land more capably and with sincere concern, and to instilling your ideals into them. However, we terribly miss you as a man whom we could humbly emulate.

You might ask us too much to be half as brilliant and capable as you are, but you are not asking us too much to try to serve our nation with deep concern and honesty to the utmost as you have done and will undoubtedly continue to do so.

Having served you during the last decade, we are now much better and wiser men. Thank you very much for that, MR. GOVERNOR. The country is looking forward to having you back after one-year stay in Cambridge.

With sincere respect,

THE YOUNG CENTRAL BANKERS

Adhmeroo young central banked with...
 ใน...
 ...

...

๑๗/๑๕

ช่วงเวลาต่อจากนี้ดูเหมือนจะเป็นช่วงเวลาที่ถือได้ว่า เส้นทางแห่งชีวิตของ ดร. ป่วยฯ ซึ่งก่อนหน้านั้นเคยสว่างไสวรุ่งโรจน์ เริ่มถูกความมืดสลัวเข้าครอบคลุม จากการทุ่มเทเวลาช่วงนี้ให้กับการศึกษา ก็ย่อมมีความสนิทสนมใกล้ชิดกับเหล่านักศึกษา ประกอบกับคนเหล่านั้นเริ่มแสดงบทบาทที่ชัดเจนกว่าแต่ก่อน ในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันมีต่อการบริหารบ้านเมืองของผู้มีอำนาจในขณะนั้น ดร. ป่วยฯ จึงตกเป็นเหยื่อแห่งความเข้าใจของฝ่ายบ้านเมืองว่า เป็นผู้มีความสำคัญในการปลุกปั่นยุยงหรือให้ความสนับสนุนแก่เหล่านักศึกษาในกรณีเช่นนั้น

ไม่มีเสียงปฏิเสธชัดเจนจาก ดร. ป่วยฯ ทั้งๆ ที่ในความ เป็นจริงแล้ว ก็หาได้เป็นเช่นที่มีการเข้าใจกันไม่

การเดินทางออกไปทำหน้าที่ศาสตราจารย์พิเศษ ในมหาวิทยาลัยเกษมบริรักษ์ขณะนั้น จึงเสมือนหนึ่งตัวท่านเองก็เต็มใจที่จะ

พรวดตัวไปให้ห่างไกล เพื่อขจัดความรู้สึกในทางลบของฝ่ายบ้านเมือง และในค่านที่เกี่ยวกับผู้บริหารบ้านเมืองก็ดูเหมือนจะมีความปลอดภัยโปร่งโล่งใจมิใช่น้อย ต่อการไปอยู่เสียห่างไกลของ ดร. ป๋วยฯ

อย่างไรก็ตาม ในการเดินทางกลับมาประเทศไทยเป็นครั้งคราวในช่วงเวลาเหล่านี้ ท่านก็ถูกปฏิบัติประหนึ่งว่าเป็นบุคคลผู้ไม่เป็นที่ประสงค์ของบ้านเมือง ความเคลื่อนไหวของท่านในระหว่างที่พำนักอยู่ในประเทศ ถูกสอดส่องติดตาม บางครั้งก็ยังคงเคยมีข่าวว่าท่านไม่สมควรกลับมาเพราะอาจถูกปองร้าย

เป็นเพียงข่าวเล่าลือ แต่โดยพฤติกรรมของฝ่ายบริหารบ้านเมืองก็ดูเหมือนจะสนับสนุนให้เข้าใจเช่นนั้น และไม่นานก็ผ่านเข้าสู่ความรู้สึกของ ดร. ป๋วยฯ

ผู้ที่ครั้งหนึ่งเคยแสดงออกซึ่งความกระตือรือร้นใคร่พบและพูดคุยกับท่าน แต่ด้วยความจำเป็นที่ต้องระแวดระวังภัยอันจักเกิดแก่ตน ก็พยายามหลีกเลี่ยงหรือหลบหลีกในการมาพบหรือติดต่อกับ

สำหรับตัวผมนั้น ความรัก ความเคารพและความศรัทธาที่มีอยู่ในตัวท่านนั้นมีน้ำหนักเหนือสิ่งอื่นใด จึงตลอดเวลาที่ท่านต้องเผชิญกับความรู้สึกว่าการเดินทางกลับประเทศแต่ละครั้งไม่เป็นที่สะดวกสักก่อน ๆ ผมก็เขียนจดหมายไปถึงท่านบ่อยครั้ง และท่านก็เขียนตอบบ่อยครั้งเช่นกัน เรียกได้ว่าจำนวนจดหมายที่เรา

ทั้งสองรับและส่งระหว่างกันนั้นมีจำนวนใกล้เคียงกัน

จากความสัมพันธ์ของจดหมายฉบับหนึ่งที่ผมได้รับ ซึ่งนำมาตีพิมพ์ให้ได้อ่านกันนี้ ย่อมช่วยยืนยันสภาพความรู้สึกอันเป็นจริงของ ดร. ป่วย ๆ ในยามนั้น

“คุณสุรพลที่รัก

ผมได้รับจดหมาย ๑๕/๕ ที่ฝากคณะผู้ว่ากรมาแล้ว ขอขอบคุณมาก ฉบับก่อนก็ดูเหมือนได้รับและตอบแล้ว หวังว่าคงได้รับ และหวังว่าตำรวจคงจะไม่มองคุณสุรพลไปในแง่ร้าย! (ถ้าคุณไม่ได้รับจดหมายตอบ ก็ควรไปขอเอาที่สันติบาล)”

กับข้อความอีกส่วนหนึ่ง

“สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เขียนมาว่าจะเอาบทความต่าง ๆ รุ่นหลังของผมไปรวบรวมตีพิมพ์จำหน่าย สำหรับมูลนิธิโกมลคีมทอง (แต่ขี้บ่นว่ากระดาษกำลังแพง) และปรารถนาอยากขอให้คุณช่วยทำอะไรบางอย่าง ผมก็บอกสุลักษณ์ว่าให้ติดต่อโดยตรงกับคุณ ไม่ทราบว่าได้ติดต่อมาหรือยัง หวังว่าคงจะไม่ทำความลำบากใจให้คุณ เพราะตอนหลัง ๆ นั้นบทความของผม ผู้มีอำนาจเขาไม่ใคร่ชอบ ถ้าคุณคิดจะหลีกเลี่ยง ผมก็ไม่รังเกียจอะไร แล้วแต่จะเห็นควร”

แม้จะพ้นไปจากหน้าที่ทางธนาคารชาติ แต่ความสัมพันธ์ทางใจของท่านกับสถาบันและผู้ที่เคยร่วมงานแต่อดีตไม่นานก็ยังคงมีอยู่ เมื่อใดที่เดินทางเข้ามาประเทศไทย ก็จะต้องปลีกเวลาส่วนหนึ่งมาเยี่ยมเยียนและรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับผู้คุ้นเคย และเมื่อเดินทางกลับไปแล้ว ก็ยังส่งข้อเขียนมาลงพิมพ์ใน ธปท. ปรีทรรคน์

3 Barton Close,
Cambridge CB3 9SE
England.

3rd March 1988.

Mr. J. H. ...

Dear Mr. ...
I have your letter of the 21st and am glad to hear that you are interested in the ...
I have a few more ...

I have a few more ...
I have a few more ...
I have a few more ...

I have a few more ...
I have a few more ...

I have a few more ...
I have a few more ...

I have a few more ...
I have a few more ...

I have a few more ...
I have a few more ...

Yours faithfully,

Mr. J. H. ...

16c

ด้วย ข้อเขียนของ ดร. ป่วย ๆ ที่กล่าวกันว่าเป็นที่พอกพองใจของ
 คนอ่าน ไม่ว่าจะ เป็นพนักงานของธนาคารชาติหรือใครอื่น ก็ได้
 แก่ข้อเขียนชื่อ “ผู้หญิงในชีวิตของผม...แม่” และหลังจากนำลง
 ใน *สปท. ปรีทรรสน์* แล้ว ก็มีผู้ติดต่อขอเอาไปตีพิมพ์ในวารสาร
 อื่น ๆ อีกเป็นหลายฉบับ

จดหมายที่เขียนมาจากท่านฉบับหนึ่งนั้น บรรจุสาระบาง
 ส่วนที่ควรนำมาตีพิมพ์ให้ได้อ่านเช่นกัน

“ผมก็ตั้งใจที่มีเพื่อนฝูงชอบอ่านเรื่องของผม และขอ
 แสดงความยินดีด้วยกับคุณ ที่ (ก) ทำมาได้ดี (ข) พ้นภาระ
 ไปแล้ว แต่คงจะได้อ่านสำนวนของคุณต่อไปอีก

ใครมาขอเอาไปตีพิมพ์ต่อ ก็อนุญาตเขาเถิด แต่ขอให้เขา
 ระบุว่า ผมเขียนเรื่องนี้สำหรับ *สปท. ปรีทรรสน์* (อย่างคุณ
 ว่ามา)

ช่วยขอบคุณคุณประยูร จรรยาวงศ์ด้วย ที่มีเมตตาเขียน
 ภาพประกอบ เหมือนหรือไม่ ไม่สำคัญ ความจริงรูปถ่ายแม่
 ผมมีในหนังสือแจกงานศพแม่ผมเมื่อประมาณ ๒๒ ปีที่แล้วมา
 ภาพวาดนั้น ไม่ต้องส่งมาดอก เก็บไว้ที่ *สปท.* หรือมอบให้คุณ
 เป็นที่ระลึกก็ได้ แล้วแต่ใจคุณ วันหลังมากรุงเทพฯ จะมาขอ
 ขอบคุณอีกครั้งหนึ่ง หวังว่าคุณกับครอบครัวคงเป็นสุข
 สมายด์

รักและคิดถึง
 ป่วย

ก่อนหน้านั้นผมบอกท่านไปว่า คนพอใจกับข้อเขียนชิ้นนั้นมาก รวมทั้งบอกไปด้วยว่า ผมได้ขอพ้นจากหน้าที่บรรณาธิการแล้ว เพื่อเปิดโอกาสให้คนอื่นมาทำแทน จะได้ปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้น ๆ ไปอีก และผู้ที่ผมขอร้องให้ช่วยรับหน้าที่ต่อก็คือคุณไพฑูรย์ วัฒนศิริธรรม นักเรียนทุนของธนาคารคนหนึ่ง (ปัจจุบันเป็นรองกรรมการผู้จัดการธนาคารไทยทุน) ผมต้องการคนกล้าและมีความรู้มาบริหารวารสารเล่มนี้

สำหรับภาพประกอบข้อเขียนที่ท่านอ้างถึงนั้น ผมได้ขอให้คุณประยูร จรรย์วณิช ซึ่งขณะนั้นนั่งประจำทำงานอยู่ที่สำนักพิมพ์บางกอกโพสต์ช่วยเขียนให้ ซึ่งก็ได้รับการสนองตอบด้วยดี เพราะเป็นผู้ที่ได้รับรางวัลแมกไซไซเช่นเดียวกับ ดร. ป่วยฯ อีกทั้งเป็นผู้หนึ่งที่มีความเคารพและศรัทธา ดร. ป่วยฯ มาแต่ไหนแต่ไร ภาพที่เกิดจากปลายปากกาของคุณประยูรนั้น ไม่ได้ลอกแบบมาจากไหน หากวาดขึ้นจากมโนภาพตามวิสัยของศิลปินชั้นเยี่ยมนั่นเอง เพื่อให้ผู้อ่านซึ่งเชื่อว่าเป็นหลายท่านไม่เคยเห็นภาพนั้นก็เอามาตีพิมพ์ให้ได้เห็นกัน

ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ก็ปีเดียวกันนั้น สภาพความบีบคั้นในความรู้สึกของ ดร. ป่วยฯ อันเนื่องจากปฏิกิริยาทั้งทางตรงและทางอ้อมจากฝ่ายบ้านเมือง ดูเหมือนจะรุนแรงขึ้นกว่าก่อนหน้านั้น ทำให้ผมต้องย้อนนึกกลับไปสู่อดีตตลอดเวลากว่า ๑๒ ปี ที่ผมมี

โอกาสได้รับใช้ทำงานใกล้ชิดท่าน มีโอกาสเห็นทั้งชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ภาพแห่งจริยวัตรแต่ละวันเวลาที่ผมติดตามด้วยความสนใจและประทับใจยังเป็นภาพที่แจ่มชัด ไม่ลางเลือนไปกับกาลเวลาและสภาพของเหตุการณ์ ผมจึงเห็นว่าควรจะได้จัดทำข้อเขียนสักเรื่อง เพื่อรื้อฟื้นความทรงจำของตัวเองและของเพื่อนพนักงานธนาคารชาติในขณะนั้น ข้อเขียนที่ทำขึ้นนี้ให้ชื่อว่า “ด้วยความรักและระลึกถึง” แม้จะเคยนำลงในวารสารของธนาคารชาติแล้ว หรือแม้จะเคยถูกนำไปตีพิมพ์ในหนังสืออื่นในเวลาต่อมา แต่เมื่อพิจารณาถึงความสอดคล้องต้องกับความรู้สึกของผมในยามนี้ ผมก็ตัดสินใจนำมาตีพิมพ์ให้ได้อ่านกันอีกครั้งหนึ่ง

“ด้วยความรักและระลึกถึง”

ในล้นชั้กโต๊ะทำงานของผม จดหมายที่เคยมีผู้ส่งมาให้ครั้งหนึ่งเมื่อหลายเดือนก่อน คงอยู่ในสภาพเดิมคือวางทับถมอย่างขาดความเป็นระเบียบ เคยคิดจะเอาออกทิ้งเป็นหลายครั้งหลายหน แต่ก็อดเสียกายไม่ได้ เพราะเจ้าของจดหมายแต่ละคนต่างก็มีเมตตาจิตเขียนมาให้อ่าน ส่วนนวนลีลาในการเขียนของแต่ละคน ก็ชวนแก่การอ่านการศึกษาซ้ำยังทำหน้าที่เป็นเครื่องบรรเทาความคิดถึงได้อีกด้วย

แอร์เลตเตอร์ฉบับนี้ชุกตัวเองอยู่ในลิ้นชักนี้
เช่นกัน มีข้อความบรรจุอยู่ไม่ยาวนานนัก ลายมือของผู้เขียน
ข้างคั่นเคยกับสายตานี้กระไร ส่งมาให้แต่ตุลาคมที่แล้ว
ข้อเขียนนั้นจบลงด้วยประโยคที่ว่า...

“...ใบไม้ที่กำลังสวย เพราะกำลังเปลี่ยนสี แต่
คงไม่นานก็ร่วงหมด น่าเศร้าบ้างเมื่อนึกถึงฤดูหนาวที่กำลังจะ
มา...”

ป่วย

น่าเศร้าสิ.. น่าเศร้านักเมื่อนึกถึงผู้เป็นเจ้าของลายมือผู้นั้น
ไม่ว่าจะเป็นฤดูใดก็ตามที่มาถึงและก็ผ่านไป เจ้าตัวต้อง
ตกอยู่ในสภาพไม่ผิดหรือแตกต่างกับผู้ที่ต้องพลัดพรากจาก
ถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอน ต้องจากมิตรสหายและผู้ที่มี
ความเคารพรักความศรัทธา ทั้งไว้แต่ชื่อให้คนเขาเอ่ยถึง
บ่อยครั้ง จะต้องอยู่ที่นั่นเพื่อจับตาดูใบไม้ร่วงหล่นอีก
นานเท่าใดหนอ

นึกถึงบุคคลผู้นั้นแล้วก็เลยทำให้นึกถึงคนบางคนที
เคยมีอำนาจวาสนาบารมีสูงส่ง ยามเมื่อพ้นจากตำแหน่ง
หน้าที่อันเป็นที่มาแห่งอำนาจวาสนาแล้ว ความยำเกรงที่
เคยมีผู้ให้ก็พลันหมดสิ้นตามไปด้วย จะหากนเอ่ยถึงก็
แสนยาก หรือที่เขาจะหยิบยกมาเอ่ย ก็เพียงเพื่อเป็น
อุทาหรณ์แห่งความไม่ดั่งมเท่านั้นเอง แต่บุคคลผู้นั้น..

ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อดีตเสรีไทย อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย อดีตคณบดีเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และอดีตประธาน รองประธาน และกรรมการในคณะกรรมการต่างๆ มากมายหลายคณะ รวมทั้งอดีตประธานคณะกรรมการจัดวางท่อระบายน้ำโสโครก แม้ปัจจุบันจะดำรงชีวิตอย่างเหงาหงอยในดินแดนห่างไกล ไร้ซึ่งตำแหน่งหน้าที่สูงส่งทางราชการใดๆ ก็ยังมีผู้ให้ความเคารพรัก ความศรัทธาและความระลึกถึงอยู่เป็นเนืองนิตย์

ประวัติการศึกษา ประวัติการทำงานที่ดีเด่น ประวัติความสามารถอันสูงส่งของ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยกย่องขวัญถึงในวงการทั่วไป ไม่ว่าจะ เป็นภายในหรือภายนอกประเทศ เพราะเหตุนี้หากผมจะนำสิ่งเหล่านี้มากล่าวถึงอีก นอกจากจะเป็นการสิ้นเปลืองหน้ากระดาษอีกเป็นหลายหน้าแล้ว ยังจะเป็นการกล่าวซ้ำกล่าวซาก เนื่องจากเคยมีผู้อื่นได้นำไปกล่าวถึงในสถานที่และวาระต่าง ๆ บ่อยครั้ง การเขียนถึงในครั้งนี้จึงจะได้กล่าวจากสิ่งที่ได้พบได้เห็นในแง่และมุมแคบ ๆ ซึ่งมองเห็นไม่ได้ชัดเจนจากสายตาของคนภายนอกเท่านั้น

ปราชญ์วอลแตร์กล่าวไว้ว่า “คนดีคือคนที่ตายแล้ว”

ด้วยเหตุนี้ในการเขียนจึงไม่มีความมุ่งหมายที่จะทำให้ผู้อ่าน
เข้าใจว่า ดร. ป่วย อิงภากรณ์เป็นคนตัวอย่างแน่นอน ใน
เมื่อบุคคลผู้นั้นยังมีชีวิตอยู่ ยังมีความแข็งแรง ยังมีมันสมอง
อันเปรี๊ยะปราดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่เพื่อนมนุษย์ได้อีก
นานปี อย่างไรก็ตาม หากจะมีผู้ใดมีทัศนคติเกี่ยวกับบุคคล
ผู้นั้นในแนวทางที่ตรงกันข้ามแล้ว ก็ย่อมเป็นสิทธิของคน
ผู้นั้น トラบไตประโยคที่ว่า “มองคนในแง่ร้าย” ยังเป็น
ประโยคที่มีผู้ใช้สอยกันอยู่ และดูเหมือนจะมากยิ่งขึ้นใน
โลกแห่งการชิงดีชิงเด่นทุกวันนี้

จากแง่และมุมแคบ ๆ ที่ผมอ้างถึงข้างต้น เราควร
จะเริ่มจากที่อยู่อาศัยของ ดร. ป่วย อิงภากรณ์ ก่อน

ชีวิตในครอบครัวของ ดร. ป่วยฯ เป็นไปอย่างอิสระ
โดยแท้ ทุกสิ่งทุกอย่างนับตั้งแต่ย่างเท้าเข้าปากประตูบ้าน
จนถึงตัวบ้าน ล้วนจัดขึ้นมีขึ้นเพียงเพื่อความสะดวกสบาย
และความต้องการของสมาชิกทุกคนในครอบครัวเท่านั้น
คนภายนอกเพียงไม่กี่คนจะมีโอกาสย่างกรายเข้าไป เพราะ
สมาชิกแห่งครอบครัวมีความเห็นสอดคล้องต้องกันว่า ที่
อยู่อาศัยนั้นมีไว้เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนภายในครอบ-
ครัวสถานเดียว มิใช่มีไว้เพื่อการรับรองแขกหรือเพื่อวัตถุประสงค์
อื่นใด เพราะเหตุนี้กระมังสภาพของพื้นที่และตัว

บ้านซึ่งไม่ใหญ่โตหรูหรา ซึ่ง คร.ป่วยฯ ได้จัดซื้อไว้ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ ๒ ยังไม่ยุติ ขณะที่ตนกำลังมีบทบาทอยู่ในคณะเสรีไทยในประเทศอังกฤษ เคยเป็นอยู่ชั้นไร ทุกวันนี้ก็แทบจะกล่าวได้ว่ามิได้มีการปรุงแต่งหรือเปลี่ยนแปลงไปกว่าเดิมมากนัก

คร.ป่วยฯปฏิบัติตนเป็นหัวหน้าครอบครัวที่มีระเบียบแบบแผน ถือหลักว่าผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวย่อมจำเป็นต้องอุทิศเวลาเพื่อครอบครัว มีความใกล้ชิดผูกพันกับสมาชิกภายในครอบครัว ซึ่งเป็นกติกาก่อนแท้จริงของชีวิตมนุษย์ ท่านจึงมักปฏิเสธการรับเชิญใดๆ ไม่ว่าจะป็นงานเลี้ยงหรืองานลักษณะอื่น ๆ ที่จัดขึ้นในเวลาค่ำ เพราะถือว่าแต่ละวันแต่ละชั่วโมงในวันหนึ่ง ๆ ได้อุทิศเวลาและความคิดเพื่อราชการแผ่นดินไปแล้วอย่างพอเพียง ในวันหยุดราชการหากไม่มีภาระหน้าที่สำคัญทางราชการอย่างแท้จริงแล้วท่านก็จะชลุกอยู่กับครอบครัวหรือพาครอบครัวออกไปพักผ่อนในที่ต่าง ๆ และในการเดินทางไปพักผ่อนนี้ก็มีได้จัดเตรียมการให้เป็นความยากลำบากแก่ผู้อื่น ขณะเดียวกันก็ไม่ต้องการให้ผู้ใดเข้ามาแทรกแซงในชีวิตส่วนตัวของท่าน

เป็นความจริงที่ว่า ผู้ที่ปฏิบัติตนในแนวทางที่ไม่

เหมาะสมนั้น ส่วนใหญ่มักสืบเนื่องมาจากความประพฤติก
 แต่เยาว์วัย โดยเฉพาะการมีโอกาสจับจ่ายใช้สอยโดยเสรี
 ค่ายเหตุนี้คร. ป่วย ๆ แม้จะมีฐานะเพียงพอที่จะอำนวยความสะดวก
 สะดวกทางการเงินให้แก่บุตร ท่านก็มีได้ปฏิบัติเช่นนั้น
 ตรงกันข้ามกลับวางแนวทางฝึกฝนบุตรทั้งสามให้รู้จักใช้จ่าย
 ในทางประหยัด มีแบบมีแผนการใช้เงินอย่างรัดกุม เป็น
 ต้นว่า เปิดสมุดออมสินให้ เมื่อมีความจำเป็นจะต้องจัด
 ซื้อตำราเรียนหรืออุปกรณ์การเรียน ก็จะไม่เบิกเงินจากสมุด
 ออมสินของแต่ละคน เงินฝากก็เป็นเงินที่แต่ละคนออกอม
 จากเงินที่ผู้เป็นบิดามารดาจ่ายให้ตามปกติ เสื้อผ้าเครื่อง
 แต่งกายของบุตรก็จะเป็น ชนิดที่คนธรรมดาสามัญสวมใส่
 ราคาไม่แพง อย่างไรก็ดี ในส่วนที่เกี่ยวกับความริเริ่ม
 ความคิดเห็น หรือแนวโน้มในความชอบแห่งอุปนิสัยของ
 แต่ละคนนั้น คร. ป่วย ๆ มิได้เข้าไปสอดแทรกหรือชักชวน
 ในทางตรงกันข้าม หากเห็นว่าชอบและควรแล้ว ก็จะทำให้
 ความสนับสุนนทั้งทางตรงและทางอ้อมเสมอมา

คงได้กล่าวแล้วว่า ชีวิตภายในครอบครัวของ คร.
 ป่วย อึ้งภากรณ์ ดำเนินเป็นเอกเทศปราศจากการสอด
 แทรกหรือก้าวก่ายจากสังคมภายนอก ฉะนั้น หากจะมี
 ใครเจตนาที่ส่งดอกไม้สวยงามไปให้ท่านที่บ้าน เพื่อนำไป

ระดับแจกันที่ว่างแล้ว ก็จะต้องเสมือนว่าเป็นการทำหิ
 ความบกพร่องของคนในครอบครัวของท่าน เคยมีผู้ส่ง
 เครื่องรับโทรทัศน์ขนาดใหญ่ราคาแพงไปให้ ท่านก็จะส่ง
 คืนด้วยเหตุผลที่ว่าท่านมีอยู่แล้วและยังใช้การได้อีกนานปี
 และเมื่อมีผู้จ้กวิสกี้ต่างประเทศราคาแพงไปให้เป็นจำนวน
 ลังจำนวนหีบ ท่านก็จะส่งกลับคืนด้วยเหตุผลที่ว่าท่านไม่
 ใช้นักดื่ม หรือมีความจำเป็นจะต้องสะสมไว้เพื่อการรับ
 รองผู้ใดที่บ้าน แต่ในกรณีหลังนี้อาจจะขอรับไว้เพียง ๑
 หรือ ๒ ขวดเพื่อมิให้เป็นการเสียมารยาท และเพื่อมิให้
 ผู้นำมาเสียกำลังใจเท่านั้น

ดร. ป่วยๆ เป็นแบบอย่างแห่งผู้ใช้ชีวิตง่าย ๆ ผู้คน
 เคยคงจะยืนยันได้ว่า ตลอดเวลาหลายปีที่ผ่านมา สภาพ
 ชีวิตของบุคคลผู้หนึ่งมิได้ผิดแผกแตกต่างกว่าเมื่อหลายปีก่อน
 เลย ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ใหม่ ๆ หลายคนคงจำ
 ได้ว่าท่านสวมใส่กางเกงผ้าเวสปอยท์เป็นประจำตลอดเวลา
 หลายปี จนกระทั่งผ้าประเภทดังกล่าวไม่มีผู้ผลิตหรือมี
 ราคาสูง จึงหันมาใช้ผ้าธรรมดาที่จำหน่ายทั่วไป นาฬิกา
 ข้อมือที่ใช้อยู่ก็เป็นเรือนเหล็กและเป็นเรือนเดียวกับที่ใช้
 มาแล้วนับสิบปี ในด้านอาหารการกินก็เช่นกันนิยมอาหาร
 แบบพื้น ๆ ที่เคยชอบแต่ครั้งยังเป็นนักเรียน เช่น ก๋วยเตี๋ยว

ข้าวแกง ข้าวต้มก๊วย สำหรับของหวานที่โปรดปรานเป็นพิเศษก็ได้แก่เต้าฮวย เมื่อให้ใครไปซื้อก็จะแนะนำให้ไปซื้อจากจีนผู้ชายบริเวณสามแยก ซึ่งท่านบอกว่าเคยกินมาตั้งแต่ครั้งท่านยังเป็นเด็ก เพราะฉะนั้น เมื่อมีผู้มาเยือนท่านที่ทำงาน และหากมีความคุ้นเคยชอบพอกันพอควรแล้ว อาหารที่ส่งมารับรองก็มักจะเป็นอาหารประเภทคังไค้กล่าวนั้น และก็สร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ร่วมรับประทานอาหารเป็นอันมาก

เหตุที่ทำให้ท่านได้รับความเคารพรักจากคนส่วนใหญ่ที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ท่านเป็นผู้สนใจอย่างยิ่งในค่านิยมมนุษยสัมพันธ์ ให้ความสนใจต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งของชนผู้น้อย ผู้ใดมีเรื่องเดือดร้อนไม่ว่าจะเป็นเรื่องสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ที่อยู่อาศัย การงาน หรือเงินก็ตาม เมื่อมาขอรับความช่วยเหลือและท่านเห็นว่าสมควรแล้ว ก็จะให้ความช่วยเหลือทุกครั้งไป และช่วยเหลืออย่างจริงจังจนกระทั่งผู้นั้นสามารถลวงพ้นภาวะยุ่งยากที่เป็นอยู่ กิตติศัพท์ของ ดร. บัวยในเรื่องนี้เลื่องลือนัก จึงทำให้ท่านกลายเป็นแหล่งความช่วยเหลือสำหรับผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน แต่ผลแห่งการนี้ก็ทำให้เพิ่มพูนภาวะของท่านเป็นอันมาก เพราะในบางโอกาสผู้ที่

อยู่ภายนอกแม้ไม่เคยรู้จักท่านมาก่อน ก็ยังติดต่อขอรับ
ความช่วยเหลือมา ด้วยเหตุที่กล่าว หากพิจารณาแต่เพียง
ยอดรายได้ที่ท่านได้รับแต่ละเดือน ก็อาจทำให้เห็นไปว่า
ฐานะความเป็นอยู่ของท่านและครอบครัวว่าจัดอยู่ในระดับ
มั่งคั่ง แต่เมื่อตระหนักถึงสภาพความเป็นจริงแล้ว จึงจะ
เห็นว่ายอดรายได้ของท่านที่ได้รับแต่ละเดือนนั้น ต้องถูก
เจียดจ่ายเพื่อพันธะต่าง ๆ ทางสังคมเป็นประจำในจำนวน
มิใช่น้อย

เมื่อเทศกาลปีใหม่มาถึง เป็นธรรมเนียมที่จะมีการ
ส่งของขวัญและบัตรอำนวยการมาให้ คร. บัวยฯ ขึ้นชม
กับการได้รับบัตรอำนวยการเป็นพิเศษ จะนำบัตรเหล่านี้มา
ร้อยเป็นราวแขวนไว้รอบ ๆ ห้องทำงานเป็นเวลาหลายวัน
บัตรอำนวยการที่ส่งมาให้ก็จะตอบรับทุกฉบับไป ที่คุ้นเคย
ก็จะถือโอกาสเขียนข้อความพิเศษส่งไปด้วย สำหรับของ
ของขวัญต่าง ๆ ที่มีผู้นำมาให้และยอมรับไว้ ก็จะนำไปแจกจ่าย
แก่ผู้ร่วมงานและผู้ที่เคยให้วามใช้สอย ไม่ว่าจะเป็
พนักงานระดับใด ไม่เคยเก็บไว้เป็นสมบัติส่วนตัว นอกจาก
สมุดไดอารี่เล่มเล็ก ๆ สักเล่ม และไดอารี่เล่มนี้จะทำหน้าที่
ของมันอย่างเต็มภาคภูมิ กำหนดนัดประชุมในคณะกรรมการ
การชุดต่าง ๆ กำหนดนัดพบบุคคลที่ติดต่อหรือมาขอพบ

การรับเชิญในงานเลี้ยงของสถาบันหรือบุคคล ในโอกาส
และวาระต่างๆ การรับเชิญไปกล่าวคำปราศรัย ไปเป็น
ประธานในพิธีต่างๆ การนัดส่งมอบต้นฉบับที่มีผู้มาคิด
ต่อขอให้เขียนสำหรับวารสารที่จัดพิมพ์ในโอกาสต่างๆ ฯลฯ
เหล่านี้ จะแออัดยัดเยียดอยู่ในหน้ากระดาษของไดอารี่เล่ม
เล็ก ๆ เล่มนี้ บ่อยครั้งที่กำหนดคนดีของตัวท่านกระทำล่วง
หน้านับเป็นแรมเดือน

การที่มีผู้ยกย่องในความสามารถ มิได้ทำให้
ดร. ป่วยฯ เห็นตัวเองว่าเลิศเลอเหนือกว่าบุคคลอื่นแต่
อย่างใด ท่านมีความเชื่อว่าสถาบันหรือหน่วยราชการใด
ก็ตามจะเจริญก้าวหน้าได้ ย่อมมิใช่เพราะเพียงอาศัยสติ
ปัญญาความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ
เหตุนี้ภาระต่างๆ ที่ท่านปฏิบัติอยู่และที่ได้รับมอบ จึงได้
มอบหมายให้พนักงานชั้นผู้น้อยที่เห็นว่าเหมาะสม โดยไม่
คำนึงถึงระดับชั้น ภาระเช่นนี้ใครผู้ได้รับมอบ นอกไป
จากความภาคภูมิใจแล้ว ยังเป็นโอกาสที่จะได้ศึกษาหาความ
รู้ต่างๆ ไปในตัวอีกด้วย และท่านก็ไม่ละเว้นที่จะได้เอ่ย
ชื่อผู้ที่มีส่วนทำให้งานนั้นลุล่วงไปทุกครั้ง สำหรับรายได้
ต่างๆ ที่พึงได้รับเป็นการตอบแทนจากภารกิจต่างๆ เหล่านี้
เมื่อรับมาแล้วก็จะมอบให้ผู้ที่เคยมีส่วนช่วยเหลือทุกคนให้

นำไปแบ่งปันกัน หรือในการประชุมครั้งใดที่สามารถมอบหมายให้ผู้อื่นไปประชุมแทน เบี้ยประชุมที่ได้รับสำหรับเดือนนั้น ๆ ก็จะมีมอบให้ผู้นั้นไป

เป็นการกล่าวที่ไม่เกินความจริงเลยที่ว่า ในการประชุมหรือครั้งสำคัญ ๆ ในคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ก่อนนัดประชุม ผู้นั้นจะต้องสอบถามความสะดวกจาก ดร. ป่วย ๆ เป็นอันดับแรก และพร้อมที่จะเลื่อนการประชุมให้ตรงกับความสะดวกของท่าน เพราะนอกจาก ดร. ป่วย ๆ จะเป็นผู้มีความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ที่ประชุมต่าง ๆ แล้วยังเป็นผู้ที่มีศิลปะช่วยทำให้บรรยากาศของที่ประชุมต่าง ๆ ผ่อนคลายความตึงเครียดได้เป็นอย่างดี

ดร. ป่วย ๆ มีพื้นฐานนิสัยที่สนใจในด้านการศึกษาเป็นพิเศษ โครงการใดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแล้ว จะแสดงความกระตือรือร้นอย่างเห็นได้ชัด เมื่อไปดำรงตำแหน่งคณบดีเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตลอดเวลาหลายปี ก็เป็นที่ยอมรับว่าเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับความนิยม ความเคารพนับถือจากปวงคณาจารย์และนักศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เพราะเป็นผู้เข้าใจต้องแท้ถึงความต้องการของสถาบันและนักศึกษา และเป็นผู้มีความรู้

ความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ผู้มาขอรับ
วิชาความรู้

ภารกิจต่างๆ ที่ท่านได้รับมอบหมาย ทำให้มีเอกสาร
ต้องศึกษาหรือรวบรวมรักษาไว้มากมาย ดร. ป๋วยฯ พอใจ
จะเป็นผู้จัดเข้าเพิ่มด้วยตนเองแทบทั้งสิ้น วิธีการเก็บ
เอกสารก็ดูจะแตกต่างไปกว่าคนส่วนใหญ่ กล่าวคือจัดวาง
ลำดับวันที่น้อยไปหาวันที่มาก ซึ่งหมายถึงว่าจะสอดคล้อง
เอกสารจากด้านล่างของแฟ้ม วิธีการนี้ ดร. ป๋วยฯ แจ้ง
ว่าอาจจะผิดกว่าคนทั่วไป แต่จำได้ว่ามีอีกท่านหนึ่งปฏิบัติ
อย่างเดียวกันคือคุณบุญมา วงศ์สุวรรณ ซึ่งดำรงตำแหน่ง
ปลัดกระทรวงการคลังในอดีต ดร. ป๋วยฯ เป็นผู้มีระเบียบ
แบบแผนและมีความจดจำที่เยี่ยม ไม่ว่าจะมียกเอกสารมาก
มายเพียงใด สามารถค้นหาอ้างอิงได้ในเวลาอันรวดเร็ว
เสมอ

ข้อที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับการนัดแขก
ให้มาพบ ดร. ป๋วยฯ จะไม่ยินยอมให้แขกที่มาถึงก่อน
เวลาเข้าพบจนกว่าจะถึงเวลานัด เหตุผลก็คือเพื่อมิให้แขก
เคยตัวต่อไปจะถือวิสาสะมาก่อนเวลา ช้ำยังอาจจูงใจให้
ผู้อื่นปฏิบัติเยี่ยงเดียวกัน จะทำให้เกิดความสับสนและขาด
ความเป็นระเบียบในการนัดพบ แต่ถ้าผู้มาพบเป็นนัก-

เรียนหรือนักศึกษาแล้ว คร. ป่วยๆ จะเปิดโอกาสให้พบ
ได้เสมอและบ่อยครั้งในจำนวนมากคน

จากแง่และมุมที่ทำให้เห็นชีวิตของ คร. ป่วย
อิงภรณ์ในด้านหนึ่ง ผมหวังว่าผู้ที่มีความสนใจในตัว
บุคคลผู้นั้นจะสามารถนำไปประกอบภาพพจน์ที่มีอยู่ได้
ชัดเจนยิ่งขึ้น สำหรับผู้เขียนนั้นมิเจตนาเพียงเพื่อระบาย
ออกซึ่งความรักและความระลึกถึงเท่านั้น

ในการเขียนเรื่องข้างต้น ผมมิได้ขออนุญาต
หรือขอความเห็นชอบจากผู้เป็นเจ้าของเรื่องราวคือ คร.
ป่วย อิงภรณ์แต่อย่างใด แน่่อน... เป็นการคิด
มารยาท แต่ผมก็เห็นว่าไม่ผิดกติกาที่โลกนิยมปฏิบัติกัน
เพราะบุคคลสำคัญของโลกนั้นเคยมีผู้นำเรื่องราวไปเขียน
อยู่บ่อยๆ อาจจะมีผิดหรือถูกหรือคลาดเคลื่อน โดยผู้เขียน
ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวแก่เจ้าของเรื่องราวก่อน แต่ก็เป็น
สิทธิของผู้เป็นเจ้าของเรื่อง ที่จะแก้ไขความผิดหรือความ
คลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นนั้นโดยไม่มีผู้ใดสามารถยับยั้งได้

จากข้อเขียนของผมในชื่อเรื่อง “ด้วยความรักและระลึก
ถึง” ก่อนจะจบผมได้ออกตัวไว้กับผู้อ่านแล้ว หลังจากนั้นผมก็
ได้รับจดหมายจากท่านผู้เป็นเจ้าของเรื่องราวที่เขียนถึง และเห็น

ความจำเป็นที่จะได้ประพาศพิศมัยมารยาทอีกครั้งโดยการนำ "ข้อเท็จจริงอันถูกต้อง" ซึ่งท่านกรุณาชี้แจงมาเปิดเผยแก่ผู้อ่านที่ได้เคยอ่านข้อเขียนที่กล่าว แม้คำชี้แจงของท่านนี้อาจจะมีความมุ่งหมายเพียงเพื่อสร้างความเข้าใจอันถูกต้องแก่ผู้เขียน ซึ่งได้แก่ตัวผมสถานเดียวก็ตาม

อนึ่ง ใคร่ขอออกตัวสักเล็กน้อยว่า ผมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำข้อความอื่นที่มีได้พาดพิงถึงโดยตรงมาเปิดเผยด้วย เพื่อให้สาระแห่งข้อเขียนที่ปรากฏแล้วแต่ยังไม่สมบูรณ์ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเท่าที่จะทำได้ โดยมีได้มุ่งหวังที่จะให้เกิดความสำคัญแก่ตัวเองในฐานะผู้เขียนแต่อย่างใด และโดยนัยเดียวกัน ผมย่อมจะคัดทอนข้อความอื่นใดที่เห็นว่าแม้จะมีได้น่ามากแล้ว ก็หาทำให้สาระสำคัญแห่งคำชี้แจงบกพร่องแต่ประการใดไม่ ในการนี้จึงใคร่ขออภัยท่านผู้เป็นเจ้าของเรื่อง คือ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อีกครั้งหนึ่ง คำชี้แจงที่ปรากฏในรูปของจดหมายถึงผมในฐานะผู้เขียนนั้นดังนี้

“ได้อ่านบทความของคุณแล้ว รู้สึกชอบใจที่อุทิศสำห้เขียนเรื่องให้และเขียนอย่างมีน้ำใจ การปฏิบัติต่างๆ ของผมและเขียนนั้นก็เป็นที่เห็นกันอยู่ทั่วไป แต่การตีความหยั่งซึ้งถึงเหตุผลแห่งการปฏิบัติเหล่านั้นมักจะกระทำกันไม่ถูกต้อง แต่ที่คุณเขียนในบทความนี้ได้หยั่งเหตุผลและตีความในใจได้ถูกต้อง จึงรู้สึกว่าคุณเขียนอย่างมีน้ำใจ ข้อเท็จ

จริงผิดอยู่บ้าง เท่าที่นึกได้ก็มีเรื่องโทรทัศน์ที่มีคนเอามาให้ ผมไม่รับจริง แต่ไม่ได้บอกว่ามีใช้แล้ว แท้จริงบอกว่าไม่ต้องการใช้และเป็นจริงอย่างนั้น ที่บ้านผมระหว่างที่ผมกับเมียอยู่ไม่เคยมีโทรทัศน์ เหตุผลสำคัญก็คือไม่อยากจะเด็กๆ ติดโทรทัศน์ อยากฝึกนิสัยให้อ่านหนังสือมากกว่า พอโตแล้วจะดูโทรทัศน์ก็ตามใจ แต่มีนิสัยอ่านหนังสือแล้ว เหตุผลรองลงมาก็คือโปรแกรมโทรทัศน์ส่วนมากในเมืองไทยเป็นแอนตี้อาร์ต โดยเฉพาะละครพวกที่ตัวละครไม่ท่องบทและเล่นอย่างขอไปที ที่น่าดูก็การกีฬา ที่อังกฤษลวกๆ ผมโตหมดแล้ว พ่อแม่เลยได้ดูโทรทัศน์ แต่ก็เลือกดูที่น่าดูเท่านั้น เพราะยังชอบอ่านหนังสืออยู่ ที่ผมดูมากที่สุด (รองจากข่าว) ก็คือฟุตบอลดูได้ทั้งเสาร์และอาทิตย์ และพุธ (เมื่อมี) เขาถ่ายดีมากและคนวิพากษ์ก็คล่องแคล่ว ว่องไวรู้จักผู้เล่นหมด

ที่ตลาดเคลื่อนช้อแท้จริงอีกข้อหนึ่งก็คือ บ้านผมไม่ได้ซื้อระหว่างสงคราม ซื้อเมื่อเลิกสงครามแล้วระหว่างสงบพีเอชดี คิดจะกลับบ้าน จึงเขียนถึงพี่สาวให้หาบ้านให้ที่ พี่เขากำลังจะซื้อสำหรับเขาเอง เขาเลยโอนมาให้ผม ผมมีปัญญาชำระค่าบ้านเพียงครั้งหนึ่ง (๓๐,๐๐๐ บาท เก็บออมไว้ระหว่างเป็นทหาร) เป็นหนี้ธนาคารไว้อีกครั้งหนึ่ง ผ่อนชำระด้วยเงินออมอีก ๓-๔ ปี จึงหมดหนี้”

นั่นแหละคือสิทธิของผู้เป็นเจ้าของเรื่องราวที่จะ
แก้ไขความผิดหรือความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นโดยไม่มีผู้ใด
สามารถยับยั้งได้

หลังจากนั้นไม่นาน เมื่อสำนักพิมพ์เคล็ดไทยรวบรวมข้อ
เขียนบางเรื่องของ ดร. ป่วยๆ ไปตีพิมพ์เป็นรูปเล่ม โดยให้ชื่อ
หนังสือว่า *สันติประชาธรรม* คุณสุลักษณ์ ศิวรักษ์ก็ได้กรุณานำ
เอาข้อเขียนของผมชิ้นนั้นไปรวมพิมพ์ด้วยเป็นภาคผนวก

และแล้ววันหนึ่ง ขณะที่ผมกำลังอยู่บนเก้าอี้ทำงานขณะทำ
หน้าที่เป็นเลขานุการรองผู้ว่าการ สายตาที่มองผ่านมัลติอะลูมิเนียม
เบืองหลัง ก็พบกับภาพของผู้ที่อยู่ในความระลึกถึงผู้นั้น

ดร. ป่วยๆ กลับมาเมืองไทยเมื่อใดผมไม่รู้มาก่อน ท่าน
กำลังเดินอย่างรีบเร่งเข้ามายังตึกที่ท่านทำกร ตลอดเวลากว่า ๑๒ ปี
ซึ่งท่านทำงานในตำแหน่งผู้ว่าการ และอีกเพียงไม่กี่นาทีต่อมา
ประตูห้องทำงานของผมก็ถูกผลัก ขนของผมลุกซ่าด้วยความ
ตื่นเต้น เพราะระทึกใจเมื่อได้เผชิญหน้ากับผู้ที่อยู่ในความระลึกถึง
ผู้นั้นอย่างใกล้ชิด

ท่านคงเห็นคเหน้อยมิใช่น้อยสังเกตจากเสื้อของท่านที่ชุ่ม
โชกไปด้วยเหงื่อ รอยยิ้มอันเป็นเอกลักษณ์แห่งความเมตตาเช่นที่
ใคร ๆ เคยเห็น ก็คงปรากฏให้เห็นอยู่

ทักทายพูดคุยแค่ครู่เดียวท่านก็เอ่ยประโยคหนึ่ง

“คุณมีหนังสือเล่มนี้หรือยัง?”

พร้อมกับยื่นหนังสือปกแข็งเล่มหนึ่งที่ถือมาด้วยให้ผมดู

สันติประชาธรรม

ผมตอบว่ามีแล้วเพราะได้รับมาหนึ่งเล่มด้วยอภิธานนาการ
ของคุณสุลักษณ์ ฯ

“งั้นคุณเอาเล่มนั้นคืนผม ฝากไปกับสาครก็ได้” (หมายถึงคุณสาคร ภาวโรฤทธิ์ ผู้ซึ่งตลอดหลายปีก่อนหน้านั้นเคยเป็น
เลขานุการของท่าน และปัจจุบันก็คงทำงานอยู่ที่มหาวิทยาลัย-
ธรรมศาสตร์)

กล่าวจบก็หยิบปากกาและเขียนข้อความอะไรบางอย่างลงไป
ไปในหน้าส่วนในของเล่ม ซึ่งเมื่อส่งกลับมาให้และผมได้อ่านข้อ
ความนั้นก็พบว่า *สันติประชาธรรม* ซึ่งจะเป็นกรรมสิทธิ์ของผม
เล่มนี้เพิ่มคุณค่าขึ้นอย่างมหาศาลทีเดียว ท่านเขียนโน้ตสั้น ๆ ว่า

ท่านผู้มีคุณูปการ เอ็นดู

๑๖๐ ๓๗๖ ๗๗๗

๗๐๘๖๗๗๗

รอยยิ้มบนทุกส่วนของใบหน้า แม้กระทั่งในดวงตากู้่นั้น ก็บ่งบอกถึงความรู้สึกเช่นเดียวกับถ้อยคำที่ท่านเขียนให้

ความปีติในหัวใจของผมนั้นก็เพราะบอกตัวเองว่า เพียงใช้ความกล้าหาญแค่กระผีกของ ดร. ป่วย ๆ โดยซื่อเขียนเกี่ยวกับตัวท่านในยามที่ท่านเริ่มว่าเหว่หงอยเหงาเพราะขาดการติดต่อกับผู้อื่นเนื่องจากท่าทีของฝ่ายบริหารบ้านเมืองขณะนั้น บำเหน็จตอบแทนที่ผมได้รับช่างสาสมนี้กระไร ผมไม่เคยคาดคิดมาก่อนเลยว่า จะได้รับสิ่งนี้

ท่านมาธนาการชาติในวันนั้นเพียงเพื่อมอบหนังสือดังกล่าวให้แก่ผมสถานเดียว เพราะหลังจากติดตามไปส่ง ก็พบว่าท่านก้าวลงบันไดกลับไป

จากปี ๒๕๑๕-๒๕๓๐

“เที่ยงกลับมาแล้ว !”

เสียงตะโกนประโยคนี้ออกไปทั่วอาณาบริเวณของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในทันใดที่รถยนต์คันนั้นเคลื่อนเข้าสู่มหาวิทยาลัย พอก้าวลงจากรถ ดร. ป๋วยฯ ก็ดูนักศึกษาจากกลุ่มหนึ่งกรูกันเข้าไปแบก ฝาฟุ้งคนจำนวนมากมายซึ่งได้มาชุมนุมรอคอยการมาถึงก่อนหน้านั้นนับเป็นชั่วโมง

ข้อความเช่นนั้นก็ปรากฏอยู่บนโปสเตอร์ผืนใหญ่เช่นกันสำหรับอีกหลาย ๆ ผืนนั้นแม้ข้อความจะแตกต่างกัน แต่ก็อยู่ที่จุดหมายเดียวกัน คือ ยินดีปรีดาเป็นอย่างยิ่งกับการคืนกลับสู่เมืองไทยของ ดร. ป๋วยฯ

การต้อนรับการ “คืนสู่เหย้า” ของ ดร. ป๋วยฯ ในวันนั้น กระทำหลังจากได้มีการขับไล่ผู้บริหารบ้านเมืองที่ถูกประนามว่าเป็น “ทรราช” ผ่านพ้นไปเพียงไม่กี่วัน สืบเนื่องจากความเคลื่อนไหวของเหล่านักศึกษาจากหลายสถาบัน ระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ และก็เป็นผลตังก้าว โดยเฉพาะในค้ำของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น ความรู้สึกมีอยู่โดยทั่วไปว่า ดร. ป๋วยฯ อาจารย์ผู้เคยใกล้ชิดและเป็นทีเคารพรักของทุกฝ่ายได้รับการปฏิบัติอย่างไม่ถูกต้องชอบธรรมมาตลอดจากรัฐบาลชุดนั้น จนเป็นผลให้ต้องพรากตัวเองไปอยู่เสียห่างไกล

“เทียบกลับมาแล้ว” รวมทั้งประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งตั้งกักก้องขณะนั้น จึงเท่ากับเป็นการระบายความรู้สึกหลังจากได้ถูกเก็บกดตลอดเวลานั้นยาวนาน

แต่แล้วจากแห่งความบิตทรรษาเช่นนี้ก็คงอยู่เพียงแค่ ๓ ปี เพราะหลังจากนั้นเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ บทบาทของนักศึกษาในค้ำต่าง ๆ ซึ่งให้ความรู้สึกแก่ผู้คนทั่วไปมาตลอด ทั้งทางลบและบวกก็สุดสิ้นลง บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งครั้งหนึ่งก่อนหน้านั้น เป็นเสมือนศูนย์รวมแห่งความสำเร็จในการกำจัตรัฐบาลที่ไม่พึงประสงค์ ก็แปรสภาพเป็นสมรภูมิเลือด หากเป็นเลือดของเหล่านักศึกษาเพียงฝ่ายเดียว เนื่องจากฝ่ายบ้านเมืองขณะนั้นเป็นฝ่ายถืออาวุธ อีกทั้งอาศัยอุปกรณ์อื่น ๆ เข้าร่วมด้วย

โดยเฉพาะกระบอกเสียงอันเป็นที่จ

เสียงไซโยให้ร้องที่เคียดจิ้งกักร้องก็ถูกแทนที่ด้วยเสียงโศก-
กรวญ เพราะการถูกทำร้ายจากผู้มีอาวุธโดยปราศจากการต่อสู้

เสียงหัวร่อต่อกระซิกก็กลับเป็นเสียงร่ำไห้ระงมจากพ่อแม่
ญาติพี่น้อง เมื่อได้ประจักษ์ว่าบุตรหลานของตนนั้น ต้องถูกข่ม-
เหงะรังแกด้วยวิธีการอันโหดเหี้ยมจากผู้ที่เป็นคนไทยด้วยกันเอง
นึกไม่ถึงมาก่อนว่าจะมีโอกาสพบกับภาพที่กล่าว บนแผ่นดิน
ที่นิยมเรียกขานกันอย่างไพเราะหว่า เป็นแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง

หลายชีวิตถูกสังเวย ด้วยการนำเอาร่างที่ไร้สติหรือซึ่งเสีย
ชีวิตแล้ว ไปทำลายให้หมดสภาพโดยการ “นังยาง” ณ บริเวณ
ส่วนหนึ่งของสนามหลวง ด้วยข้อกล่าวหาว่า ผู้ที่ถูก “นังยาง”
เหล่านั้นเป็นพวกฉวนพวกแคว ซึ่งเหล่านั้นนักศึกษาชักชวนให้มา
สมทบในการก่อความไม่สงบครั้งนั้น

กลิ่นไอจากการเผาไหม้ ที่มีที่มาจากการ “นังยาง” ลอย
ละล่องไปตลอดทุ่งพระเมรุและบริเวณใกล้เคียง ตลอดเวลาเกือบ
๒ วันเพื่อให้สิ่งนั้นสิ้นซาก

ก็เป็นทีที่ประจักษ์ ณ วาระนี้เองว่า สำหรับคนไทยบางคน
นั้นในเวลาใดเวลาหนึ่ง หากต้องการให้ตัวเองได้ชื่อว่าเป็นผู้มี
คุณงามความดีแล้ว แม้ผู้อื่นที่เป็นคนไทยด้วยกันเอง ก็ไม่รู้รู้สึก
สะทกสะท้านที่จะปฏิบัติภารกิจเวร เยี่ยงเดียวกับสัตว์ป่าผู้กระหาย

เลือดหรือชนชาติป่าเถื่อน โดยปราศจากซึ่งความปรานีใดๆ

ทางค่านิยมกระจายเสียงของบางสถานี ซึ่งปฏิบัติการใน
ฐานะกระบอกเสียงเล่า ก็ได้อาศัยผู้มีความเจนจัดในการรู้เรื่อง
หรือสร้างเหตุการณ์อันเป็นเท็จ โดยปราศจากความกระตือรือร้น
กระตือรือร้น เพื่อจูงใจผู้คนส่วนใหญ่ซึ่งห่างไกลเหตุการณ์ให้หลง
ผิด เป็นต้นว่า บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นเป็นแหล่ง
ส่องส่องอาวุธร้าย รวมทั้งมีการค้นพบอุโมงค์ ซึ่งขุดลอดแม่น้ำ
เจ้าพระยาไปสู่ฝั่งตรงข้ามสำหรับการหลบหนี

ขณะเดียวกันบางคนที่เคยผูกใจเจ็บเป็นส่วนตัวกับ ดร.
ป่วย ๆ มาช้านาน ก็ถือโอกาสตั้งข้อกล่าวหา ดร.ป่วย ๆ ว่าเป็น
ต้นเหตุสำคัญ เพราะเป็นผู้ปลุกปั่นเหล่านักศึกษาให้ก่อความไม่
สงบ โดยไม่ยอมห้ามปราม ที่ถือว่าเป็นข้อกล่าวหาอันเลวร้ายก็คือ
ดร.ป่วย ๆ นั้นเป็น “ไอ้หัวโจก” หรือ “ไอ้หัวหน้าคอมฯ” จะต้อง
ช่วยกันเกาะกุมตัวมาลงโทษ

ซึ่งก็เป็นผลให้ท่านต้องจากผืนแผ่นดินที่ท่านรักและหวง
แหนไม่ยิ่งหย่อนกว่าผู้ใดไป โดยถูกบีบบังคับ ไม่มีเวลาแม้แต่
สักนิดสำหรับการตระเตรียมตัว ไม่มีแม้แต่เงินสำหรับติดตัวไว้
ใช้จ่ายขณะเดินทาง

ที่มีคิดไปด้วยและในจำนวนมากมายเหลือประมาณนั้นก็คือ
ความเจ็บช้ำอย่างแสนสาหัสทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ดร. ป๋วย ฯ ได้มีโอกาสเปิดเผยความจริงเพื่อแสดงความ
 บริสุทธิ์ของตัวท่านเอง กับสภาพการณ์อันถูกต้องเป็นจริงของ
 เหตุการณ์ยามนั้น ให้คนไทยในต่างแดนซึ่งได้แก่ผู้เป็นนักศึกษา
 ได้รับรู้เพียงไม่นาน เพราะหลังจากนั้นท่านก็ต้องถูกระงับบทบาท
 ทั้งหลายทั้งปวงโดยสิ้นเชิง เมื่อต้องตกเป็นเหยื่อของโรคอัมพาต
 โรคซึ่งดูเหมือนจะจงใจทำลาย แหล่งที่มาแห่งอัจฉริยภาพของท่าน
 ซึ่งได้แก่สมอง แขนขวา และที่เป็นผลให้ท่านเปรียบเสมือนผู้
 ทูพผลภาพตราบจนทุกวันนี้ก็คือ การพูด ท่านพูดได้เพียงแค่คำ
 หนึ่งหรือ ๒ คำเท่านั้นเอง

“แต่ต้องกลับไปอีกแล้ว”

หากจะมีเสียงตะโกนเยี่ยงนี้ ก็คงจะกึกก้องเพียงเฉพาะใน
 หัวอกของผู้ที่ยังเคารพรักและระลึกถึงท่านเท่านั้น

เวลาก็ล่วงผ่านไป มาถึงเวลานี้การกล่าวถึง ดร. ป๋วย ฯ
 จำกั้อยู่เพียงแวดวงของความวิตกห่วงใยในสุขภาพของท่านเท่านั้น
 การขาดการติดต่อกับคนทั่วไปในบ้านเกิดเมืองนอนตุจแต่ก่อน ก็
 เป็นเหตุให้หลายคนอยากเห็นท่าน อยากรู้ว่าผลจากการเบียดเบียน
 ของโรคร้ายไข้เจ็บเช่นนั้น ได้ยังความเปลี่ยนแปลงแก่สังขารของ
 ท่านมากหรือน้อยเพียงไรเท่านั้น

ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ก็ได้เห็นหนังสือเล่มหนึ่งปรากฏอยู่บน
 แผงหนังสือหลายต่อหลายแห่ง ชายคิบบชายคิ ชื่อ นายป๋วย

องภากรณ์ ผู้ใหญ่ที่ไม่กะล่อน ผู้เขียนคือคุณสุลักษณ์ ศิวรักษ์
 เชื่อแน่ได้ว่าจะต้องเป็นหนังสือที่ดี เพราะได้ผู้เขียนดีและสาระเชื่อ
 ถือได้ ด้วยเหตุที่ผู้เขียนเป็นคนตรงไปตรงมา มีโอกาสเดินทางไป
 ไปต่างประเทศบ่อยครั้งในแต่ละปี โดยเฉพาะเป็นผู้ที่มีความสนธิ
 สนมชอบพอกับ ดร.ป๋วย ฯ เป็นพิเศษ

ภาพ ดร.ป๋วย ฯ ซึ่งหลายคนไม่เคยเห็นมาก่อนเลยถูกนำมา
 ใช้เป็นภาพปก ผมเชื่อว่าคนอื่น ๆ ก็คงรู้สึกสะท้อนใจดูๆ กัน
 เมื่อเห็นภาพนี้ และจากการได้เห็นภาพที่กล่าวประกอบกับได้อ่าน
 เนื้อหาสาระโดยตลอดแล้ว ทำให้หลายสิ่งหลายอย่างที่เราเริ่มจะลาง
 เลือนกลับชัดเจนขึ้นในความทรงจำ ก่อนที่สิ่งเหล่านี้จะลางเลือน
 จนกลายเป็นเรื่องในอดีตโดยสมบูรณ์ ผมจึงตัดสินใจนำสิ่งเหล่านี้
 นี้มาถ่ายทอดให้คนอื่น ๆ ได้รับรู้ และเพื่อกระตุ้นความรู้สึกของ
 คนเหล่านั้น และแทนที่จะทำเป็นข้อเขียนคจก่อน ผมเขียนในรูป
 ของจดหมายส่งไปให้คุณสุลักษณ์ ฯ จากนั้นในการจัดพิมพ์หนังสือ
 เล่มเดียวกันในคราวต่อ ๆ ไป จดหมายฉบับนี้ก็ได้รับเกียรติถูกตี
 พิมพ์ไปด้วยในภาคผนวก และผมก็อยากเห็นจดหมายฉบับนี้ได้รับ
 การตีพิมพ์ในหนังสือเล่มที่ผมกำลังขีดเขียนอยู่ในขณะนี้สักครั้ง

คุณสุลักษณ์ ที่เคารพ

ผมไม่ได้เขียนมาถึงคุณนานพอกับการไม่ได้เขียนถึง

ดร. ป่วย ๆ หรือแม้แต่เขียนพาดพิงถึงท่านผู้นั้น

คุณคงเห็นพ้องกับผมในความเป็นจริงที่ว่า การที่เราหยุดประพฤติในทางที่เราเคยประพฤติ (ในกรณีนี้ผมหมายถึงการเขียน) ก็ไม่จำเป็นเสมอไปว่าเราได้เบื่อหน่ายหรือหมดสิ้นความสัมพันธ์ทางใจกับผู้ที่เราเคยติดต่อกับ เคยเคารพและศรัทธา หากคุณเห็นพ้องด้วย คำตอบที่เชื่อได้ว่าคุณจะได้รับจากผมก็คือ ผมยังให้ความเคารพ ระลึกถึงและศรัทธาในตัวคุณ และท่านผู้นั้น... ดร. ป่วย อังภาภรณ์ อย่างมีมีวันเสื่อมคลาย

ผมรู้จักคุณเป็นครั้งแรกก็หลายปีอยู่ รู้จักโดยการอ่านข้อเขียนอันกล้าหาญของคุณที่ตีพิมพ์ในวารสาร *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* วารสารที่ถือได้ว่าเป็น fore-runner ของบรรดวารสารประเภทเดียวกันหรือที่คล้ายคลึงกัน ที่เห็นอยู่เกลื่อนกล่นในตลาดหนังสือทุกวันนี้ ครั้งนั้นข้อเขียนของคุณได้พาดพิงถึงบุคคลซึ่งสำคัญตอนอยู่ตลกดเวลาว่าเป็นอัจฉริยบุคคลหรือปราชญ์บุคคล ขณะนั้นหากจำไม่ผิดคุณมีอายุได้ ๓๘ ปีหรือราว ๆ นั้น อายุซึ่งหลายคนมักอ้างว่าย่างน้อยเกินไป กว่าจะไปวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของผู้ใด โดยเฉพาะคนที่มิบทบาทสำคัญในสังคมของบ้านเมือง และผมก็เริ่มติดตำนวนไวยาหารของคุณแต่่วาระนั้นเอง

ด้งที่คุณก็ทราบอยู่แล้วว่า ผมโชคดีกว่าคนเป็นอัน
 มากที่เคยได้ทำงานรับใช้ ดร. ป่วย อิงภากรณ์ อย่าง
 ใกล้ชิด นับแต่วาระแรกที่ท่านอย่างเหยียบเข้าสู่ธนาคารแห่ง
 ประเทศไทยในฐานะผู้ว่าการ คือในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็น
 การรับตำแหน่งสืบต่อจากคุณโชติ คุณะเกษม ซึ่งได้พ้น
 จากตำแหน่งสำคัญนี้ในกรณีที่มีความจำเป็นที่เปลี่ยนสถานที่
 พิมพ์ธนบัตร คือจากบริษัทโรมส์เทลารูแห่งประเทศไทย
 อังกฤษ ไปเป็นบริษัทซีเคียวริตี้โกลด์เบียนแบงก์ไนต์แห่ง
 สหรัฐอเมริกา รายละเอียดในเรื่องนี้นับว่าน่าสนใจไม่น้อย
 แต่ก็หาใช่เรื่องที่เป็นจุดหมายแห่งการที่ผมเขียนมาถึงคุณ
 ในคราวนี้ไม่ ขณะที่ ดร. ป่วยฯ เข้ามาดำรงตำแหน่งนั้น ก็
 เป็นเช่นที่คุณทราบคือท่านยังดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ
 สำนักงบประมาณ เป็นผู้ว่าการคนแรกของสำนักงาน
 ที่ทรงอิทธิพลเป็นยิ่งยวดแห่งนั้น ที่ผมใคร่ถือโอกาสแสดง
 เหตุผลประกอบความสำคัญของผู้ดำรงตำแหน่งนี้ก็คือ
 ขณะที่ ดร. ป่วยฯ นั่งทำงานอยู่ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย
 ก็มักจะมีบรรดาขุนพลของกองทัพ หรือรัฐมนตรีในกระ-
 ทรวงสำคัญ ๆ มาขอพบเสมอ ๆ เป็นการ 'ล๊อบบี้' เพื่อให้
 ได้รับการพิจารณางบประมาณของหน่วยงานที่เขารับผิดชอบ
 ในฐานะเด็กต้นห้อง ผมถูกสั่งให้ไปบอกกล่าวกับคน

เหล่านั้นบ่อยครั้งในทางปฏิเสธ ว่าท่านติดพันกับผู้อื่นหรือไม่ว่าง (ก็ไม่ใช่เป็นการง่ายหรือสนุกนักกับการไปบอกกล่าวกับคนจำพวกที่ไม่คุ้นเคยกับการปฏิเสธ) หลังจากผมกลับไปรายงานให้ท่านทราบว่า แยกที่มาขอพบยังยืนกรานจะพบให้จงได้ก็ดี หรือแยกกลับไปอย่างผิดหวังก็ดี ท่านก็จะทำหน้าที่กระเง้ากระงอดกับผมและฝากประโยคที่ผมฟังอยู่ คั่นหูว่า “ใครที่จะมาพบก็ต้องมีนัดก่อน ผมเคยบอกคุณแล้วมิใช่หรือ?” หรืออะไรทำนองนั้น

ผมอาจจะเป็นคนโชคร้ายที่สุดก็ได้ ในเมื่อคุณบอก ว่า ดร. บัวยฯ ไม่เคยดูใคร ใครถูกท่านดูก็แย่แล้ว ผมยอมรับว่าผมถูกท่านดูเป็นประจำ แต่ยิ่งดูผมมากเท่าไร ท่านก็ได้รับความเคารพรักจากผมมากขึ้นเพียงนั้น

ท่านเป็นคนเก่ง ผมอยากจะเรียกว่าเก่งกาจ จนผมต้องลอบมองหรือมองตรงๆ อยู่บ่อยๆ เพื่อคั่นหูว่า คนผู้นี้มีอะไรดีหนอถึงได้ “ดัง” นึก ผมมองหรือลอบมองอย่างนี้ตลอดเวลากว่า ๑๒ ปีที่ได้รับใช้ท่าน

ผมได้อ่าน นายบัวย อิงภากรณ์ ผู้ใหญ่ที่ไม่กะล่อน ของคุณแล้ว ใช้เวลาอ่าน ๒ ชั่วโมงรวดก็จบ นับว่าได้ทำลายสถิติการอ่านหนังสือของผมตลอดเวลาหลายปีที่ผ่านมา ซึ่งผมไม่เคยอ่านหนังสือเล่มใดจบเล่มในรวด

เดียว เหตุผลที่เห็นเป็นความจำเป็นจะต้องแสดงให้คุณทราบก็คือ ๑) ผมมีพื้นฐานความเคารพรักและศรัทธาในทัวบุคคลที่คุณเขียนถึงโดยลึกซึ้ง อยากติดตามว่าคุณได้กล่าวเท็จหรือ understatement ในคุณงามความดีของท่านหรือเปล่า หรือกล่าวได้ตรงกับใจผมมากน้อยเพียงใด ๒) ผมอยากทราบข่าวคราวเกี่ยวกับตัวท่าน และ ๓) ผมติดใจวิธีการเล่าเรื่องของคุณ โดยเฉพาะสำนวนโวหารแบบคนยุคใหม่ผสมผสานกับลีลาแบบคนรัตนโกสินทร์ยุคต้น

เห็นภาพบนหน้าปก ก็นับได้ว่าเป็นข่าวคราวเกี่ยวกับตัว ดร.ป่วยๆ แล้ว ดร.ป่วยๆ ที่ผมและใครๆ รู้จักเมื่อพบเห็นครั้งสุดท้าย มิได้ล่วงรอยทรุดโทรมเหมือนกับที่เห็นในภาพนี้ ข่าวคราวที่เคยได้รับด้วยความไม่ปลอดภัยโปร่งใจก่อนหน้านั้นโดยลำดับก็คือ ท่านป่วยด้วยโรคที่น่าวิตกคืออัมพาต เป็นผลให้ท่านพูดไม่ได้หรือพูดไม่ชัด กำลังหัดพูด กำลังหัดเดินและกำลังหัดเขียนหนังสือด้วยมือซ้าย สัญญาที่ได้ทำไว้กับมหาวิทยาลัยบริสตอล ประเทศอังกฤษ เพื่อเป็นอาจารย์พิเศษก็เลยยกเลิกไปโดยอัตโนมัติ ข่าวเหล่านี้แม้จะถือได้ว่าเป็นข่าวที่ไม่ชวนให้สบายใจ แต่ก็ยังถือได้ว่าเป็นข่าวที่ควรแก่ความพึงใจสำหรับใครก็ตาม

ที่มีความปรารถนาดี ที่จะเห็นชีวิตของคนผู้นั้นยังไม่สิ้นไป
จากโลกนี้

หากผมเป็นคนเคร่งทางไสยศาสตร์ ผมก็จะบอก
คุณว่า อาการป่วยที่ ดร. ป่วย ๆ ต้องเผชิญนี้ เข้าลักษณะ
คนถูกระงาศโดยคุณไสย โดยผู้กระทำมีจุดหมายให้ ดร.
ป่วย ๆ สิ้นพิชสง (พิชสงของท่านมีมากจริง ๆ ในความรู้สึก
ของฝ่ายตรงข้าม) เพียงการทำให้พูดไม่ได้ เขียนไม่ได้
ก็ถือว่าเพียงพอแล้ว

แม้ผมจะไม่สมหวังอยู่บ้างที่อ่านจนจบเล่ม อ่านทุก
ชอกทุกมุมของหนังสือที่มีความหนากว่า ๑๒ ยก เพื่อจะ
พบกับข่าวคราวความเป็นไปในปัจจุบันของ ดร. ป่วย ๆ
แต่ไม่พานพบ ผมก็ยังต้องขอขอบคุณคุณอยู่ดี ที่ได้พูด
ถึง เขียนถึง ดร. ป่วย ๆ ในแง่และมุมที่น่าสนใจ ทั้งที่ผม
เคยรู้และไม่เคยรู้ เป็นการยืนยันความทรงจำของผม
พร้อม ๆ กับเป็นการเพิ่มพูนความรู้ และหวังในทาง
ดีว่าผู้ที่เคยรู้จักท่านแต่ผิวเผิน หรือไม่เคยรู้จักท่านมาก่อน
จะมีโอกาสได้เข้าใจซาตุแท้ ที่หล่อหลอมตัวท่านได้ดีหรือ
ชัดเจนขึ้น

ดวงหน้าของท่านที่เห็นบัดนี้เปลี่ยนเป็นดวงหน้า
ของคนชรา ซึ่งครั้งหนึ่งไม่นานนักเป็นดวงหน้าของผู้ที่

เต็มไปด้วยพลาสมา มี กล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกายลำต้น
โตใหญ่ กิริยาอาการที่เคลื่อนไหวกะมัดกะแมง ผมนึกถึง
ภาพเก่าก่อนนี้ ทำให้เห็นท่านเดินไปในที่ต่าง ๆ ดวงหน้า
เต็มไปด้วยริ้วรอยแห่งความเป็นมิตร พร้อมทั้งจะเปิดโอกาส
ให้ทุกคนทักทายพูดคุยด้วยโดยเสมอหน้า อนิจจา ดร. ป่วยฯ
ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วถึงเพียงนี้เชียวหรือ

ก็เห็นจะเป็นเพราะท่านเคยเป็น “มัสเซอร์” มาก่อน
ท่านจึงเป็นผู้มีความสามารถในการจดจำคน จำได้อย่าง
แม่นยำ จำได้จนกระทั่งว่าใครมีลูกกี่คน ใครมีลูกไม่มีลูก
พบใครก็มักจะทักทายในเรื่องอย่างนี้ เป็นการยืนยันว่าคน
ที่ท่านทักทายนั้น ท่านรู้จักคุ้นเคยจริงๆ ไม่ใช่ทักแต่ปาก
แบบ “โคอาลอส” ที่คนใหญ่คนโตของบ้านเมืองนิยมปฏิบัติ
กัน

บ่อยครั้งที่ผมเข้าไปในห้่งทำงานของท่าน ภายหลัง
เวลาเลิกงาน และท่านกลับจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เพื่อมาเคลียร์งานที่ค้างค้ำที่ธนาคาร ได้พบว่าขณะที่ท่าน
กำลังนั่งชมวคควนิวหน้ากับเอกสารปั้งแล้วปั้งเล่าเบื้อง
หน้านั้น หูของท่านก็จับอยู่ที่เทปเพลงไทยเดิมซึ่งกำลัง
หมุนตัวเองอยู่ที่เครื่องเทปขนาดใหญ่ ซึ่งลั่นแล้วแต่เป็น
เพลงไทยโดยมีเทปกองโตกำลังรอคิวของมันอยู่

เห็นนั่งอยู่ที่ ๆ เช่นนั้น จู่ ๆ ก็ลุกขึ้นพรวดพราด
ถลกเสื้อแขนยาวขึ้น แล้วก็ก้าวสวบ ๆ ลงบันไดไป ผ่าน
สนามหญ้าวงกลม ตรงถึงไปสโมสร เป็นการปรากฏตัว
แบบไม่มีปี่มีขลุ่ย (ซึ่งท่านชอบเป่า) ไม่จำเป็นที่ใครจะต้อง
คอยพินอบพิเทาหรือคอยทำความเคารพ ท่านยกไม้ยกมือ
ทักทายไปตลอดทาง ใครก็ตามอยู่ที่เดิมไป ใครเฝ้าอยู่แล้ว
ก็เฝ้าต่อไป ไม่มีข้อห้าม ท่านอาจจะไปหยดที่หน้าเคาน์-
เตอร์ ส่งเบียร์เย็น ๆ มาดื่มสักขวด ยืนดื่มกันตรงนั้น
โดยปราศจากสาวกมายืนประดับเป็นดาวล้อมเดือน ใคร
เผชิญเดินมาใกล้ ๆ ท่านก็จะเรียกให้มาช่วยท่านดื่ม ให้
เหตุผลว่า "ช่วยผมดื่มหน่อย ดื่มคนเดียวไม่หมดหรอก"

หลังจากนั้นก็จะแทรกตัวเองเข้าไปในวงบริดจ์ เกม
ที่ท่านโปรด คาบกลอง ฟันคว้นโขมง

ผมเล่าถึงเรื่องนี้ก็เพื่อบอกให้รู้กันว่า การปรากฏตัว
ของ ดร. ป๋วยฯ ไม่ว่าจะเมื่อใดหรือ ณ ที่ใด นอกจากไม่เป็น
อุปสรรคแก่การแสวงหาความสุขสำราญของผู้ใดโดยปกติ
แล้ว คุณเหมือนจะช่วยให้บรรยากาศแห่งความเป็นประชา-
ธิปไตยไทยไต่สู่ระดับที่สูงขึ้นไปอีก

ผมยังจำได้ว่ามีอยู่ ๒ ครั้งด้วยกัน ที่ท่านต้องมี
ปัญหาเกี่ยวกับรถยนต์ประจำตำแหน่ง หรือรถประจำตัว

ที่ท่านนิยมชมชอบเป็นพิเศษคือออสตินกันไม่โตกันนั้น (เมื่อรถคันนี้ได้รับการเลหลังในเวลาต่อมา เมื่ออายุรถครบการใช้งานและท่านพ้นจากตำแหน่งแล้ว ก็ส่งคนมาประมูลและก็ชนะได้รถไปขับต่อ) ครั้งแรกท่านขับไปต่างจังหวัดซึ่งก็จำไม่ได้ว่าเป็นจังหวัดไหน แต่ดูเหมือนจะเป็นแถว ๆ อีสาน (ปกติท่านจะขับด้วยตัวเองถ้าเป็นเวลา นอกเวลาทำงาน) หม้อน้ำเกิดแห้ง ผลก็คือรถแล่นต่อไปไม่ได้เพราะชำปละลาย เผอิญเหตุเกิดในตัวเมือง ผู้รู้จักท่านที่นั่นซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง ก็กระวีกระวาดจะจัดหารถขับมาส่งท่านกลับกรุงเทพฯ แต่ท่านก็ไม่ยอม เพียงแต่ขอฝากรถไว้ที่นั่นแล้วก็นั่งรถประจำทางกลับ โดยได้ที่นั่งบริเวณท้ายรถปะปนกับผู้โดยสารอื่น ๆ ไม่ยกกะบอกให้เด็กเก็บค่าโดยสารรู้ว่า ตัวเองคือเจ้าของลายเซ็นที่อยู่บนธนบัตรที่ส่งไปชำระเป็นค่าโดยสารนั้น เด็กเก็บค่าโดยสารก็เห็นท่านเป็นเจ๊กเป็นจีนอะไรทำนองนั้น เมื่อกลับมาถึงปลายทางแล้ว จึงส่งข่าวให้เจ้าหน้าที่ทางธนาคารไปซ่อมและไปเอารถกลับมา

สำหรับคนที่เจ้าหน้าที่ของจังหวัดนั้น คงนิยมชมชอบไม่น้อยกับสิ่งที่ท่านประพฤติ แต่หลังจากนั้นแล้วจะยึดถือเป็นแบบอย่างหรือเปล่า ผมก็ไม่ค่อยจะแน่ใจนัก

กับอีกครั้งเมื่อรถคันเดียวกันนี้แหละที่ไปก่อเหตุ คือชนหญิงชายคู่หนึ่ง (ดูเหมือนจะเป็นบริเวณถนนพระอาทิตย์) สองคนนั้นเป็นคู่รักกัน เป็นผลให้ทั้งสองคนบาดเจ็บคือแข้งขาหัก มากหรือน้อยกว่ากัน (ที่ผมจำได้ก็เพราะเป็นระยะเดียวกับที่ผมขับรถไปชนคนจนบาดเจ็บ ทำให้ต้องเสียเงินทองไปมิใช่น้อย เมื่อเล่าให้ท่านฟังก็เลยได้รับฟังเรื่องของท่านบ้างเป็นการแลกเปลี่ยนกัน) เจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่เมื่อรู้ว่าผู้ผิดคือตัวท่าน ก็พยายามจะช่วยเหลือบรรเทาความผิด แต่ท่านก็พอใจที่จะรับผิดชอบอย่างเต็มที่สำหรับสิ่งที่ควรต้องรับผิดชอบ และความเป็นจริงในเวลาต่อมาก็คือ เมื่อคนเคราะห์ร้ายทั้งสองรู้ว่าท่านคือใคร ก็ไม่ได้ติงใจเอาความอะไรที่เกินเลยไปกว่าขอให้ท่านช่วยเหลือในการรักษาพยาบาลเท่านั้น

คนเรานั้นถ้ายิ่งใหญ่เท่าไร หากไม่อาศัยความใหญ่นั้นให้เป็นประโยชน์แล้ว คนที่เขาเห็นความประพฤติที่ย่อมเคารพและนับถือหรือเกรงใจ อย่างกรณีของท่านนี้ ทำความเสียหายให้เขาแล้ว แทนที่เขาจะโกรธหรือเกลียด กลับไปช่วยประโคมความดีความงามในความประพฤติให้คนอื่น ๆ อีกหลาย ๆ คนได้รับรู้ด้วย

เพื่อนผมบางคนได้เป็นใหญ่เป็นโตขนาดดอกเตอร์

ซึ่งเคยมาร่วมประชุมกับ ดร. ป๋วยฯ เล่าให้ผมฟังว่า ประชุมหนักไหน ดร. ป๋วยฯ เข้าร่วมด้วยเป็นครีกครั้นและได้เรื่องราว ไม่มีใครทะเลาะกับใคร หากทำท่าว่าจะทะเลาะ ดร. ป๋วยฯ เป็นมือดีที่จะช่วยไกล่เกลี่ยปรองดองให้เรื่องราวบริบูรณ์โดยไม่มีใครก่อกวน

ที่หนักข้อไปกว่านั้นก็คือ ประชุมหนักไหนที่ ดร. ป๋วยฯ ติกราชการหรือไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมด้วย ประธานฯ ยังขอให้เลื่อนการประชุมไปจนกว่า ดร. ป๋วยฯ จะสะดวก

ดร. ป๋วยฯ รักพวกรักพ้องจริงๆ คนผู้นี้มีคุณสมบัติในข้อนี้รุนแรงและเหนียวแน่นเสมอมา แต่นั่นก็หาได้มีความหมายเดียวกับภาชิตของนโปเลียนที่ว่า “ใครไม่เป็นพวกถือว่าเป็นศัตรู” ไม่ คนที่ไม่มีโอกาสเป็นพวกพ้องหรือได้ใกล้ชิด ก็ย่อมได้รับความภาคภูมิใจที่มีหัวหน้าสถาบันเป็นผู้ที่วางการทั่วไปนิยมยกย่องว่าเป็นคนเก่งมีฝีมือเรียกว่ามีชื่อเสียงโด่งดังในทางดีซึ่งก็น่าจะเพียงพอแล้ว ผมเองแม้จะได้อยู่ใกล้ชิด แต่ก็หาได้รับสิทธิแห่งความรักและความเอ็นดูเป็นพิเศษเหนือผู้อื่นจนเห็นได้ชัดไม่

ข้อเขียนที่ผมเคยทำขึ้นชื่อ ‘ด้วยความรักและระลึกถึง’ นั้น ผมทำขึ้นระหว่างที่ ดร. ป๋วยฯ เนรเทศตัวเองไปอยู่เสียดีลอนดอน อันเป็นยุคปลายของรัฐบาลจอม-

พลถนอม ฯ ผมยังไม่ได้ออกให้คุณทราบ ว่า หลังจากเขียนจบแล้ว สิ่งที่ผมเก็บไว้เป็นความชื่นชมทราบจนปัจจุบันนี้ก็คือ นอกจากได้ระบายความรู้สึกที่บริสุทธิ์ใจอันมีต่อตัว ดร. ป๋วย ฯ เป็นส่วนหนึ่งให้คนอื่นรู้แล้ว คุณหญิงสุภาพยศสุนทร ซึ่งไม่สันทัดใจในความคือรันของผมเสมอมา ยังได้กล่าวฝากเลขานุการซึ่งเป็นเพื่อนกับผมมาว่า

“ไอนี้มันดีนะ ฟังจะรักมันก็คราวนี้เอง ที่อุทิศสำห้เขียนถึงคุณป๋วย ฯ ก่อนที่ใคร ๆ จะลืมเสียหมด”

ระหว่างที่อยู่อังกฤษ ผมมีโอกาสดำรับจดหมายจาก ดร. ป๋วย ฯ ราว ๖-๗ ฉบับ มีอยู่ฉบับหนึ่งท่านเขียนบอกมาว่า ท่านไม่ยอมให้ผมพลอยเดือดร้อน เพราะการติดต่อกับท่านนี้อาจเป็นอันตรายแก่ตัวผม เนื่องจากทราบว่าตำรวจเขาจะตรวจจดหมายทุกฉบับที่ส่งไปถึงท่าน ก็คงจริงดังท่านว่า เพราะจดหมายของท่านที่ส่งมาถึงผมในระยะหลัง ๆ แต่ละฉบับกินเวลาเดินทางกว่า ๓ สัปดาห์ และมีร่องรอยการเปิดที่เห็นได้ชัดมาก่อนเสมอ

ปีใหม่มาถึงทีไร ผมกับเพื่อน ๆ ที่ทำงานใกล้ชิดกับ ดร. ป๋วย ฯ คอยตั้งหน้าตั้งตารอรับของแจก ไม่ใช่ของที่ท่านลงทุนไปจัดซื้อมาแจกเหมือนคนมีเงินที่ต้องการผูกใจลูกน้องเพื่อสร้างความรักหรือบารมี หากเป็นของขวัญ

เล็ก ๆ น้อย ๆ แต่มากมายหลายอย่าง วางเคลื่อนเติมโต๊ะ
ประชุม ซึ่งเปลี่ยนหน้าที่เป็นโต๊ะวางของขวัญอยู่ ๓-๔
วันในปีหนึ่ง ๆ ผมจำได้ว่าเคยเล่าให้ฟังแล้วว่า ของขวัญ
เหล่านี้จะไม่มีชั้นใดตกเป็นสมบัติของ ดร. ป๋วย ฯ แม้แต่
ชั้นเดียว มันจะถูกแจกจ่ายไปสู่คนแล้วคนเล่าจนเกลี้ยงโต๊ะ
เหลือสมุกบันทึกละมเล็ก ๆ ไว้สำหรับตัวเองบันทึกนักพบ
นักเขียน นักพูด ฯลฯ กับใครต่อใครเพียงเล่มเดียวเท่านั้น
กราวนั้นหรือปีนั้น ผมประทับใจในตัว ดร. ป๋วย ฯ
เป็นพิเศษ

หลังจากตั้งหน้าตั้งตาแจกจ่ายอะไรต่อมิอะไร จน
เกือบจะเกลี้ยงโต๊ะ เหลือเพียงปฏิทิน ๒-๓ แผ่น ท่าน
ก็ยกเก้าอี้ไปยังตู้เก็บเอกสาร ชั้นบนสูงสุดท่านเก็บเหล่า
(บรรณคดี) ส่วนตัวของท่านไว้ ๒-๓ ขวด เอาไว้จิบเวลา
ทำงานตอนเย็น ๆ ตอนค่ำ ๆ ท่านหยิบวีเอสโอพีย่นมา
ให้ ๑ ขวด

“ดื่มเป็นไซ้ใหม่ เอาไว้ดื่ม”

แม้จะเล่ามาถึงตอนนี้ ผมก็ยังจะไม่ก้าวพ้นไปจาก
ประเด็นที่ว่า ดร. ป๋วย ฯ เป็นคนรักเพื่อนและพวกพ้อง
จนกว่าผมจะได้เล่าให้คุณฟังในเรื่องอีกเรื่องหนึ่ง ที่ผม
ได้มีโอกาสพิศุจน์ด้วยตนเอง

หลายคนที่นี่รู้จักคนขับรถของท่าน ซึ่งปัจจุบันตาย
ไปแล้ว (เมื่อตายท่านก็เขียนคำไว้อาลัยให้อย่างซาบซึ้ง ใน
วารสารของธนาคาร) ท่านให้เขาติดตามมาขับรถให้ เพราะ
เคยใช้สอยไว้วางใจกันมาก่อน ตั้งแต่ครั้งยังทำงานกับ
กระทรวงการคลัง และคนขับรถผู้นั้นเป็นคนขับรถของ
โรงงานยาสูบ ใครๆ ก็พูดกันว่าคนขับรถรวยกว่าผู้ว่าการ ฯ
เพราะออกเงินให้กู้ มีลูกหนี้มากมาย อัตราดอกเบี้ยอยู่ใน
มาตรฐานเดียวกับแขก แต่สะดวกมากทีเดียวสำหรับคนที่
เดือดร้อนทางการเงิน เพราะเขาพร้อมจะให้เงินกู้ได้ใน
ทุกเวลา

บ้างกับนายผิดกัน คนกล่าวกันอย่างนี้ บ้างนิยม
ระบบนายทุนซุคริค (แต่ก็อ้างว่าช่วยเหลือ) แต่ตัวนาย
กลับเป็นคนมั่งมีน้อย ได้เงินพิเศษจะเป็นจากการประชุม
หรือการบรรยายที่ไหน ก็เที่ยวแจกจ่ายแก่คนที่มืบทบาท
ช่วยเหลือ จ่ายไม่หมดจำนวนที่ได้มาก็กลุ้มใจ

มีคนไปพูดเข้าหูท่านว่า เขาว่ากันว่า เงินที่คนขับ
รถเอาไปให้กู้ หากดอกเบี้ยแบบหน้าเลือดคนนั้น เป็นเงิน
ของท่าน

ไม่มีคำตอบจากท่าน นอกจากเสียงหัวเราะหึๆ
เหมือนที่ตนเองก็เคยได้ยิน

การที่ผมนำเอาเรื่องของคนขับรถท่านมากล่าว ก็
 เพื่อจะเล่าให้ฟังต่อไปว่า ผมได้ทำบันทึกถึง ดร. ป่วย ๆ
 เป็นการร้องเรียนว่า คนขับรถผู้ขับปฏิเสธไม่ร่วมมือใน
 การปฏิบัติงานของผม ผมนำงานของธนาคารไปเสนอ
 ท่านที่สำนักงบประมาณ ตอนขากลับผมหารถไม่ได้ ขอให้
 เขาช่วยมาส่ง ส่งไกลเพียงหารถแท็กซี่ได้ก็ยั้งดี แต่เขาไม่
 ยอมอยู่นั่นเอง

และเพื่อให้บันทึกฉบับนี้หนักแน่นเข้า ผมก็เลย
 ถิววิสาสะสอดใส่ไปด้วยว่า คนขับรถผู้ปกติกมักใช้เวลา
 ราชการควบคู่ไปกับการแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว เวลา
 ขับรถไปทางทิศไหนก็หยุดแวะเก็บดอกเบี้ยที่นั่น

เรื่องมันไม่ยอมหยุดแค่ผมบันทึกบอกให้ท่านทราบ
 เท่านั้น เพราะในสายวันเดียวกัน ท่านก็เรียกผมให้เข้าไป
 ไปพบร่วมกับหัวหน้าพนักงานขับรถ เห็นสีหน้าท่านแล้ว
 ผมไม่สบายใจเลย โดยเฉพาะบันทึกของผมวางให้เห็นอยู่
 ตรงหน้า ท่านขีดเส้นใต้ด้วยดินสอแดงเป็นตอน ๆ ทำ
 เครื่องหมายลำดับ ๑, ๒ และ ๓ ไว้

“ข้อกล่าวหาของคุณนับได้ว่ารุนแรง โดยเฉพาะ
 ในประเด็นที่ว่า ไม่ร่วมมือในการปฏิบัติงาน อันเป็น
 ความผิดที่จะต้องมีการลงโทษ และลงประวัติผู้ถูกลงโทษ

เมื่อเป็นเช่นนั้นผมก็จำเป็นต้องให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เพื่อเขาไปพบว่าเขามีประวัติถูกลงโทษในภายหลัง ย่อมจะร้องเรียนมาได้ว่าเขาไม่ได้รับความเป็นธรรม ผมจะเรียกเขามาสอบถามด้วย”

“ผมยอมรับว่า เขามักประพฤติเหมือนกับที่คุณว่าอยู่บ่อยๆ ก็ชอบใช้เวลาทำงานเป็นเวลาเดียวกับที่ทำประโยชน์ส่วนตัว ใช้ให้ขั้บรถไปรับลูกเวลาเลิกเรียนตั้งแต่บ่าย ๓ โมงครึ่ง แต่ขั้บออกจากธนาคารไปตั้งแต่บ่าย ๕ โมง ลูกก็มาฟ้องว่าไปจ้อครถนอนหลับแถวๆ โรงเรียน แต่เรื่องอย่างนี้ จะว่าผิดก็ผิด ผมเองหรือคุณก็คงเคยทำเป็นต้นว่าออกไปตัดผมในเวลาทำงานเมื่อเห็นว่าผมยาวนี้ก็ถือเป็นเรื่องส่วนตัว และหลายๆ คนก็ทำกันในเรื่องอื่นๆ เหมือนกันใช่ไหม?”

“สำหรับที่เขาอ้างว่าผมสั่งไม่ให้ไปไหนนั่น ผมเคยสั่งเขาไว้จริงๆ แต่ในกรณีของคุณนี้ หากคุณจะเข้าไปบอกผมสักหน่อยว่าอยากใช้รถ ผมก็คงไม่ขัดข้อง เพราะตอนนั้นก็ยังติดประชุมอยู่ ประเด็นที่ว่าเขาไม่ให้ความร่วมมือในกรณีที่คุณบอกมา ก็ถือได้ว่าเขาทำตามที่ผมเคยสั่ง”

ผมเรียนท่านไปว่า “ผมเพียงแต่นำข้อข้องใจนี้มา

เรียนให้ทราบเป็นข้อสังเกต ยิ่งกว่าจะมุ่งให้ใครถูกลงโทษ
ไม่มีเจตนาอื่นใดนอกไปจากนี้”

แต่ที่ผมแปลกใจเท่า ๆ กับทุเรศใจก็คือ หัวหน้า
พนักงานขับรถซึ่งนั่งเียบเหมือนไม้ตีพริกตลอดเวลา และ
เป็นผู้สนับสนุนให้ผมทำบันทึกร้องเรียนในเรื่องนี้ ด้วย
เหตุผลที่เขาก็ไม่พอใจความประพฤติของคนขับรถผู้หนึ่งเช่น
กัน กลับกล่าวให้ได้ยินก่อนออกจากห้องว่า “คุณก็ไม่น่า
ทำเรื่องให้ยุ่ง กวนใจท่านเปล่า ๆ”

ผมจึงยืนยันอีกครั้งว่า ดร. ป๋วย ฯ เป็นคนรักและ
ผูกพันกับผู้คนเคยและพวกพ้องอย่างแท้จริง แต่ความรัก
และความผูกพันที่ท่านมีต่อพวกพ้องนั้น ก็ยังตั้งอยู่บน
รากฐานที่ไม่ควรแก่การครหา นั่นคือความชอบธรรมและ
ความยุติธรรม ท่านถือในภาษิตฝรั่งที่ว่า แม้กระทั่งสุนัข
เราก็ต้องให้ความยุติธรรมแก่มัน

ไหน ๆ ก็เขียนมาทั้งที ก็ยังไม่อยากให้จบ แต่จะ
พยายามจบให้ได้ในเรื่องต่อไปนี้ แม้ในความเป็นจริงและ
ในขอบเขตแห่งความทรงจำของผม ผมยังจะสามารถเขียน
ถึงหรือพูดถึง ดร. ป๋วย อึ้งภากรณ์ในเรื่องต่าง ๆ อันควร
แก่การจกจำได้อีกมากมาย

ดร. ป๋วย ฯ มีอุปนิสัยชอบช่วยเหลือคน ทั้งที่รู้จัก

และไม่รู้จัก แหม่มของท่านก็เผอิญเป็นนักสังคมสงเคราะห์
บทบาทของครอบครัวท่านในการช่วยเหลือหรือสงเคราะห์
ผู้อื่น จึงเล่นได้สะดวกทั่วหน้ากันทุกคน

จดหมายขอให้ท่านช่วยเหลือทั้งในเรื่องงานและเรื่อง
เงิน ปลิวว่อนมาถึงท่านแต่ละอาทิตย์แต่ละเดือนไม่ค่อยขาด
(ไม่รวมถึงบัตรแต่งงานซึ่งไหลมาเทมา และเป็นผลให้
เงินทองของท่านต้องไหลไปเทไป) กิตติศัพท์ว่า ดร. ป่วยฯ
เป็นคนใจดีเลื่องลือไปไกล

จดหมายฉบับหนึ่งปลิวว่อนเข้ามา (และหลังจาก
นั้นก็ติดตามมาอีกหลายต่อหลายฉบับ) ทำให้ชะตากรรม
ของผมต้องเข้าไปพัวพันกับตัวท่านและเจ้าของจดหมาย
นี้อยู่หลายเวลา ผมคิดว่าจะเล่าให้ฟังในที่นี้เป็นครั้งสุดท้าย
ก่อนที่จะผลัดมันออกไปจากพื้นที่ความทรงจำของ
ผม

สาระของจดหมายไม่แตกต่างไปกว่าจดหมายฉบับ
อื่นๆ ที่ท่านเคยได้รับ แต่ที่ท่านสนใจและสะอึกใจเป็น
พิเศษก็เพราะผู้ที่เขียนมาถึงแจ้งว่าเป็นหญิงทาบอด มีบุตร
โดยไม่มีสามี

บ้านเลขที่ตามจดหมายบอกว่าอยู่ไม่ไกลจากธนาคาร
เลขานุการท่านได้รับมอบหมายให้ออกไปค้นหาและสอบ

ข้อเท็จจริง เขาออกไป ๒ เทียวพร้อมกับกลับมารายงาน
ว่า พบบ้านเลขที่นั้นแล้ว แต่ไปที่ไรเห็นแต่ประตูรั้วมี
กุญแจคล้องอยู่

เวรกรรมของผมมาถึงแล้ว เพราะผมเสนอตัวทำ
หน้าที่ไปดูให้เป็นหน้าที่ ๓

บ้านที่วานั้นมีกุญแจคล้องอยู่จริง ๆ แต่หากจะเดิน
เลยไปจนสุดรั้วอีกด้านหนึ่งก็จะพบประตูอีกประตูหนึ่ง
ซึ่งคนในบ้านใช้เข้าออกเป็นประจำ ผมจึงมีโอกาสดำเนิน
กับตัวเจ้าของจดหมาย

ภาพที่ผมพบกับเหตุผลที่ผมรับฟัง ได้นำมาถ่าย
ทอดให้ ดร. ป่วย ๆ ทราบ เสมือนตัวท่านไปพบและรับ
ฟังด้วยตนเอง อาจจะเป็นเพราะผมชอบขีดชอบเขียน
และมีแนวโน้มขี้สงสัยสารคน ภาพที่ผมวาดขึ้นจึงเป็นภาพที่
ค่อนข้างชัดเจน

ผมถึงโลกใจเป็นที่สุด เมื่อท่านเชื่อรายงานของผม
และผมก็กลับไปหาหญิงตาบอดอีกครั้ง พร้อมกับนำเงิน
จำนวน ๖๐๐ บาทไปมอบให้ หลังจากนั้นก็ไปอีก ครั้ง
แล้วครั้งเล่า แต่ละครั้ง เงินที่นำไปมอบจะตกอยู่ระหว่าง
๔๐๐ บาท และ ๒๐๐ บาท ไม่ขาดไม่เกินไปกว่านั้น

บางช่วงเวลาจดหมายเจียบไป ดร. ป่วย ๆ ก็อุตส่าห์

เดินออกจากห้องมาหาผม เพื่อถามถึงหญิงตาบอดผู้นั้น
ก่อนเดินกลับไปก็ฝากเงินไปให้เช่นเคย

มาถึงวันหนึ่ง ท่านก็ฝากจดหมายซึ่งเขียนด้วยลาย
มือตัวเอง บอกให้นำไปให้หญิงตาบอด ไม่ขัดข้องที่จะ
ให้ผมอ่านก่อนปีศาจของ และท่านก็จำหน่ายซองด้วยลายมือ
ตัวเองอีก

การที่ผมจะพลิกประวัติศาสตร์ตอนนั้นมากล่าว และ
ก่อนที่จะปิดเล่มก็ควรจะได้เปิดเผยสาระที่ท่านเขียนด้วย

เรียนคุณ . . . . . ที่นับถือ

ผมและภรรยาได้รับทราบความทุกข์ยากของคุณแล้ว ด้วย
ความเห็นใจเป็นอย่างยิ่ง หากมีความเดือดร้อนใจอย่างไรแล้ว
ขอได้บอกมาให้ทราบ และโปรดอย่าได้เกรงใจ

ด้วยความนับถือ

ป่วย อังภากรณ์

ผมเชื่อว่าผมจำสาระของจดหมายฉบับนี้ไม่ผิด แต่ที่
ไม่กล้ายืนยันว่าถูกต้องคือสำนวนการเขียน ดร. ป่วย ๆ ท่าน
เป็นคนที่มึนสติการเขียนนุ่มนวลอ่าน ไม่ห่างไกลกว่าการพูด
มากนัก

“ระยะทางพิสุจน์ม้า กาลเวลาพิสุจน์คน” ปรัชญา

ของขงจื้อที่นิยมนำมาใช้ในเมืองไทย เห็นจะต้องยืมมาใช้
ที่นี้สักครั้งหนึ่ง

โทรเลขฉบับหนึ่งส่งมาจากจังหวัดจันทบุรีถึง ดร.
ป๋วย ฯ เป็นโทรเลขจากหญิงตาบอดผู้หนึ่ง ขอให้ท่านจัด
ส่งเงินไปให้ ๔๐๐ บาท เพราะเงินทางกลับไม่ได้

ท่านอ่านจบทำหน้าที่งนเป็นครั้งแรก ในกรณีของ
หญิงตาบอดผู้นี้ อย่างไรก็ดี ผมก็ได้รับมอบหมายให้จัด
ส่งเงินไปให้อีก

และเช้าวันหนึ่งท่านก็เล่าให้ผมฟังว่า คืนที่ผ่านมานี้
เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีชนะสงคราม ได้โทรศัพท์ไปหาท่าน
ที่บ้านเพื่อสอบถามว่าท่านรู้จักหญิงตาบอดผู้นี้หรือไม่ ท่าน
ก็เล่าไปตามตรง เขาเลยบอกว่า หญิงตาบอดถูกจับกุมใน
ข้อหาลักทรัพย์ ทรัพย์คืออะไรก็จำไม่ได้

นั่นยังไม่พอ

ตำรวจบอกว่าที่แรกจะไม่เอาตัวเข้าห้องขัง เพราะ
เห็นว่าเป็นคนตาบอด แต่เที่ยวตำใครต่อใครล้นโรงพัก
รวมทั้งบอกว่าใครที่เอาตัวเข้าห้องขัง จะเล่นงานให้หลุด
จากตำแหน่งให้หมด พร้อมกับแสดงจดหมายที่ ดร. ป๋วย ฯ
เขียนไว้ให้ตำรวจดู ตำรวจเองก็ไม่อยากเชื่อว่าท่านเขียน
จริง

ท่านบอกไปว่า ขอให้ตำรวจดำเนินการไปตามที่เห็นควร เพราะท่านไม่มีข้อผูกพันอื่นใดมากไปกว่าที่ท่านอยู่ ท่านไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่า ผู้ที่ได้รับความปรานีจากท่านจะประพฤตินั้นแบบนี้ และตำรวจก็ยืนยันว่าหญิงตาบอดผู้นี้ได้ลักทรัพย์ของเขามาจริง ๆ

ความคับหน้าในเรื่องนี้ก็คือ วันต่อมาตำรวจก็เรียกตัวเจ้าทรัพย์ไปพบ ผลที่สุดเขาก็ยอมถอนฟ้อง ไม่คิดใจเอาความ อีกทั้งตำรวจเองก็เห็นว่าผู้กระทำผิดเป็นคนพิการ

กาลเวลาคืบคลานต่อไปอีก ความเป็นคนของคน ๆ หนึ่งก็ได้ถูกพิสูจน์ชัดเจนขึ้นเช่นภษิตของขงจื้อ

ในเบื้องต้น เรื่องไม่ได้ถูกนำไปสู่ความล่วงรู้ของ ดร. ป่วยฯ บทกตุนั้นผมแสดงเองอย่างเต็มตัวเพียงผู้เดียว

มีจดหมายฉบับหนึ่งส่งมาจากเรือนจำคลองเปรม จำหน้าถึง ดร. ป่วยฯ เขาได้ไม่ผิดว่ามาจากหญิงตาบอด ผมเลยตัดหน้าเปิดออกอ่าน เล่ามาว่า ได้ตกเป็นผู้ต้องหาอีกครั้งหนึ่งโดยเจ้าทรัพย์คนเดิม คราวนี้ในข้อหาลักผ้าปูที่นอน เจ้าทรัพย์ตีราคาทรัพย์สินไว้สูงถึง ๑,๒๐๐ บาท ขอให้ไปช่วยประกันตัวด้วย

เผอิญผมพอรู้จักเลขานุการกรมราชทัณฑ์ เมื่อเล่า

เรื่องให้ฟัง ท่านก็บอกว่าไม่ควรประกันออกมา เพราะคน
 ทาบอดนั้นอยู่ในหรือนอกคุกก็ไม่แตกต่างกัน อยู่ในคุกจะ
 ตึกว่า เพราะหากมีความผิดศาลตัดสินจำคุก โทษที่ติดมา
 แล้วก็นำไปหักออกจากโทษที่ศาลกำหนดได้ ผมเลยขอ
 เข้าไปในคุกเพื่อบอกให้เจ้าตัวรู้ว่า ขอให้รอไปหน่อย ผม
 จะหาทนายมาสู้ความให้

ทนายความชื่อดังแห่งสำนักงานธรรมนุญ คิดค่า
 จำเนียรเรื่องพอเป็นพิธีเมื่อผมไปติดข้อ หลังจากนั้นไม่
 นานเขาก็มาเล่าให้ผมฟังว่า

“น่ากลัวจะไม่หลุดครับ ลักทรัพย์ของเขาจริง ๆ
 และศาลพิพากษาแล้ว ศาลก็ไม่บอสดนิทเหมือนที่อ้าง”

ในที่สุดศาลก็ตัดสินให้จำคุก ๓ เดือน โดยที่ต้อง
 ถูกคุมขังมาแล้ว ส่วนที่เหลือก็รอการลงอาญาไว้เพราะ
 ปราณี่ เห็นว่าเป็นคนพิการ

สำหรับค่าทนายที่ผมบอกว่าเขาเรียกเก็บพอเป็นพิธี
 นั่นคือแค่ ๖๐๐ บาท ผมยังจำประโยชน์ที่ผู้เป็นพ่อและเป็น
 หัวหน้าสำนักงาน (คุณธรรมนุญ บัญญาชีวะ) ตะโกนเป็น
 เชิงปรึกษาหารือกับลูกชาย (คุณพงษ์ศักดิ์ บัญญาชีวะ) ซึ่ง
 มีห้องทำงานอยู่ติด ๆ กันว่า

“ตาอีก ๕ ศึกษคุณสุรพลแก่ ๖๐๐ นะลูกนะ พอค่างรถ

เห็นใจแก่ที่คงมาเป็นธุระในเรื่องของคนอื่น ต่างคนต่าง
ก็คำนึงถึงเรื่องศีลธรรม”

“ตกลงครับคุณพ่อ” ผมได้ยินเสียงลูกชายซึ่งเป็น
ทนายความเซ็นกันตอบ

หลังจากคดีสิ้นสุดแล้ว ผมก็รายงานพฤติกรรมทั้งของ
ผมและของหญิงตาบอดให้ ดร. ป่วยๆ ทราบ ซึ่งท่านก็ส่ง
รายงานนั้นกลับคืนมา พร้อมกับมีข้อความต่อท้ายว่า

ขออภัย คุณธรรม.
ผู้รักแม่ แก่คนหนุ่ม คนหญิง
+
No c

๘/๑๐/๐๕.

บทบาทของผม ดร. ป่วย อันมีต่อหญิงตาบอดได้สิ้นสุด
ลงแล้ว ความจริงที่เปิดเผยโดยเจ้าทรัพย์หรือเจ้าบ้าน
ที่มาหาผมด้วยน้ำตานองหน้าในวันหนึ่งก็คือ เธอทนอีก
อีกใจไม่ไหว หาก ดร. ป่วยๆ หรือผมจะเข้าใจเธอผิด เธอ
คิดว่านวลอยู่หลายตลบก่อนมาพบ

เธอกันเคยกับหญิงตาบอดมาแต่เด็ก และสงสารให้
อยู่ในบ้านเรื่อยมา เมื่อตอนพี่องครวแรกก็รับตัวให้กลับ

มาอยู่ในบ้านอีก แต่ก็ทำเธอจนได้ คราวนี้เธอเหลือทน จึงต้องดำเนินคดีจนถึงที่สุด หญิงตาบอดมีสามีเป็นตัวตน อยู่แต่สามีจะอยู่เบื้องหลัง อาศัยการอ้างความเป็นคนพิการ ของภรรยาเป็นเครื่องมือหาเงินจากผู้ใจดี เงินที่ได้ก็นำ ออกให้กู้ กิดดอกเบียในอัตราสูง อาชีพสำคัญที่ทำรายได้ ให้แก่หญิงตาบอดก็คือ การทำหน้าที่เป็นตัวแทน หาหญิง สาวไปปรนนิบัติแขกที่มาพักโรงแรมในละแวกบ้าน

ผมได้ถ่ายทอดเรื่องนี้ไปสู่ ดร. ป่วยๆ ท่านก็เลยเสริม ว่า เรื่องอื่นท่านไม่เคยทราบ แต่ที่ท่านทราบก่อนผมก็คือ ญาติของท่านผู้หนึ่งที่มีความเคียดแค้นเป็นประจำเกี่ยวกับการเงิน ได้เล่าว่าไปขอกู้เงินจากหญิงตาบอดผู้หนึ่ง ส่วนหนึ่งของเงินที่ให้ใครต่อใครผู้หนึ่ง จึงยอมมีที่มาจากเงินที่ท่านสละให้เป็นประจำ เพราะความเมตตาและเห็นแก่มนุษยธรรม

บิกจากเรื่องนี้โดยแท้จริงเสียที หากใครอ่านแล้ว จะตั้งชื่อเรื่องตอนนั้นว่า “เมื่อ ดร. ป่วยๆ พลาดทำหญิงตาบอด” ละก็ ผมเห็นว่าไม่ถูก ชื่อที่ถูกต้องควรจะเป็นว่า “เมื่อ ดร.ป่วยๆ พลาดทำลูกน้อง” ยิ่งกว่า

คุณสุลักษณ์ที่เคารพ ผมขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงอีกครั้งหนึ่ง สำหรับการตัดสินใจอันถูกต้องของคุณ ที่

นำเรื่องราวที่น่าสนใจเกี่ยวกับตัว ดร. ป่วย อิงภากรณ์ มาเปิดเผยโดยการตีพิมพ์ในครั้งนี้ ช่างเหมาะแก่กาลเวลา และยังไม่สายเกินไปที่จะช่วยกู้เกียรติคุณ และคุณค่าอันมหาศาลในชีวิตของท่าน ที่มีต่อสังคม แม้ว่าก้าวต่อไปแห่งชีวิตของท่านซึ่งก็คงจะเหลืออีกไม่กี่ก้าว ดร. ป่วย อิงภากรณ์ อาจหมดโอกาสได้ใช้สมองอันทรงคุณภาพหรือปรากฏตัวแก่คนรุ่นใหม่ที่จะพึงเรียนรู้ว่า นักบริหารหรือนักวิชาการที่ดีเยี่ยมถึงระดับนั้น อาจเป็นคน ๆ เดียวกัน ได้ก็ตามแต่

นอกจากนี้คุณยังได้รับความขอบคุณจากผมเป็นอีกส่วนหนึ่ง ในฐานะที่ช่วยกระตุ้นให้ผมได้รำลึกถึง ดร. ป่วย อิงภากรณ์ อย่างจริงจังจาก *นายป่วย อิงภากรณ์ ผู้ใหญ่ที่ไม่กะล่อน*

ด้วยความเคารพและระลึกถึง

สุรพล เข็นอุรา

ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ หากผมจำไม่ผิด เป็นปีแรกที่ผมมีโอกาสทราบว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เริ่มจัดให้ทีมงานหรือกิจกรรมบางอย่างเพื่อเป็นการรำลึกถึง ดร. ป่วยฯ ในวันเกิดของท่าน คือวันที่ ๙ มีนาคม

ปีนั่นเองได้มีผู้ติดต่อมาทางโทรศัพท์ ขอให้ผมไปร่วม
 กับผู้ที่เคยใกล้ชิดหรือเคยทำงานร่วมกับท่านมาก่อน พுகุญให้นัก-
 ศึกษาโดยเฉพาะส่วนใหญ่ของคณะเศรษฐศาสตร์ฟัง ที่ตึก เอ.ที.
 ของคณะเศรษฐศาสตร์ ผมยังจำได้ว่าผู้ร่วมพุกุญในวันนั้นมี
 ดร. นรนิติ เศรษฐบุตร ทำหน้าที่เป็นพิธีกร คุณประทีป
 สนิธสุวรรณ (ปัจจุบันถึงแก่กรรม ขณะนั้นเป็นผู้อำนวยการสำนัก-
 ผู้ว่าการของธนาคารชาติ และยังเป็นรองโฆษกรัฐบาลด้วย)
 คุณเสน่ห์ จามริก กับใครอีกคนซึ่งผมจำได้แต่ว่าเป็นหม่อมราชวงศ์
 โดยจำชื่อไม่ได้ การถูกขอให้ไปร่วมพุกุญครั้งนั้น สำหรับตัวผม
 แล้วถือได้ว่าเป็นไปอย่างกระชั้นหัน สำหรับนักพุกุญมือใหม่หรือ
 ฝีปากใหม่ ด้วยเหตุที่คุณสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ซึ่งคาดว่าจะ
 เป็นผู้มาพุกุญหนึ่ง จำเป็นจะต้องเดินทางไปอินเดียในวันดังกล่าว เลย
 แนะนำผู้จัดให้มาติดต่อกับผมแทน เมื่อตกปากรับคำและจนกระ-
 ทั่งเมื่อถึงเวลาไปพุกุญ ซึ่งก็คือวันรุ่งขึ้นนั่นเอง ผมยังนึกไม่ออกว่า
 เขาจะให้ผมพุกุญในเรื่องอะไร หรือผมมีอะไรจะไปพุกุญให้เขาฟังกัน
 ก็มานึกออกเอาตอนที่กำลังรอคิวพุกุญนั่นเอง ที่นี้ก็ออกก็
 คือพุกุญอะไรก็ได้เพื่อระบายความคิดถึง ดร. ป๋วย ฯ หยิบยกเอาเรื่อง
 รวาท่าง ๆ เท่าที่พอจำได้และเป็นต้นเหตุที่ทำให้ผมคิดถึงท่าน มา
 บอกเล่าให้คนอื่นรับรู้ ก็คงจะได้ผลกระทบบ้าง เพราะหลังจากนั้น
 เป็นหลาย ๆ วัน ก็มีผู้ฟังบางคนสำคัญผิดว่าผมยังจะล่องรัฐสภาพ

ความเป็นไปอื่นๆ เกี่ยวกับ ดร. ป่วยๆ ก็โทรศัพท์มาตั้งหรือไม่ ก็เขียนจดหมายมาถาม

ซึ่งผมก็ให้คำตอบไปเหมือนกันทุกรายคือ ผมเองก็อยากรู้ เหมือนกับที่ใครๆ อยากรู้ ถ้าใครรู้ก็ช่วยบอกให้ผมรู้บ้าง

มาถึงปี พ.ศ. - ๒๕๒๖ คราวนี้เขาคิดต่อเชิญมาโดยตรง ไม่ใช่ไปพูดแทนใครเหมือนกับคราวก่อน คราวนี้ไปพูดที่หอประชุมเล็ก มีคนฟังมากกว่าคราวก่อน ผู้ร่วมพูดคราวนี้ที่จำชื่อไม่ได้ก็มีอยู่คนหนึ่ง คือผู้เป็นพิธีกรซึ่งเป็นคนหนุ่ม ทราบว่าเคยเป็นนายกองกำกับการนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาก่อน คนอื่นๆ ยังพอจำชื่อได้คือ ดร. เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคุณธัญญา ผลอนันต์ สำหรับคนหลังนี้หย่าว่าเป็นนักเขียน ผมเชื่อว่าการไปพูดครั้งนี้ควรถือได้ว่าเป็นความสำเร็จยิ่งยวดของผู้จัด ด้วยเหตุที่ได้เชิญคุณระเบียบ ยุทธวงศ์ น้องสาวของ ดร. ป่วยๆ กับลุงบุญธรรมฯ ซึ่งเดินทางมาจากจังหวัดชัยนาท และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับชีวิตของ ดร. ป่วยๆ ครั้งที่กระโดดร่ม เอาชีวิตมาเสี่ยงกับความตายในการเดินทางเข้ามาเพื่อปฏิบัติงานในขบวนการเสรีไทย มาร่วมด้วยความสำคัญของลุงบุญธรรมฯ ก็ได้แก่ การทำหน้าที่ห้ามมิให้ใครคนหนึ่งซึ่งเป็นคนไทยและสำคัญว่า ดร. ป่วยๆ นั้นคือศัตรูของบ้านเมือง ละเว้นจากการสังหารชีวิต ดร. ป่วยๆ ด้วยปืน ขณะที่

ท่านกำลังหันหลังให้ โดยลุ่มบุญธรรมฯ ให้เหตุผลแก่ใครผู้หนึ่งว่า
 ควรปล่อยให้ เป็นหน้าที่ของทางการบ้านเมืองพิจารณาเอง
 ซึ่งจากการห้ามปรามนั่นเอง ก็ทำให้พวกเรามีโอกาสได้ประจักษ์
 ในความรู้ความสามารถของบุคคลผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งแก่บ้านเมือง
 โดยเฉพาะในแวดวงเศรษฐกิจ หรือ “ปุชนียบุคคล” ที่ทำให้พวก
 เราต้องพุกดิ่งเอื่อยดิ่งและเขียนดิ่ง ตลอดจนมาตราบาจนกระทั่งถึงวันนี้
 ก็ต้องถือได้ว่าลุ่มบุญธรรมฯ ผู้หนึ่ง มิได้ทำบุญคุณเพียง
 เฉพาะแก่ ดร. ป๋วยฯ แต่ผู้เดียว หากยังสร้างบุญคุณอันยิ่งใหญ่
 แก่วงการเศรษฐกิจและวงการศึกษาของประเทศไทย ในเวลาต่อ
 มาอีกด้วย

การไปพุกในคราวนี้ก็อาศัยข้อมูลเดิม หากทำให้สมบูรณ์
 ขึ้นกว่าคราวแรก คือเอาส่วนที่ยังไม่ได้พุกมาผนวกเข้าไปด้วย ก็
 ถือได้ว่าตัวเองนั้นได้ถ่ายทอดความรักความระลึกถึง ไปยังตัว
 ดร. ป๋วยฯ แล้วอย่างพอเพียง

และตั้งใจเป็นแน่วแน่ว่า จะปฏิเสธหากได้รับการติดต่อ
 ให้ไปพุกในเรื่องเดียวกันนี้อีก ไม่ว่าโดยผู้ใดก็ตามแต่

จำไม่ได้ว่าเป็นปีใด เมื่อกรรมการนักศึกษาเศรษฐศาสตร์
 ร่วมกับองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสำนัก
 บัณฑิตอาสาสมัครจัดพิมพ์หนังสือ คงจะเป็นปี ๒๕๒๗ หรือไม่
 ก็ปี ๒๕๒๘ เขาคิดต่อขอให้เขียนเรื่องไปลง จึงส่งข้อเขียนสั้น

ที่สุดเท่าที่เขยท่ามาไปให้ ถ้าจะเอามาตีพิมพ์เป็นอีกส่วนหนึ่งของ
ข้อเขียนคราวนี้ ก็เห็นว่าสาระเนื้อหา น่าจะสอดคล้องไม่น้อย ผมใช้
ข้อข้อเขียนสั้น ๆ เช่นกันว่า “คนดี”

“คนดีคือคนที่ตายแล้ว”

ปราชญ์วอลแตร์ว่าไว้อย่างนี้เมื่อ ๒ ศตวรรษก่อน
ก็จะเป็นจริงอย่างนั้นเหมือนกันในกรณีของคน
เป็นจำนวนมากผู้ซึ่งก่อแต่กรรมชั่วเป็นส่วนใหญ่ ครั้นพอ
ตายไปแล้ว เขากลับพรรณนาคุณงามความดีเสียมากมาย
โดยเฉพาะหนังสืองานศพ

แต่ไม่จริงเป็นแน่นอนในกรณีของบุคคลหนึ่ง ผู้มี
ชื่อเสียงขจรขจายไปทั่วโลก ในฐานะที่เป็นนักเศรษฐ-
ศาสตร์ชั้นนำ และเป็นข้าราชการผู้บำเพ็ญกรณียกิจด้วย
ความซื่อสัตย์สุจริต จนได้รับรางวัลแมกไซไซเป็น
เกียรติคุณเมื่อหลายปีก่อน

ดร. บัวย อิงภากรณ์

ผู้ซึ่งทุกวันนี้ก็ยังมีชีวิตอยู่ ท่ามกลางความไม่สะดวก
สบาย ทั้งในฐานะความเป็นอยู่และสุขภาพ

แต่ท่านก็คงจะดำรงชีวิตอยู่ได้ เพราะคุ้นเคยกับชีวิต
ที่ยากลำบากมาตลอด แม้เมื่อครั้งที่ยังดำรงตำแหน่งหน้าที่

อันสูง เนื่องจากพอใจที่จะเห็นผู้อื่นมีสภาพชีวิตความเป็น
อยู่ที่ดีกว่า

สำหรับสุขภาพที่เสื่อมโทรม และเป็นผลให้
มันสมองอันเลอเลิศของท่านหยุดยั้งการยังคุณประโยชน์
แก่ประเทศชาติและแก่สังคมนั้น แม้จะเป็นความสูญเสียที่
น่าเสียดายยิ่งก็ตาม แต่เมื่อมองในแง่ดี ผู้ที่อุทิศชีวิต
ตัวเองเพื่อผู้อื่นตลอดเวลานั้นยาวนานอย่างมีรู้เห็นเล็กน้อย
ก็ควรจะได้มีโอกาสได้หยุดพักผ่อนเช่นเขาอื่นบ้าง

ท่านคงจะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อีกนานปี เพื่อให้ผู้คนที่
นิยมในความงามความดีพึงหยิบยกชื่อท่านมาเอ่ยถึง เพื่อ
ให้ผู้อื่นยึดถือเป็นแบบอย่าง *ในฐานะที่เป็นปูชนียบุคคล
และอัจฉริยบุคคล*

หากวอลแตร์เป็นคนยุคเดียวกับเดียวกับ ดร. ป่วย
อิงภากรณ์

ก็เชื่อได้ว่าประโยคที่ว่า "คนดีคือคนที่ตายแล้ว" จะ
ไม่เกิดขึ้นเป็นแน่นอน

เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ วารสาร*พระสยาม*
(ซึ่งก่อนหน้านั้นคือ *ธปท. ปริทรรศน์*) ได้นำข้อเขียนชื่อ "พบ
อาจารย์ป่วย ๆ ที่ลอนดอน" ของศาสตราจารย์ระพี สาคริก มาลง

ทราบว่าเคยตีพิมพ์ในหนังสือฉบับอื่นมาก่อน อ่านแล้วก็เห็นพ้องกับการนำมาลงอีกครั้งของบรรณาธิการ เพราะเนื้อหาของเรื่องนั้น ดูเหมือนจะสนองความอยากรู้ของคนที่ทำงานในธนาคารชาติเป็นพิเศษ โดยที่ผมคาดหมายได้ค่อนข้างแน่นอนว่า ข้อเขียนที่ว่านี้จะได้มีการนำไปรวมกับข้อเขียนอื่นๆ ของอีกหลายคน เป็นรูปเล่มในเวลาไม่นาน จึงจะไม่ขอนำมาลงในที่นี้ แต่จะนำลงเฉพาะข้อเขียนของตัวเองซึ่งเขียนในเดือนถัดมา อันเป็นปฏิภิกิริยาของความรู้สึกอันต่อเนื่องจากการได้อ่านข้อเขียนของศาสตราจารย์ระพีฯ นั้นนั้น ผมให้ชื่อข้อเขียนว่า "สวรรค์ของ ดร.ป่วยฯ"

ในฐานะที่เป็นพนักงานของธนาคารแห่งประเทศไทย ในฐานะที่เป็นผู้หนึ่งซึ่งมีความเคารพรักและศรัทธาในตัวดร.ป่วย อิงภากรณ์ เช่นคนอื่นๆ อีกหลายคน และในฐานะที่เป็นคนเขียนหนังสือเล็กๆ คนหนึ่งในสถาบันแห่งนี้ การมีโอกาสได้อ่านข้อเขียน "พบอาจารย์ป่วยที่ลอนดอน" ซึ่งศาสตราจารย์ระพี สากริก เขียนมาให้ได้อ่านในพระสยามฉบับที่แล้ว ให้ความรู้สึกแก่ผมบางสิ่งบางประการ

ในประการแรก ผมรู้สึกภาคภูมิใจแทนเพื่อนพนักงานทุกคนในที่นี้ที่ได้รับเกียรติจากผู้เขียน ที่จักส่งข้อเขียนมาตีพิมพ์ในวารสารฉบับน้อยนิกของพวกเรา

ในประการต่อมา ข้อเขียนดังกล่าวเปรียบได้กับอาหารที่พวกเราเป็นอันมาก หิวกระหายอยากได้ลิ้มรสมาเป็นเวลาช้านาน เพราะข่าวคราวความเคลื่อนไหวในเบื้องปลายของชีวิต ดร. ป่วย ๆ เป็นสิ่งที่พวกเราอยาก رؤ้อยากฟังมาตลอด แต่ก็หาผู้นำมาถ่ายทอดให้พวกเรารับรู้หรือรับฟังได้ยาก ข้อเขียนของท่านจึงถือได้ว่าชอบด้วยกาลและเทศะ

และในประการสุดท้าย ด้วยเหตุที่ตัวเองเป็นคนเขียนหนังสือคนหนึ่ง จึงออกไปจากคุณประโยชน์ที่ได้รับจากบรรดาข้อมูลต่าง ๆ ในข้อเขียนนั้นเช่นผู้อื่นแล้ว ผมยังมีโอกาสได้เรียนรู้ว่า วิธีการเขียนหนังสือหรือพรรณนาความที่ดีมีคุณค่านั้น เขาเขียนกันเช่นไร เคยสำคัญผิดมาตลอดว่าตัวเองเป็นคนเขียนหนังสือได้ แต่ครั้นได้อ่านข้อเขียนชิ้นนี้ ก็ต้องบอกตัวเองว่า เส้นทางแห่งการเขียนที่ถือกันว่าเป็นความสำเร็จนั้น ยังอยู่อีกห่างไกลนัก

ผู้เขียนหรือนัยหนึ่งศาสตราจารย์ระพี สาคริก สามารถถ่ายทอดบรรยากาศในการเดินทางไปพบ ดร. ป่วย ๆ ณ บ้านพักของท่านผู้นั้น ในกรุงลอนดอนได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง การพรรณนาความก็ดำเนินไปในลักษณะไพเราะสละสลวยคมคาย กล้าหาญและจริงใจ อาจจะมีบางคนเห็นไปว่า

การได้มีโอกาสเข้าพบบุคคลซึ่งตามปกติกระทำได้แสนยาก เช่นนั้น ผู้เข้าพบควรจะได้ถ่ายทอดสิ่งที่ได้พบได้เห็นมากไปกว่านั้น แต่สำหรับผมแล้วกลับเห็นไปว่า ผู้เขียนประสบความสำเร็จเป็นยิ่งยวดในการเข้าพบยิ่งกว่าผู้ใดเท่าที่เคยอ่านเคยฟังมา ทั้ง ๆ ที่เป็นการพบเพียงชั่วเวลาอันสั้น

นอกจากความสามารถในการถ่ายทอดอารมณ์หรือความรู้สึกส่วนลึกของตัวผู้เขียนเอง ได้อย่างละเอียดละไมชวนอ่านแล้ว ท่านยังประสบความสำเร็จในการสื่อความหมาย ในอารมณ์หรือความรู้สึกของผู้ที่ท่านเข้าพบ คือ คร. ป่วย ๆ ได้อย่างครบถ้วน

ในนามของเพื่อนพนักงานในสถาบันแห่งนี้ ผมใคร่ฝากความหวังที่จะเห็นท่านส่งข้อเขียนของท่าน มาเพิ่มคุณค่าให้แก่ *พระสยาม* ของพวกเราในกาลต่อไปอีก

สาระสำคัญข้อหนึ่งที่ศาสตราจารย์ระพี สาคริก ได้กล่าวถึง ซึ่งได้แก่ข้อเท็จจริงที่ว่า โฉนดผู้ที่เคยกอบปรุแต่คุณงามความดีเยี่ยม คร. ป่วย ๆ จึงต้องเผชิญกับชะตากรรมเช่นที่ท่านได้เผชิญมาแล้ว และยังคงเผชิญอยู่ในปัจจุบัน

เป็นสาระเกี่ยวกับที่ผู้คนเป็นจำนวนมากมาย โดย

เฉพาะในสถาบันการศึกษา ซึ่งได้แก่มหาวิทยาลัยธรรม-
ศาสตร์ ที่ท่านเคยเข้าไปเกี่ยวข้องหรือรับผิดชอบ พุทธถึง
เยื้องอยู่เป็นประจำนับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ อันเป็นวาระ
แรกเริ่มแห่งชะตากรรมของท่าน

ทุกวันที่ ๙ มีนาคม ซึ่งเป็นวันครบรอบวันเกิดของ
ดร. ป่วย ๆ ผู้คนในสถาบันแห่งนั้นก็พร้อมใจกันจัดงาน
ฉลองวันเกิดให้ รวมทั้งกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งรวมถึงการทบท-
ทวนคุณงามความดีอย่างยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือนของ
ท่าน โดยบุคคลในแวดวงอาชีพต่าง ๆ เป็นประจำทุกปีมา
ไม่เคยปรากฏว่า ผู้คนที่มีความเป็นอิสระและความ
เป็นเอกเทศในการแสดงความคิดเห็นเช่นผู้อยู่ในสถาบัน
แห่งนี้ จะให้ความนิยมสูงส่งและแนบแน่นมั่นคงแก่บุคคล
ใดก่อน

ปัจจุบันมีห้องสมุดป่วย อังภาภรณ์ มีมูลนิธิอาจารย์
ป่วย

ในขณะที่ผู้เป็นเจ้าของชื่อต้องอยู่ห่างไกลออกไปนับ
เป็นพัน ๆ ไมล์ โดยไม่มีโอกาสได้เห็นหรือได้ฟังในสิ่งที่
เขาพากันพูดถึงเยื้อง

ใครจะแสดงออกซึ่งความเห็นอกเห็นใจต่อชะตา-
กรรม ที่ท่านผู้นั้นต้องประสบอยู่สักเพียงใดก็ตาม แต่ใน

ความรู้สึกของผมนั้น ผมเห็นว่าท่านผู้นั้น... ดร. ป๋วย อึ้งภากรณ์ ได้รับบำเหน็จหรืออัยหนึ่ง ผลตอบแทนแห่งคุณงามความดีทั้งหลายทั้งปวงที่ท่านได้นำเพ็ญมาแล้วอย่างสมบูรณ์

ยังจะมีใคร (ในโลก) บ้าง ที่จะมีโอกาสได้อ่านข้อเขียนหรือรับฟังถ้อยคำจากผู้คนจำนวนมากมาย ในทุกสาขาอาชีพ ที่สละศึกษาย่องคุณงามความดีของตนเองในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ .

ยังจะมีใคร (ในสังคมไทย) บ้าง ยามเมื่อหมดอำนาจวาสนาหรือตำแหน่งหน้าที่อันสูงส่ง มีสิทธิได้รับคำนิยมและผู้คนนำเอาคุณงามความดีไปกล่าวถึงอย่างกว้างขวางมีรู้จักบริบูรณ์ เช่นกรณีของ ดร. ป๋วย อึ้งภากรณ์

ผมจึงเห็นว่า ดร. ป๋วย อึ้งภากรณ์ มีวาสนายิ่งกว่าผู้ใด เพราะสามารถเสวยบุญในฐานะผู้ก่อปรแตกรรมคืออยู่แล้วในทุกวันนี้

ไม่ต้องรอเวลาให้ความสนสุกของชีวิตมาถึงหรือกระทั่งจะได้ขึ้นสวรรค์

พอถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๙ อันเป็นปีที่ ดร. ป๋วย ๖ มีอายุครบ ๗๐ ปี นอกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะจัดงานและนิทรรศการ

เป็นพิเศษสำหรับ ดร. ป่วย ๆ ซึ่งถือว่ามีขนาดของงานใหญ่กว่าปี
ก่อน ๆ แล้ว หนังสือมติชนก็ยังจัดเพิ่มหน้าพิเศษขึ้นใน *มติชน*
สุดสัปดาห์ สำหรับข้อเขียนที่เกี่ยวกับ ดร. ป่วย ๆ โดยเฉพาะ
หนึ่งในข้อเขียนที่นำลงนั้น จึงรวมข้อเขียนของผมในชื่อ
“แต่ ดร.ป่วย... ด้วยความคิดถึงอันเป็นอมตะ” อยู่ด้วย

เคยมีผู้ตั้งคำถามว่า บนเส้นทางของการขีดเขียนนั้น เรื่อง
ประเภทไหนหรือทำนองไหนที่ผมถนัดเขียนมากที่สุด

คำตอบของผมก็คือ ถ้าจะว่ากันด้วยความถนัดแล้ว
ผมยอมรับว่าไม่ถนัดสักเรื่อง แต่หากเกิดความจำเป็นจะ
ต้องเขียนหรือนึกว่าควรเขียนเรื่องอะไรก็แล้ว ผมยอม
เลือกเขียนถึงเรื่องราวของบุคคล ทั้งนี้ เพราะชีวิตของ
คนเรานั้น ถึงจะมีเรื่องต่าง ๆ อันควรรู้ควรรสนใจอยู่มาก
มายก่ายกอง แต่เรื่องที่จะอำนวยความสะดวกประโยชน์และนำไป
ใช้ปฏิบัติเพื่อความราบรื่นและความเจริญรุ่งเรืองของชีวิต
โดยตรง เห็นจะไม่มีเรื่องอื่นใดสำคัญยิ่งไปกว่าเรื่องราว
ของบุคคล

ตลอดชีวิตการทำงานอันค่อนข้างยาวนานของผมใน
ธนาคารแห่งประเทศไทย ผมปฏิบัติงานส่วนใหญ่อยู่ใน
สำนักผู้ว่าการ กล่าวกันว่าผู้ได้ทำงานในส่วนงานนี้ มี
ความได้เปรียบยิ่งกว่าพนักงานในส่วนงานอื่น ๆ หากเห็น

ว่าการได้ทำงานหรือได้รับใช้ผู้บริหารสูงสุดของสถาบัน โดยใกล้ชิดเป็นความได้เปรียบ

ในกรณีของผมนั้น โดยที่เป็นคนสนใจในเรื่องราว หรือนัยหนึ่งความประพฤติกของบุคคล ความได้เปรียบของ ผมเหนือผู้อื่นก็ได้แก่ การได้เห็นการทำงานของผู้บริหาร หลายต่อหลายคนอย่างใกล้ชิดนั้นแหละ

ผมชอบวิธีการทำงานของผู้บริหารบางคน

สำหรับบางคนผมชอบอุปนิสัยส่วนตัว

และบางคนผมนิยมชมชอบในความรู้ความสามารถ

มาถึงเวลาหนึ่ง ผมก็มีโอกาสได้พบผู้บริหารคน หนึ่งที่มีคุณสมบัติทั้งได้กล่าวถึงนั้นครบถ้วนทุกกรณี คือ มีคุณสมบัติอันเป็นความชอบของผมทั้ง ๓ กรณีนั้น

ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์

อดีตผู้ว่าการ และเป็นผู้ว่าการเพียงผู้เดียวที่ปรากฏ ตามหลักฐานหรือประวัติของธนาคารแห่งประเทศไทย ตั้ง แต่วาระแรกสุดจนถึงปัจจุบันว่า ดำรงตำแหน่งอันสำคัญ นี้นานกว่าผู้ใด

๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๒ - ๑๕ สิงหาคม พ.ศ.

๒๕๑๔

ผมชอบวิธีทำงานของท่าน

ผู้เป็นหัวหน้างานแต่ละคนย่อมมีวิธีการทำงานแตกต่างกันไป สุดแต่แนวทางหรือความถนัด

ดร. ป่วย ๆ ไม่กำหนดแนวทางให้ใครต้องยึดถือปฏิบัติตาม ทุกคนมีอิสระเสรีโดยเต็มที่ทั้งในความคิดและการกระทำ ในการแสดงออกซึ่งความสามารถของตัวเอง เมื่อคิดอย่างไรหรือเห็นอย่างไร ก็ให้แสดงความคิดความเห็นนั้นมาให้พิจารณา

ไม่จำเป็นต้องคิดเหมือนอย่างที่ท่านคิดหรือเห็นเหมือนอย่างที่ท่านเห็น

ใครคิดก็เห็นก็ ให้ความเห็นพ้องและความสนับสนุน

เป็นทั้งหัวหน้างานและเป็นครูบาอาจารย์ไปในตัว หากพบข้อบกพร่อง หรือยังขาดความสมบูรณ์ก็แก้ไขปรับปรุงให้ อันเป็นแนวทางให้ผู้เป็นเจ้าของงานเจ้าของความคิดนั้นได้ศึกษา และขจัดข้อบกพร่องที่เคยมีอยู่ให้ลดน้อยหรือหมดสิ้นไปในกาลภายหน้า

ไม่ชอบเอาความเก่งกล้า ความรอบรู้อันเป็นที่ยอมรับของตัวเอง ไปใช้เป็นเครื่องลบล้างหรือบั่นทอนกำลังใจในการทำงานของผู้ใด

เมื่อใดต้องการให้ผู้อื่นยอมรับความคิดความเห็น

ของท่าน ก็ไม่นิยมนำเอาเหตุผลที่ตัวเองเป็นผู้รับผิดชอบ มาอ้าง โดยจะแสดงเหตุผลให้ผู้นั้นยอมรับหรือพอใจว่า เหตุใดท่านจึงเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือเหตุใดจึงต้อง เลือกใช้วิธีของท่าน

พบความผิดพลาดบกพร่องของผู้ใด ก็ไม่แสดงออกเป็นหลักฐานด้วยตัวหนังสือหรือใช้ถ้อยคำ ที่ทำให้ผู้นั้น ต้องอับอายหรือสะเทือนใจ

ในกรณีใดที่ยอมรับความผิดความเห็นของผู้อื่น ก็ชอบที่จะให้ความยกย่องด้วยคำพูดหรือด้วยตัวหนังสือแล้ว แต่ความเหมาะสม ระบุชื่อผู้เป็นเจ้าของความคิดเห็นนั้น

วิธีทำงาน หรือนัยหนึ่งการทำงานของ ดร. ป่วย อิงภากรณ์ นอกจากจะเป็นผลให้เส้นทางการทำงานทั้ง ของตัวท่านและผู้ร่วมงาน ดำเนินไปได้ด้วยความราบรื่น แล้ว บนเส้นทางสายเดียวกันนี้ ยังร่มรื่น และชุ่มชื้นแก่ หัวใจของผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่าย

ด้วยประการฉะนี้ แม้ท่านจะดำรงตำแหน่งผู้ว่าการ ตลอดเวลาอันยาวนาน ยามเมื่อพ้นจากตำแหน่งเพราะ ขอลาออก เสียงที่ได้ยินจึงมิใช่เสียงถอนใจด้วยความโล่งอกของผู้อยู่ในบังคับบัญชา หากเป็นเสียงถอนสะอื้นเพราะ ความอาลัยรักจากคนเหล่านั้นทุกชั้นทุกระดับ

จริยวัตรส่วนตัว

หลายคนที่รู้จักท่านโดยเฉพาะผู้ใกล้ชิด ย่อมยืนยันถึงอุปนิสัยใจคออันแท้จริงของท่าน เป็นที่สอดคล้องต้องกันว่า บุคคลผู้หนึ่งเต็มไปด้วยเมตตาจิต มีความโอบอ้อมอารีเป็นที่ยิ่ง ดังจะพบเห็นเสมอมาว่า ท่านแสดงความห่วงใยในทุกข์สุขของผู้คนอื่นยิ่งไปกว่าของตัวเองหรือครอบครัว

ผู้เคยเป็นเพื่อนหรือเคยร่วมสถาบันศึกษาหรือสถานที่ทำงาน หากผู้ใดประสบความสำเร็จไม่สมหวังในชีวิตและท่านล่วงรู้ ก็ไม่ละเลยที่จะยื่นมือไปให้ความช่วยเหลือ เป็นที่รู้กันดีว่าความช่วยเหลือของคนเช่น ดร. ป่วยๆ นั้น จะแตกต่างกว่าคนเป็นหลายๆ คน กล่าวคือ เมื่อช่วยแล้วก็ช่วยให้ตลอดรอดฝั่ง

กรณีของหญิงตาบอดซึ่งผมเคยนำไปเขียนในภาคผนวกของ *นายป่วย อังภากรณ์ ผู้ใหญ่ที่ไม่กะล่อน* ของ ส. ศิวรักษ์ เป็นอีกกรณีหนึ่งที่ได้ชี้ชัดแจ้งถึงน้ำจิตน้ำใจของท่าน ในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ท่านเข้าใจว่ามีชีวิตที่เต็มไปด้วยความเสียเปรียบและความลำบากยากแค้น ทั้งๆ ที่ท่านไม่เคยรู้จักมาก่อน และผลท้ายสุดท่านก็ต้องผิดหวังเมื่อพบความจริงในเวลาอีกนานต่อมาว่า หญิง

ผู้นั้นมิได้มีความทุกข์ผลาพอย่างแท้จริง รวมทั้งยังมีราย
ได้จากการออกเงินให้ผู้เดือดร้อนทางการเงินกู้ ในอัตรา
ดอกเบี้ยที่สูงอีกด้วย

เทศกาลปีใหม่มีสิ่งของที่ผู้เคารพนับถือหรือสถาบัน
ต่าง ๆ ส่งมาให้ หากมีความเหมาะสมที่จะรับไว้ได้ คือมิ
ใช่สิ่งของที่มีราคาแพงหรือสูงค่าจนเป็นที่ผิดสังเกต หลัง
จากรับไว้แล้วก็จะแจกจ่ายให้แก่ผู้ร่วมงานหรือผู้เคยช่วย
งานจนหมดสิ้น ไม่เคยนำกลับบ้านเพื่อประโยชน์ส่วน
ตนหรือครอบครัวแม้แต่ครั้งเดียว

ผู้ที่เป็นเจ้าของไดอารีเล่มเล็ก ๆ เล่มหนึ่งที่ส่งมาให้
ดร. ป่วยฯ จึงน่าจะเป็นผู้ที่ควรแก่ความภาคภูมิใจและปีติ
ยินดียิ่งกว่าใคร ๆ หากรู้ความจริงว่าสิ่งที่ตัวส่งมาให้นั้น
อำนวยความสะดวกแก่การใช้สอยอย่างคุ้มค่าของผู้รับ
เพราะในแต่ละวันแต่ละสัปดาห์จะมีบันทึกข้อความด้วยตัว
อักษรขนาดเล็ก แต่เรียบร้อยสวยงามของ ดร. ป่วยฯ
สำหรับการประชุม การนัดพบ เลี้ยงรับรอง นัดปราศรัย
หรือไปทำหน้าที่เป็นปาฐก หรือนัดให้ผู้ติดต่อมารับต้น
ฉบับ ฯลฯ

ถือได้ว่าเป็นของขวัญชิ้นเดียวที่ ดร. ป่วยฯ ยึดถือ
ไว้ เพื่อประโยชน์ของตนเอง

บัตรเชิญไม่ว่าจะเป็นงานศพหรืองานมงคลสมรส ไม่เคยถูกมองข้าม ไม่คำนึงว่าผู้ส่งมาให้เป็นที่รู้จักมาก่อนหรือไม่ รายจ่ายของท่านในค่านี้นิ่งถือได้ว่าเป็นรายจ่ายประจำ และควรแก่ความห่วงใยไม่น้อย

เงินรางวัลจำนวนเรือนแสนบาท ซึ่งรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์มอบให้ ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ได้รับรางวัลแมกไซไซ สำหรับผู้เป็นข้าราชการ ผู้บำเพ็ญกรณียกิจด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ก็ไม่มีสภากาชาดที่จะนำมาใช้เพื่อประโยชน์สุขส่วนตน หากบริจาคให้แก่สถาบันหรือองค์การต่าง ๆ จนหมดสิ้น

จริยวัตรที่งดงามอีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็นที่ประทับใจแก่ผู้ร่วมงานก็ได้แก่ การแสดงออกซึ่งความเป็นกันเองแก่ทุกคน ประโยคที่ใช้ในการทักทายก็เป็นประโยคสามัญธรรมคา มิใช่ “โถ้อาล็อก” มิใช่สักแต่ว่าทักทายโดยไม่ต้องการคำตอบเหมือนกบที่หลาย ๆ คนนิยมทำกัน

“ลูกเป็นไง เรียนเก่งเหมือนพ่อไหม , ปีน้อยชั้นไหนแล้ว มีปัญหาเรื่องโรงเรียนหรือเปล่า ?”

กับอีกครั้งหนึ่งซึ่งผู้ถูกทักทายเก็บเอาประโยคที่ถูกทักทายนั้น ไปบอกเล่าให้ใครต่อใครรับรู้

“เป็นไงท้องไส้เป็นปกติดีแล้วหรือ ?”

เพราะเขาจำได้ว่าเมื่อพบ ดร. ป่วยๆ ก่อนหน้านั้น
เกือบ ๓ เดือนก่อน เมื่อถูกถามว่าสบายดีหรือ เขาตอบ
ไปว่ากำลังมีปัญหาเรื่องท้องเสีย

ท่านก็ยังอุตส่าห์จำได้ทั้งๆ ที่ตัวเขาเองก็เกือบจะ
ลืมไปแล้ว

ในกรณีหนึ่งหากเป็นหัวหน้างานอื่นๆ จะต้องโกรธ
แต่ท่านหาได้กระทำเช่นนั้นไม่

ผู้ว่าการธนาคารชาติฟิลิปปินส์ส่งจดหมายมาถึงท่าน
ฉบับหนึ่ง ข้อความในจดหมายบอกมาว่า หน้าซองจดหมาย
นี้ บิดเสตมภ์ภาพประธานาธิบดีแมกไซไซผู้วายชนม์
ขอให้ท่านเก็บไว้ด้วย เพราะเป็นวันแรกที่เริ่มใช้และส่ง
มาให้ท่านเป็นคนแรกในเมืองไทย แต่เมื่อท่านพลิกไปดู
หน้าซอง ปรากฏว่าเสตมภ์ที่อ้างถึงนั้นอันตรายไปเสีย
แล้ว ต้องมีพนักงานคนหนึ่งคนใดที่เป็นนักสะสมเสตมภ์
ถือวิสาสะตัดเอาไปเสียก่อน

ข้อความที่ท่านเขียนต่อท้ายจดหมายฉบับนั้น และ
ส่งกลับมายังเจ้าหน้าที่ผู้เสนองานก็คือ

“ใครเอาเสตมภ์หน้าซองนี้ไป คืนให้ผมเถอะ เขา
เจาะจงให้ผมนะ”

ความรู้ความสามารถ

เป็นการง่ายเหลือเกินที่จะเอ่ยถึงคุณสมบัติในด้านนี้
ของ ดร. ป่วย อิงภากรณ์ เพราะกิตติศัพท์ในเรื่องความ
รู้ความสามารถของบุคคลผู้นี้ เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง
ทั้งในและนอกประเทศ

ความดีเด่นหรือความรู้ความสามารถของท่าน เป็น
ที่ยอมรับตั้งแต่ครั้งที่ยังอยู่ในวัยเรียน

ปวงคณาจารย์ของโรงเรียนอัสสัมชัญยุคต้นชอบเอ่ย
ชื่อ ดร. ป่วย ๆ หากจำเป็นจะต้องหาตัวอย่างใครสักคนมา
กล่าวอ้างให้บรรดานักเรียนรุ่นหลัง ๆ ให้เอาเยี่ยงและเอา
อย่าง สำหรับนักเรียนผู้ดีเด่นทั้งการเรียนและความประ-
พฤติ

ในห้องกึ่งสี่หรือห้องฝรั่งเศส อันเป็นที่รวมของ
นักเรียนชั้นต้นนี้ มีนักเรียนที่เก่งอย่างร้ายกาจสองคนคือ
ดร. ป่วย อิงภากรณ์ กับคุณกนธีร์ ศุภมงคล

คุณสวัสดิ์ อุทัยศรี เพื่อนร่วมสถาบันการศึกษา
เดียวกันนี้เล่าให้ฟังว่า

สองคนนี้ผลัดกันชิงตำแหน่งที่ ๑ กับที่ ๒ เป็นการ
ผูกขาดตลอด

คนโชคไม่ดีต้องได้ตำแหน่งที่ ๒ ในการสอบบาง

ครึ่งจะได้คะแนนประมาณ ๘๒-๘๓% ส่วนคนที่ได้ตำแหน่งที่ ๓ นั้นจะทำคะแนนได้เพียงไม่เกิน ๘๐%

จึงเป็นข่าวที่น่าชื่นชมแต่ไม่เป็นที่น่าแปลกใจสำหรับปวงคณาจารย์เหล่านั้น เมื่อได้ทราบในอีกหลายปีต่อมาว่า ค.ช. ป่วย อังภากรณ์ ซึ่งดีเด่นทั้งการเรียนและความประพฤติ ได้ประสบความสำเร็จในการสอบชิงทุนไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ และหลังจากนั้นไม่นานก็สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาเอก ด้วยเกียรตินิยมอันดับหนึ่งจากมหาวิทยาลัยชั้นแนวหน้าของโลกทางวิชาเศรษฐศาสตร์คือ London School of Economics

ไม่นานก่อนหน้านั้นนักเรียนผู้เดียวกันนั้น ได้ผลจากชีวิตการเรียนออกไปทำหน้าที่เป็นผู้หนึ่งในกลุ่มวีรชน ผู้ช่วยให้บ้านเกิดเมืองนอนของตัวเอง รอดพ้นจากภาวะการเป็นผู้แพ้สงครามของฝ่ายสัมพันธมิตร ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อสงครามสงบแล้วจึงกลับไปเรียนต่อ

นอกจากเป็นนักปกครองชั้นเยี่ยมแล้ว ยังเป็นนักพูด นักอภิปราย และนักเขียนชั้นนำ

โดยเฉพาะในฐานะนักเศรษฐศาสตร์ด้วยแล้ว ถือได้ว่าในจำนวนนักเศรษฐศาสตร์ซึ่งโลกยอมรับเพียงไม่

ก็คนนั้น มี ดร. ป่วย อิงภากรณ์ รวมอยู่ด้วยคนหนึ่ง
 เป็นนักประณีประนอม สำหรับการประชุมซึ่งผู้
 เข้าประชุมมีความเห็นขัดแย้งกันและหาข้อยุติไม่ได้

เป็นนักริเริ่มที่ความสำเร็จมีที่มาจากคุณสมบัติ
 ส่วนตน คือเป็นที่เชื่อถือไว้วางใจของผู้เกี่ยวข้องหรือผู้ให้
 ความช่วยเหลือ เช่น การติดต่อขอทุนจากสถาบันต่าง
 ประเทศทั้งในรูปของทุนทรัพย์และตัวบุคคล

บทบาทของหน่วยอาสาสมัคร เพื่อออกไปช่วย
 เหลือชาชนบทในการบูรณะพัฒนาชนบทนั้น ก็มีที่มา
 จากความริเริ่มของท่าน

เป็นประธานคณะกรรมการจัดวางท่อระบายน้ำ
 โสโครก

เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการจัดให้มีหอศิลป์ และ
 มุขนิธิศิลป์ พีระศรี

ฯลฯ ฯลฯ

จึงทุกคราที่ผมนึกถึง ดร. ป่วย อิงภากรณ์ หรือ
 เมื่อใดได้ยินผู้ใดเอ่ยถึงชื่อนี้ ความนึกคิดของผมย่อมจะ
 ครอบคลุมนไปถึงคุณสมบัติเหล่านั้น ซึ่งประกอบขึ้นเป็น
 ตัวท่าน

สื่อมวลชนถูกใช้เป็นที่รองรับข้อเขียนต่าง ๆ อันเกี่ยวกับตัวท่านใน
จำนวนมากมายหลายฉบับ ทักนะโดยผู้เขียนในแวดวงต่าง ๆ และ
จากข้อเขียนเหล่านั้นช่างเป็นเสมือนมิตอิอันครบถ้วนแห่งความเป็น
ตัวของท่านโดยแท้จริง ที่ผมจะต้องนำมาลงร่วมกับข้อเขียนของ
ผมในครั้งนี้ เลื่อนนำมาลงเพียงเฉพาะที่ผมได้รวบรวมไว้เท่านั้น

ข้อเขียนจากหนังสือพิมพ์

เมื่ออาจารย์ป่วยกลับเมืองไทย

อาจารย์ป่วย อังภาภรณ์ กลับคืนมาเยือนประเทศไทยหลังจากต้องหลบภัยการเมืองไปอยู่ต่างประเทศกว่า ๑๐ ปี ท่านเคยดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยประมาณ ๑๒ ปี เคยเป็นอาจารย์และอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีลูกศิษย์เต็มบ้านเต็มเมือง ขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งผู้ว่าแบงก์ชาติ ท่านเป็นผู้ดำเนินการจัดวางระบบงบประมาณ ระบบบริหารการเงินและอื่น ๆ ท่านจัดหาทุนส่งลูกหม้อที่มีแววไปศึกษาต่อต่างประเทศ รวมถึงมีหลายสิ่งหลายอย่างที่ท่านสร้างให้กับประเทศชาติ ไม่ว่าจะ เป็นสถาบันมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการเงิน จะเห็นได้ว่าในช่วงที่ท่านกลับมาเยือนประเทศไทยนี้ มีแต่คนต้องการเข้าเยี่ยมคารวะ

ท่านโดยไม่ต้องกะเกณฑ์กันมา วันที่ท่านเยือนธนาคารแห่งประเทศไทย ชาวธนาคารฯ ทั้งหมดให้การต้อนรับท่านด้วยความอímเอิบใจ วันที่ท่านให้โอกาสลูกศิษย์เข้าพบที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีลูกศิษย์เก่าๆ ที่เป็นทั้งอาจารย์ นักธุรกิจ รัฐบาลแทบทุกสาขาวิชาซีฟไปรอคอยพบจนแน่นขนัด บางคนไม่มีโอกาสเข้าไปภาพอย่างนี้ไม่ใช่ภาพที่เห็นง่าย ๆ ในเมืองไทยในยุคนี้ เพราะเวลาคนสำคัญของบ้านเมืองอย่างพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ไปไหนถึงแม้จะมีป้ายเซียร์เนื่องแน่น ใคร ๆ ก็รู้ว่ามีการเกณฑ์กันมาทำ กรณีอย่างของอาจารย์ป่วยจึงเป็นการให้แง่คิดต่อเราได้หลาย ๆ อย่าง โดยเฉพาะการจะอยู่ในจิตใจของชาวไทยได้นานแสนนาน อย่างอาจารย์ป่วยนั้น ไม่ใช่เรื่องที่ใคร ๆ ก็ทำได้ ในโอกาสที่ท่านกลับมาเยือนประเทศไทย “ข่าวพิเศษธุรกิจ” จึงขอกราบคารวะท่านด้วยความเคารพรักอย่างจริงใจ

ความกล้าหาญ สันติ และความซื่อสัตย์

สัจพจน์ที่ผ่านมามีที่ทราบว่างองบรรณาธิการ “ข่าวพิเศษ” ถูกส่งกำลังไปสังเกตุการณ์เหตุการณ์วิกฤตกันหมดหรือเปล่า เลยขาดการรายงานเรื่องราวของคนชื่อ “ดร. ป่วย อิงภากรณ์” ผู้ซึ่งกลับมาพร้อมกับเสียงปรบมือต้อนรับทั่วทุกหนแห่งที่ท่านไปปรากฏ

ตัว นักวิชาการในมหาวิทยาลัยในสังกัดชาติพวกกันด้วยคำอุปสรรค
 บิดีต่อการปรากฏตัวของท่านผู้นี้   เสี่ยงปรบมือตลอดรายทางที่
 อาจารย์ป่วยเดินผ่านนั้นมันยิ่งใหญ่มากกว่าป้ายแสนๆ ป้าย ประเภท
 น้ำเป็นของปลาฟ้าเป็นของนกนายนกๆ แห่งยุคศรีวิชัยชนิดร้อยเท่า
 พันเท่า

“ความยิ่งใหญ่ของคุณธรรม” กับ “ความยิ่งใหญ่ของการ
 เป็นผู้ชนะ” เห็นจะแตกต่างกันอยู่ที่ตรงนี้ หน้าตาของ ดร. ป่วย
 ท่านน่ารัก เป็นคนแก่ใจดีสำหรับผู้พบเห็น ท่านออกจากเมืองไทย
 ไปอย่าง “ผู้แพ้” ในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ มีรายงานข่าวด้วย
 ว่าคนในเครื่องแบบบางคนเอามือไม้ฟาดไปถูกร่างกายของท่าน
 หนังสือพิมพ์ใช้คำว่า “ตบหน้า” ต่อมาก็มีรายงานว่าเจ้าหน้าที่ผู้หนึ่ง
 ซึ่งปฏิเสธว่าไม่ได้ตบหน้าอาจารย์ป่วย เดินทางไปหาท่านแล้ว
 กราบขอโทษ อาจารย์ป่วยไม่ได้ถือสาอะไรเลยกับสิ่งที่เขาเหล่านั้น
 ได้ทำกับท่าน ท่านเคยถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ พร้อมกับ
 กันนั้นก็เคยถูกนักศึกษาสุดซวยบางคนหาว่าท่านเป็นไอ้โนเสาร์ชนิด
 ใหม่ อาจารย์ป่วยไม่เคยบ่น ไม่เคยพูดถึงการเสียสละของท่าน
 ไม่เคยบ่าวประกาศปลุกกระดมใครต่อใครให้มาฉีกกำลังกันโค่นล้ม
 ผู้กล่าวหาท่าน

ที่จริงถ้าจะพูดกันถึง “พระคุณ” ของอาจารย์ป่วยกับ
 บรรดาลูกศิษย์ลูกหาที่มีอยู่เต็มบ้านเต็มเมือง ความเมตตาที่ท่าน

แจกจ่ายให้กับผู้คนโดยทั่วไป มันคงไม่เหมือนกับคำว่า “พ่อ” ที่ทหารพรานมีความสำนึกในพระคุณต่อ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ มันคงเปรียบเทียบกันไม่ได้และมันคงเป็นคนละเรื่อง แต่ความเมตตาและพระคุณของอาจารย์ป่วยที่แจกจ่ายให้กับใครต่อใครนั้น มันทำให้ผู้ได้รับการแจกจ่ายจากท่านได้เรียนรู้ถึง “การสร้างสรรค์” ไม่ใช่เรียนรู้ถึง “การทำลาย” สิ่งที่ท่านได้แจกจ่ายให้กับผู้คนทั้งหลายก็คือ “สันติ” ไม่ใช่ “สงคราม” และผู้ที่ “รักชาติในทางสงคราม” นี้เอง ที่ตะบึงไล่อาจารย์ป่วยไปถึงดอนเมือง นักข่าวในยุคนี้รับรู้เหตุการณ์ที่ดอนเมืองได้เป็นอย่างดีว่า มันเป็นไปด้วยความทุลักทุเล มวลชนที่ถูกปลุกให้ใช้ “ความรุนแรงและการทำลาย” เพื่อ “ชาติ-ศาสนา-กษัตริย์” ได้ก่อเวรก่อกรรม อันน่าอเนจอนาถ คงเป็นที่รับรู้กันดีว่ามีศพกี่ศพในครั้งนั้น แทบไม่ต้องพูดถึงเลือดเพราะมันนองพื้นธรรมศาสตร์เประอะเปอนไปหมด แทบไม่ต้องพูดถึงอนาคตของผู้คน ที่เตลิดเป็ดเบ็งหนีหายไปจากสังคมอย่างไร้ทิศทาง และยังมีรอยแผลอยู่เต็มจิตใจอยู่จนทุกวันนี้....

ก็เหมือนกับอาจารย์ป่วย อึ้งภากรณ์ ที่กลับมาพร้อมกับร่างกายที่พิการ แต่ดูเหมือนว่าจิตใจกลับจะยิ่งสมบูรณ์เต็มเปี่ยมด้วยเมตตา และสิ่งที่ท่านเคยกล่าวย้ำเสมอมาถึงคำว่า “สันติ-ประชาธรรม”

อย่างน้อยที่สุดในสัปดาห์ที่ผ่านมา ท่ามกลางการต้อนรับที่อบอุ่นและมาจากใจที่บริสุทธิ์ของคนทั้งหลายต่ออาจารย์ป่วย ยังทำให้เราเพิ่มความมั่นใจยิ่งขึ้นไปว่า “คุณธรรม” กับ “ชัยชนะ” นั้นมันเป็นคนละเรื่อง ในยุคที่การเมืองกำลังร้อนแรงมีการปลุกเร้ากันเพื่อเอาชนะซึ่งกันและกัน และดูเหมือนว่า “กระแสแห่งความเกลียดชัง” ได้เริ่มถูกจุดกระพือขึ้นอีกครั้งเพื่อจะบรรลุชัยชนะของบุคคลบางบุคคล กลุ่มบางกลุ่ม การพูดถึง “ชาติ-ศาสนา-พระมหากษัตริย์” เพื่อสร้างความฮึกเหิมให้กับพลังบางพลัง เพื่อก้าวไปสู่การกุมอำนาจในท้ายที่สุดกำลังกระทำกันอยู่ โดยที่ไม่ได้มีการหันกลับมาทบทวนกันเลยว่า การกระทำในทำนองนี้ได้สร้างบาดแผลให้กับสังคมมามากเพียงไร

ดูเหมือนจะมีผู้ต้อนรับหลายคนที่หลังน้ำตาแห่งความบีบิตต้อนรับการกลับมาของอาจารย์ป่วย แต่ก่อนหน้านั้นที่เราจะค้นพบว่า “คุณธรรม” นั้นยิ่งใหญ่เพียงใด เราก็ได้มีการหลังเลียดเพียงเพื่อบรรลุชัยชนะมาแล้ว

สัปดาห์ที่ผ่านมา มีนายทหารใหญ่ระดับพลเอก ได้กระตุ้นและเร่งเร้าให้มีการ “ทำอะไรบางอย่าง” ซึ่งดูเหมือนมันจะไม่ได้แตกต่างอะไรไปจากอดีต อดีตที่สันติถูกทำลายลงไปเพื่อบรรลุชัยชนะ อดีตที่คุณธรรมถูกทำลายลงไปด้วยความบ้าเถื่อน จริงหรือที่ความรักชาติในนี้จะเจือจางลงไปหากเราถือเพียงแค่ปากกา ?

จริงหรือที่คนที่มิเพียงคำพูดจะรักชาติน้อยกว่าคนที่ถืออาวุธ? ในท่ามกลางความวุ่นวายทางอำนาจที่มีตัวเล่นเพียงไม่กี่คน เปรมก็กฤทธิ์ ชวลิต คงจะต้องมีการแพ้การชนะกันอีกไม่นานนัก แต่ตลอดระยะเวลาของค่านิยมแบบ “อำนาจนิยม” ที่ครอบคลุมวงราชการเมืองมาเกือบ ๑๐ ปีแล้วนั้น “คุณธรรม” กำลังซบหายไปถึงเกือบหมด “สันติประชาธรรม” ยังไม่ได้เกิดขึ้นเลย เท่าที่มีอยู่มันเป็นเพียงแค่ “การประนีประนอมบนผลประโยชน์เฉพาะคนเฉพาะกลุ่ม”

การปรากฏตัวของอาจารย์ป่วยในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา ในขณะที่การเมืองไทยดูเหมือนจะไม่ได้คืบหน้าไปจากอดีตที่ผ่านมาเลยนั้น ดูเหมือนเราจะได้ข้อสรุปอย่างหนึ่งว่า “สิ่งที่ยิ่งใหญ่เหนือกว่าการเป็นผู้ชนะ” นั้นยังมีอยู่ ทำอย่างไรถึงจะให้จิตสำนึกเหล่านี้เกิดขึ้นในเมืองไทยให้มากกว่าที่เป็นอยู่ มันน่าเบื่อเหลือเกินสำหรับความกล้าหาญแบบนักเลงโต การประนีประนอมแบบมีเล่ห์เหลี่ยม ความซื่อสัตย์แบบไร้ความรับผิดชอบ...

วินาทีนี้ขอรำลึกถึงความกล้าหาญของคนชื่อ ดร.ป่วย อิงภากรณ์ ผู้มีเพียงแค่มือเปล่า ขอรำลึกถึงความรักสันติที่ไม่ใช่การเอาตัวรอด และขอรำลึกถึงความซื่อสัตย์ที่เต็มไปด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มเปี่ยมของ ดร.ป่วย อิงภากรณ์

พัชรินทร์ ไชยวัฒน์

ป่วยกลับไทย เม็ดกรวดเม็ดหนึ่ง

หลังจากลี้ภัยไปจากเมืองไทยในยุค “รัฐบาลหอย” เมื่อปี ๒๕๑๙ ดร.ป่วย อิงภากรณ์ ก็ได้กลับมาเหยียบแผ่นดินบ้านเกิดอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคมที่ผ่านมา ท่ามกลางความยินดีของลูกศิษย์ลูกหาเก่าๆ รวมทั้งญาติมิตรเพื่อนฝูงและผู้เคยร่วมงานด้วยกันมา

อดีตเสรีไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งมีชื่อจัดตั้งว่า “เข้ม” อยู่ในตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในขณะเกิดเหตุการณ์ “๖ ตุลา” ต้องบินตัวหนีภัยเผด็จการไปอยู่ที่ประเทศอังกฤษ ในวันเดียวกันกับที่คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินภายใต้การนำของ พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ เข้ายึดอำนาจการ-

ปกครองประเทศจากรัฐบาลพลเรือนของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช
 การเดินทางกลับมาครั้ง^๕ของ ดร. ป่วย ซึ่งมาพร้อมกับ
 “ใจ” ลูกชายคนเล็กซึ่งขอลางานมา จึงถือเป็นการเดินทางกลับมา
 ครั้งแรกหลังจากจากเมืองไทยไปเป็นเวลา ๑๐ กว่าปี แต่ในช่วง
 ที่ผ่านมา ถ้าหากคนไทยที่รู้จักเดินทางผ่านไปลอนดอน ก็มัก
 ต้องแวะไปเยี่ยมเยือน “อาจารย์ป่วย” ที่บ้านทาวน์เฮ้าส์หลังเล็ก ๆ
 ชานเมืองเป็นประจำ

“นายเข้ม” จากกรุงเทพมหานครไปด้วยความรู้สึกที่ผิดหวัง
 และขมขื่นกับสภาพของการเมืองไทยอย่างมาก ทำให้ต้องคิดหนัก
 เกิดความเครียดและในที่สุดได้ป่วยเป็นอัมพาตพูดไม่ได้ มือขวา
 เขียนหนังสือไม่ได้ แต่ยังมีสติและสามารถอ่านหนังสือได้
 ภาษาใบ้ ใช้สื่อสารกับคนอื่น ๆ รวมทั้งนางมาร์เกริต สมิธ ภรรยา
 ที่พักอยู่ด้วยกันในบ้านทาวน์เฮ้าส์หลังน้อย

อย่างไรก็ตาม ในช่วงแรกที่เดินทางไปถึงเมืองผู้ดีหรือ
 ประเทศอังกฤษนั้น ดร. ป่วยยังมีสุขภาพเป็นปกติ จึงออกทำงาน
 เป็นอาจารย์พิเศษ บรรยายตามวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
 ของอังกฤษ เมื่อป่วยเป็นอัมพาตจึงได้อยู่กับบ้านเฉย ๆ ใช้ชีวิต
 เหมือนคนแก่ธรรมดา ๆ คนหนึ่ง อ่านหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ
 วันละ ๓ ฉบับ ส่วนหนังสือพิมพ์ภาษาไทยนาน ๆ จึงมีโอกาสดู
 อ่านบ้าง

เมื่อการเมืองไทยเริ่มคลี่คลายจากยุคเผด็จการเบ็ดเสร็จ “สังข์-ธานินทร์” มีผู้ชักชวนให้ ดร. ป่วยกลับมาหลายครั้ง แต่ยังไม่มีโอกาสเหมาะ จนกระทั่งในครั้งนี่ ดร. ป่วยผู้เคยมีตำแหน่งและบทบาทสำคัญหลายตำแหน่งและหลายบทบาท ก็ตัดสินใจเดินทางกลับมาพร้อมกับนางมาร์เกร็ต สมิธ ภรรยาและลูกชายคนเล็ก เพื่อถือโอกาสมาเยี่ยมญาติมิตรทางนี้ และจะเดินทางกลับไปลอนดอนอีกครั้งหนึ่งราวๆ ปลายเดือนเมษายนนี้

ในระหว่างกลับมาเยี่ยมบ้าน ดร. ป่วยซึ่งแม้ว่ายังไม่สามารถพูดได้ ต้องใช้ภาษาใบ้อย่างเก่า แต่สุขภาพทั่วๆ ไปดีขึ้น ยังกี้ ได้มีกำหนดการไปเยี่ยมที่ทำงานเก่าๆ เช่นธนาคารแห่งประเทศไทยที่เคยเป็นผู้ว่าการอยู่ถึง ๑๒ ปี คือระหว่างปี ๒๕๐๒-๒๕๑๔ รวมทั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งเคยเป็นที่เรียนที่สอน เคยเป็นคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์เมื่อปี ๒๕๐๗ และเป็นอธิการบดีในปี ๒๕๑๘ จนกระทั่งต้องสละการเมืองไป

เมื่อวันที่ ๓ เมษายนที่ผ่านมา ดร. ป่วยพร้อมด้วยนายไมตรี อิงภากรณ์ ลูกชายอีกคนหนึ่งได้ไปเยี่ยมธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งตั้งอยู่ที่บางขุนพรหม ปรากฏว่าได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากพนักงานธนาคาร ซึ่งนับเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนว่า อดีตผู้ว่าการของธนาคารแห่งประเทศไทยคนไหน จะได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นโดยคนจำนวนมากเช่นนี้มาก่อน

ถึงแม้ไม่มีคำพูดอะไรออกมาจากปาก “อาจารย์ป่วย” แต่ ดร. ป่วยก็เดินทักทายพนักงานที่ไปคอยรอต้อนรับ ด้วยภาษาใบ้อยู่เป็นเวลาถึง ๒๐ นาที ทำให้พนักงานบางคนถึงกับน้ำตาไหลออกมาด้วยความยินดี โดยเฉพาะพนักงานที่เกี่ยวข้องมาด้วยกัน

นายกำจร สติรกุล ผู้อำนวยการแห่งประเทศไทยคนปัจจุบันเล่าว่า รู้สึกตื่นตัวใจมากที่ได้พบกับ ดร. ป่วย และในระหว่างรับประทานอาหารกลางวันด้วยกัน ผู้ร่วมโต๊ะอาหารได้เล่าเรื่องเก่า ๆ สมัยที่ทำงานที่ธนาคารแห่งประเทศไทยด้วยกัน ซึ่ง ดร. ป่วยฟังแล้วก็ได้แต่หัวเราะและโบกมือโบกมือขบใจ แม้ว่า “อาจารย์ป่วย” จะสามารถเขียนหนังสือได้บ้างแล้ว ก็ยังไม่อยากให้เขียน เพราะกลัวจะเหนื่อย

นายกำจรเปิดเผยด้วยว่า ดร. ป่วยได้ขอไปดูห้องที่เคยนั่งทำงานเก่า ซึ่งเป็นที่เตรียมทำพิธีศพให้นายป่วย อิงภากรณ์ ส่วนจะมีการสร้างอนุสาวรีย์ให้ ดร. ป่วยด้วยหรือไม่ ยังไม่มีการพูดคุยกัน แต่ก็มีโครงการที่จะจัดนิทรรศการหรือความเคลื่อนไหวที่เป็นการศึกษา ดร. ป่วยในโอกาสต่อไป

ส่วนนายชวลิต ธนะชานันท์ รองผู้อำนวยการแห่งประเทศไทยกล่าวว่า สุขภาพของ ดร. ป่วยเท่าที่เห็นเทียบกับเมื่อครั้งที่เขาแวะเยี่ยมที่ประเทศอังกฤษ ไม่แตกต่างกันมากนัก คือสุขภาพร่างกายแข็งแรง สุขภาพจิตดี ทุกครั้งจะไปเยี่ยมก็เล่นไปก-

แก้ภัยด้วยกัน ซึ่ง ดร. ป่วยเล่นได้ดี แสดงให้เห็นว่าความจำของ ดร. ป่วยยังดีมาก

ขณะเดียวกัน ดร. เสนาะ อุณาкул เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเล่าว่า ได้พูดคุยกับ ดร. ป่วย ถึงเรื่องเก่า ๆ ที่เคยทำงานร่วมกันสมัยอยู่ที่กรมบัญชีกลาง ในสังกัดกระทรวงการคลัง การพูดคุยในเรื่องนี้ทำให้ ดร. ป่วยมีความสุขมากแม้จะพูดไม่ได้ แต่ก็แสดงอาการรับรู้อยู่ตลอดเวลา

วันที่ ๗ เมษายนที่ผ่านมา ซึ่ง *หลักไท* ปิดต้นฉบับไปแล้ว อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ผู้แม่จะอยู่ในตำแหน่งชั่วคราวไม่นานนัก แต่ยังคงอยู่ในความทรงจำของนักศึกษาและผู้ร่วมงาน รวมทั้งอาจารย์และนักศึกษารุ่นหลัง ๆ ที่มีโอกาสได้รู้จักด้วยการศึกษาผลงาน มีกำหนดการไปพบปะเยี่ยมเยียนอาจารย์ นักศึกษาและข้าราชการของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีรูป “โตม” เป็นสัญลักษณ์อีกครั้งหนึ่ง

สายข่าวเปิดเผยกับ *หลักไท* ว่า ถึงแม้เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ โดยมีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย อาจทำให้ “อาจารย์ป่วย” เกิดความกระทบกระเทือนใจขึ้นมาได้ ทุกคนจึงจะไม่เอ่ยถึงเรื่องดังกล่าวขึ้นมาอย่างแน่นอน

ในขณะนี้ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ท่าพระจันทร์ ได้จัดสร้างอนุสาวรีย์เพื่อเป็นที่ระลึกให้กับ ดร. ปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้ประศาสน์การของมหาวิทยาลัย ผู้ไปเสียชีวิตที่ประเทศฝรั่งเศส ในระหว่างที่ลี้ภัยการเมือง ส่วน ดร. ป๋วยทางมหาวิทยาลัยถือว่าเป็นผู้มีความสำคัญในการวางรากฐานทางบ้านต่าง ๆ ให้กับมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้กับคณะเศรษฐศาสตร์ และริเริ่มก่อตั้งโครงการบัณฑิตอาสาสมัครขึ้นมา จึงได้ตกลงใจจัดสร้างอนุสาวรีย์ให้กับ “อาจารย์ป๋วย” ที่วิทยาเขตรังสิต เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติเช่นกัน

“นายเข้ม” แห่งกลุ่ม “ข้างเผือก” ของขบวนการเสรีไทย ผู้เคยถูกจับในตอนที่ไปกระโดดร่มลงที่ จ. ชัยนาท เพื่อปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายมา แม้ว่าในวันนี้สิ่งต่างๆ ที่ผ่านมาได้กลายเป็นอดีตตามกาลเวลาที่ผ่านไปแล้ว แต่ยังไม่ลืมความทรงจำให้คนรุ่นหลังได้ระลึกถึงคุณงามความดีและผลงานที่มีต่อสังคม จึงนับเป็น “เม็ดกรวด” เม็ดหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่เม็ดธรรมดา ไม่เช่นนั้นคงไม่มีโครงการสร้างอนุสาวรีย์ให้กับ “อาจารย์ป๋วย” ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างแน่นอน

ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์

ถึงแม้ผู้เขียนจะไม่ใช่ลูกศิษย์ของ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ โดยตรงหรือสายตรง (ลูกศิษย์สายตรงหรือโดยตรงนั้นก็คือผู้ที่เรียนหนังสือหรือวิชาที่ท่านสอนจากท่าน) แต่ก็พอจะถือได้ว่า ท่านเป็น “อาจารย์” หรือเป็น “ครู” เพราะได้เรียนรู้อะไรจากท่านโดยทางอ้อม

สมัยที่ผู้เขียนออกทำข่าวใหม่ๆ เริ่มอาชีพเป็นนักข่าวประมาณ ๒๕ ปีมาแล้ว ได้ติดสอย (แต่ไม่ได้ห้อยตาม) นักข่าวรุ่นพี่ไปทำข่าว สัมภาษณ์ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ (ถ้าจำไม่ผิดดูเหมือนขณะนั้นท่านจะเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย) บ้านของท่านอยู่ในซอยอารีย์

บ้านหลังเดียวกันกับที่ช่อง ๔ เขาเอามาออกเป็นข่าวเมื่อคืน
วันที่ ๒ เมษายนนี้แหละ

บ้านที่ศิษย์สายตรงมุกประตูบ้านเข้าไปเยี่ยมท่าน ซึ่งผู้
เขียนก็เห็นจากข่าว

สมัยโน้น บ้านของ ดร. ป่วย อิงภากรณ์ เป็นบ้านชั้น
เดียว รั้วบ้านเป็นรั้วไม้โปร่ง ๆ เพียงเพื่อจะกันบอกว่า ที่ดินและ
บ้านที่มีรั้วรอบอยู่^๕ในมือเจ้าของ

ท่านให้การต้อนรับพวกเรานักข่าว ซึ่งส่วนมากมักจะไป
กันในตอนเช้าวันเสาร์ ต้อนรับอย่างเป็นกันเอง บางครั้งท่านก็
นั่งกางเกงแพร สวมเสื้อคอกลมผ้าฝ้าย แบบที่เห็นมีวางขายตาม
ท้องตลาดในขณะนี้ (ตอนนั้นมีหลายสี ๓ ตัวร้วยบาท สมัยโน้น
ดูเหมือนตัวละ ๑๐ กว่าบาท)

ครั้งแรกที่เห็นบ้าน ดร. ป่วย อิงภากรณ์นั้น ผู้เขียนไม่
เชื่อว่าจะเป็นบ้านของท่านหรอก เพราะ “ซอมซ่อ” เสียเหลือเกิน
ไม่เหมาะสมกับคนระดับ “ดอกเตอร์” จะอาศัยอยู่ในบ้านหลังขนาด
นั้น

เพราะเคยเห็นบ้านของใคร ๆ ถ้าเป็นระดับนั้นแล้วต้อง
ใหญ่โตมโหฬารไม่น้อย อย่างเช่นบ้านของนายตำรวจระดับสารวัตร
แห่งหนึ่ง ก็ใหญ่โตเกินคาด

พบกันครั้งแรกนั้น ก็ทำให้ได้คิดว่า คนเราระดับดอก-

เตอร์ถ้าทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริต ไม่กินนอกกินใน ไม่หาเศษหาเลยจากตำแหน่งหน้าที่การงาน ไม่สามารถที่จะร่ำรวย หรืออยู่อย่างฟุ่มเฟือยได้

สิ่งที่ท่านใช้ในการต้อนรับพวกเราครั้งกระนั้น ก็เก้าอี้ไม้ธรรมดา น้ำที่ยกมาให้ดื่มแก้กระหายคือน้ำเย็นจากตู้เย็น

แต่สิ่งที่พวกเรานักข่าวได้จากท่านมากที่สุด ก็คือข่าวและความคิดเห็นทางบ้านเศรษฐกิจทุกด้าน เท่าที่เราจะไปตั้งคำถามท่าน ให้ท่านตอบและแสดงความคิดเห็น ซึ่งท่านจะอธิบายให้ฟังอย่างกระจ่างแจ้ง ไปเขียนเป็นข่าวแล้วไม่ขายหน้าคนอ่าน

เป็นเพราะ ดร. ป่วย อังภากรณ์ เป็นคนตรงไปตรงมา กล้าพูดวิพากษ์วิจารณ์นโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลอย่างไม่อ้อมค้อมหรืออย่างไร ทำให้รัฐบาลในยุคนั้นไม่พอใจ ถึงกับมีการ "ส่งคน" ไปเจรจาขอร้องให้ท่านหยุดพูดอย่างเคย

แต่พวกเราที่เป็นนักข่าวก็ยังไมยอมให้ท่านหยุดพูด เพราะเราก็มีวิธีในการเสนอข่าวความคิดเห็นของท่านต่อประชาชนอยู่ต่อมา ซึ่งทางรัฐบาลก็ไม่สามารถเอาเรื่องจากท่านได้

ผู้เขียนติดตามนักข่าวรุ่นพี่ไปทำข่าว ดร. ป่วย อังภากรณ์ นานพอๆ จนกระทั่งได้รับมอบหมายให้ไป "บินเดี่ยว" ทำข่าวด้านอื่นได้แล้ว การติดตามข่าวคราวทางบ้านท่านก็ลดน้อยลงไป เพราะมัวไปยุ่งอยู่กับข่าวในค้ำที่ ได้รับมอบหน้าที่ให้รับผิดชอบ

ถึงแม้ว่าที่ทำข่าว ได้พบผู้คนมากมาย ทั้งนักการเมือง ทั้งพ่อค้า ข้าราชการต่าง ๆ ยิ่งทำให้เห็นว่า หากคนอย่าง ดร. ป่วย อิงภากรณ์ ยากเหลือเกิน

อย่างเช่นนักการเมืองที่มีอยู่นั้น ส่วนใหญ่ก็ล้วนแต่ต้องการจะมีอำนาจ มีตำแหน่ง เพื่อที่จะกอบโกยผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง บริวารคนใกล้ชิด แม้กระทั่งหาทางให้ “แม่ยาย” ได้เงินทำบุญเป็นร้อย ๆ ล้าน

ส่วนพวกที่เป็นข้าราชการประจำ ก็พยายามหาทางที่จะสร้าง ความร่ำรวยให้แก่ตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ แม้กระทั่งเรียก “ค่าน้ำร้อนน้ำชา” จากคนที่มาติดต่อขอความช่วยเหลือ

ข้าราชการตำรวจบางคนมีการรีดไถ แม้จะเป็นเพียงค่าบุหรี่ยาสูบ ค่าข้าวแกง ก็ยังเอา

พ่อค้าก็พยายามทุกวิถีทาง ที่จะกอบโกยกำไรให้มากที่สุด พยายามที่จะเสียภาษีให้แก่แผ่นดินน้อยที่สุดหรือไม่เสียเลย

นายทหารบางคน แทนที่จะทำหน้าที่ป้องกันประเทศชาติ อย่างเดียว กลับเข้าไปมีบทบาทเป็นนักธุรกิจ จนเรียกติดปากว่า “นายทหารพาณิชย์” ซึ่งอาศัยอิทธิพลทั้งสว่างและมีด แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองอย่างไม่กระดากอาย

คนอย่าง ดร. ป่วย อิงภากรณ์ จะไปหาที่ไหน เป็นผู้ที่มีหน้าที่สูง แต่ไม่ได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนเองเพื่อผลประโยชน์แก่ตนและบริวาร

ตอนที่ ดร. ป่วย อังภากรณ์ มาเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์นั้น ท่านเป็นนักวิชาการ เป็นครูอาจารย์ที่แท้จริง
เมื่อ ดร. ป่วย อังภากรณ์ ถูกขอร้องให้เดินทางออกนอก
ประเทศนั้น สร้างความประหลาดใจให้แก่ผู้เขียนเป็นอย่างยิ่ง

ทำไมอำนาจมืดถึงอยู่เหนือคุณธรรม

ข่าวคราวของดร. ป่วย อังภากรณ์ ในขณะที่อยู่ในอังกฤษ
ก็มีมาถึงเมืองไทยเป็นครั้งคราว และผู้เขียนก็ได้ติดตามและนึกร
ภาวนาขอให้ท่านกลับมาเมืองไทย

เมื่อมีข่าวว่า ดร. ป่วย อังภากรณ์ เดินทางกลับมาเมืองไทย
ก็รู้สึกดีใจที่คนดีได้เดินทางมายังบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง แต่
ก็ใจหายเมื่อได้ทราบว่าท่านจะอยู่เมืองไทยเพียงไม่กี่วันเพียงเดือน
เดียวเท่านั้น

น่าเสียดายที่ “คนดี” จะต้องเดินทางออกจากบ้านเกิดเมือง
นอนของตนเอง นึกถามอยู่ในใจว่าทำไมคนที่โกงชาติบ้านเมือง
เป็นเผด็จการ ทำความชั่วร้ายต่างๆ จนถูกขับไล่ออกจากประเทศ-
ไทยด้วยพลังประชาชน ถึงกลับมาลอยหน้าลอยตาอยู่ได้ในสังคม
ทำไมมันถึงกลับกันเช่นนั้น

แต่เมื่อคิดอีกที คนเลวเหล่านั้นที่สามารถเดินทางกลับบ้าน
เมืองได้ และใช้ชีวิตอยู่อย่างสุขสบายนั้น ก็เป็นเพราะพวกเขาเป็น
พวกเดียวกันกับคนที่มอำนาจมืดและสว่างปกครองประเทศ

ที่น่าเรื่องดร. ป่วย อังภากรณ์ มากล่าวถึงในวันนี้ ก็ด้วย
ศรัทธาที่ว่า ถ้าหากดร. ป่วย อังภากรณ์ยังอยู่ในเมืองไทย ได้ใช้

ความคิดความอ่านที่ทันสมัยอยู่เสมอ แม้ร่างกายจะร่วงโรยไปตามวัย ก็คงจะช่วยทำให้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยเราดีกว่าที่เป็นอยู่นี้ คงจะไม่มีปัญหายุ่งยาก

เพราะอย่างน้อย ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ก็เป็นตัวอย่างของคนดีที่เคยมีอำนาจมีหน้าที่สูงส่ง พอที่จะโยกผลประโยชน์ให้แก่ตนเองได้ แต่ท่านไม่ทำ ไม่เหมือนใครหลาย ๆ คน

ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นตัวอย่างของคนดี เป็นคนที่สมถะ อันนัยนี้มันได้ เพราะบ้านที่ท่านมาพักอยู่ในขณะนี้ เป็นบ้านหลังเก่าที่ผู้เขียนเคยเข้าไปเมื่อ ๒๕ ปีมาแล้ว จะมีเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็เฉพาะรั้วบ้านที่ตอนนั้นก่อเป็นกำแพง

ผู้เขียนเข้าใจเอาว่า ที่บ้าน ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ต้องก่อกำแพงสูงนี้ คงจะไม่ใช้ความต้องการของท่าน แต่เป็นเพราะยุคสมัยนี้โจรผู้ร้ายมันชุกชุม จำเป็นที่ต้องสร้างสิ่งป้องกันตนให้พ้นจากภัยโจรได้ เพราะจะไปหวังพึ่งคนของรัฐบาลในด้านสวัสดิภาพของทรัพย์สินนั้น “ยากมาก”

มีทางใดบ้างที่จะทำให้ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ไม่ต้องเดินทางออกจากเมืองไทยอีก อย่างน้อยก็เพื่อให้ท่านได้เป็น “ตัวอย่างของคนดี”

“ ตะวัน ”

บทเรียนจากชีวิตและงานของ ป๋วย อึ๊งภากรณ์

ข่าวการกลับมาเยือนเมืองไทยของป๋วย อึ๊งภากรณ์ อาจเป็น
ข่าวเด็กในท่ามกลางข่าวใหญ่เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างชวลิต
ยังไญยทร และคึกฤทธิ์ ปราโมช รวมทั้งคนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่
ถ้าจะวัดความยิ่งใหญ่ของคนด้วยคุณธรรมกันแล้ว ป๋วย คือคนที่
ยิ่งใหญ่ที่แท้จริง ในหมู่ของคนชั้นนำที่มีชื่อเสียงเป็นที่กล่าวขวัญ
ถึงอยู่ในเวลานี้

ป๋วยไม่ได้เป็นข่าวใหญ่อีกต่อไป เพราะวันนี้ เขาเป็นเพียง
ข้าราชการบำนาญที่มีปัญหาทางก้นสุขภาพ ทำให้เขาไม่สามารถ
พูดได้ และเพราะเขาอยากใช้ชีวิตบั้นปลายอย่างสงบ

แต่เมื่อ ๑๖ ปีที่แล้ว เมื่อจอมพลถนอมทำรัฐประหารยุบสภา และเลิกใช้รัฐธรรมนูญ เขาได้เขียนจดหมายโดยใช้ชื่อรหัสครั้งที่ เป็นเสรีไทย เรียกร้องให้จอมพลถนอมคืนรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาให้กับประชาชน ในขณะที่ผู้มีส่วนอำนาจหรือมีชื่อเสียงหลายคนในปัจจุบันสยบให้กับถนอมหรือหนึ่งเฉยอยู่

จดหมายของเขาฉบับนั้นก็ไม่ได้เป็นข่าวใหญ่โต เพราะหนังสือพิมพ์ยังถูกควบคุม หรือต้องควบคุมตัวเองเพราะเกรงภัยเผด็จการอยู่ แต่มันก็ได้แพร่หลายและส่งผลสะท้อนไม่น้อย ชื่อของป๋วยไต้กลายเป็นขวัญ เป็นกำลังใจให้กับปัญญาชนที่มีอุดมคติที่อยากเห็นบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองและเป็นประชาธิปไตย

ไม่ใช่เป็นเพียงเพราะว่าเขากล้าคัดค้านเผด็จการ แต่ยังเป็นเพราะว่าเขาได้พิสูจน์ตัวเองมาตลอดว่า เขาเป็นคนที่อุทิศตัวทำงานเพื่อประเทศชาติ โดยไม่แสวงหาความมั่งคั่งใส่ตัว เหมือนอย่างนักการเมืองและข้าราชการชั้นสูงส่วนใหญ่

หลังจากที่นักศึกษาประชาชน ช่วยกันเรียกร้องประชาธิปไตยแบบรัฐสภาได้เป็นผลสำเร็จในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ชื่อของป๋วยไต้เป็นข่าวบ่อยครั้ง เพราะขณะที่ปัญญาชนจำนวนมากเห็นว่าไม่มีใครเหมาะที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีมากไปกว่าเขาคณที่อิจฉาหรือกล่าวได้ว่าถ้าป๋วยขึ้นเป็นนายกฯ แล้วพวกตนจะโกงกิน

เอารัดเอาเปรียบประชาชนไม่ได้สะดวกก็มียู่มาก และคนพวกนี้
ก็มีอิทธิพลอยู่ด้วย

ดังนั้น ป่วยจึงตกเป็นเหยื่อของการใส่ร้ายป้ายสีมากที่สุดในช่วง
เวลานี้ ทั้ง ๆ ที่เขาไม่ได้มีความคิดอยากเป็นนายกรัฐมนตรีเลย
ก็ตาม

ป่วยเลือกที่จะรับตำแหน่งเล็ก ๆ เช่น อธิการบดีมหา
วิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพราะเขาเห็นว่า เขาสามารถทำประโยชน์
ด้านการพัฒนาการศึกษาได้มากกว่าที่จะรับตำแหน่งทางการเมือง
ใดๆ ที่เขาเห็นว่าจะต้องมีการประนีประนอมสูง และทำให้ทำอะไร
ไม่ได้มาก แต่แม้กระนั้นเขาก็ยังถูกโจมตียิ่งกว่านักการเมืองฝ่าย
ค้านคนใดๆ เพราะคนเลว คนโกง มักทนคนดีและซื่อไม่ได้
โดยเฉพาะคนดี คนซื่อ คนมีความสามารถ เป็นที่ยอมรับของ
ประชาชนจำนวนมากอย่างป่วย

ป่วยถูกโจมตีว่าเป็นฝ่ายซ้าย เป็นคอมมิวนิสต์ ทั้ง ๆ ที่เขา
เป็นนักเศรษฐศาสตร์สำนักเสรีนิยม ที่ยึดมั่นในหลักการแข่งขัน
เสรีของธุรกิจเอกชนอย่างยิ่ง และเป็นคนสำคัญในการวางแผน
และทำให้ประเทศไทยได้มีการพัฒนาแบบทุนนิยมได้อย่างมีเสถียร
ภาพมากกว่าใคร ๆ

เขาถูกโจมตีว่าเป็นผู้ปลุกปั่นยุยงให้นักศึกษาหัวรุนแรง
เอียงซ้าย ทั้งที่ความจริงแล้ว เขาเป็นเพียงนักเสรีนิยม นักมนุษย-

ธรรมผู้นิยมแนวทางการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป และมี
ปัญหาขัดแย้งกับนักศึกษาส่วนที่หัวรุนแรงในสมัยนั้นอยู่ไม่น้อย
ทีเดียว

ป่วย เป็นบุคคลอันตรายในสายตาของพวกอนุรักษนิยม
คงไม่ใช่เพราะเขาเป็นคนหัวรุนแรงเอียงซ้ายที่แท้จริง หากเป็น
เพราะว่า เขาเป็นคนดีเกินไป เป็นคนซื่อ คนตรง เก่ง และฉลาด
จนเกินไป เขาจึงต้องถูกทำลายภาพพจน์ และอาวุธที่ทำลายภาพ-
พจน์คนได้ดีที่สุดในสังคมไทย ซึ่งประชาชนยังไม่ได้รับข่าวสารที่
ถูกต้องว่าคอมมิวนิสต์เป็นอย่างไร สังคมนิยมเป็นอย่างไร ก็คือ
การป้ายสีแดงว่าคนนั้นเป็นคอมมิวนิสต์

เป็นเรื่องน่าเศร้าที่แม้แต่คนอย่างป่วย ซึ่งเป็นข้าราชการ
ชั้นสูงที่ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศมาช้านาน มีชื่อเสียงทั้งด้าน
ความสามารถ ความซื่อสัตย์ ความรักชาติ รักแผ่นดิน ก็ยังถูก
ให้ร้ายป้ายสีจนเกือบจะเอาชีวิตไม่รอด ในช่วงการปลุกระดมและ
การรัฐประหารของฝ่ายขวาในเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ป่วย
ต้องลี้ภัยอยู่ในอังกฤษ ต้องเจ็บปวดกับการที่ถูกศิษย์ลูกหาและ
เยาวชนถูกเช่นฆ่า ถูกขบไล่เข้าป่า ประชาชนขาดเสรีภาพและ
ประชาธิปไตย จนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เขาคิดมาก เครียดมากและ
เจ็บป่วย พุกไม่ได้มาจนถึงปัจจุบัน

ชีวิตและงานของป่วยเป็นเรื่องน่าทึ่งและน่าศึกษา จาก

ครอบครัวค่อนข้างจน ที่ต้องออกมาทำงานเป็นครูเพื่อช่วยเหลือ
 ทางบ้าน ตั้งแต่เรียนจบมัธยมฯ จนเรียนจบธรรมศาสตร์ ได้ทุน
 ไปเรียนต่อที่อังกฤษ เป็นเสรีไทยที่แอบกระโดดร่มลงมาปฏิบัติ
 ภารกิจกู้ชาติ จนถึงเข้ารับราชการในฐานะนักเศรษฐศาสตร์ ที่มี
 ส่วนแก้ไขปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยสมัยหลังสงครามและ
 สมัยของสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยที่ยังคงรักษาความซื่อสัตย์ตรงไปตรง
 มาของตนไว้ได้ ทั้งๆ ที่รัฐบาลตั้งแต่สมัยจอมพล ป. เรื่อยมา ล้วน
 เป็นรัฐบาลที่ฉ้อราษฎร์บังหลวงและเผด็จการเอาเปรียบประชาชน
 ๕๕

เหตุผลส่วนหนึ่งที่ป่วยอยู่ได้นานก็คือ เพราะเขาเป็นคน
 มีความสามารถและซื่อสัตย์ตรงไปตรงมา ไม่ทะเยอทะยาน และไม่
 ได้มีหัวรุนแรงทางการเมือง พวกนักการเมืองแม้จะไม่ชอบเขา
 แต่ก็รู้สึกว่าเป็นต้องพึ่งพาคนๆ นี้ โดยเฉพาะในเรื่องการคลัง
 การเงินที่จำเป็นต้องมีคนที่มีความสามารถและซื่อสัตย์อยู่แล้ว ส่วน
 ด้านของป่วยเองการที่เขาทนอยู่ได้ เพราะก่อนหน้าปี ๒๕๑๔-
 ๒๕๑๕ เขาค่อนข้างสนใจปัญหาการเมืองน้อย เป็นคนที่คิดแบบ
 นักวิชาการบริสุทธิ์ คิดว่าตัวเองทำตามหน้าที่ให้ดีที่สุด ก็จะเป็น
 ประโยชน์แก่ส่วนรวมเอง ขออย่าให้นักการเมืองมายุ่งเกี่ยวกับงาน
 ในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบจนเสียหลักการก็พอแล้ว

แต่ในที่สุดป่วยก็ตระหนักว่า งานพัฒนาเศรษฐกิจที่ตนและเพื่อนตลอดจนผู้ร่วมงานอื่นๆ ได้ทุ่มเททำกันมานั้น จริงๆ แล้วไม่ได้ตกไปถึงมือประชาชนส่วนใหญ่แต่อย่างใด เขาจึงได้วิพากษ์วิจารณ์และเรียกร้องให้มีการกระจายการพัฒนาไปสู่ประชาชนมากขึ้น ทั้งเขาก็เห็นมากขึ้นว่าปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโครงสร้างการเมืองก๊วย ระยะหลังจากปี ๒๕๑๔-๒๕๑๕ เป็นต้นมา ป่วยจึงเรียกร้องการปฏิรูปอย่างจริงจังมากขึ้น โดยเฉพาะในทำนเศรษฐกิจเท่านั้น หากยังรวมทั้งด้านการเมือง การศึกษาด้วย

แต่แม้กระนั้นก็ได้ไม่ได้แปลว่าป่วยเอียงซ้ายมากขึ้น ป่วยในฐานะของนักเศรษฐศาสตร์ที่ได้รับการฝึกอบรมมาจากสำนักเสรีนิยม และทำงานในราชการไทยมานานพอที่จะเห็นความไม่เอาไหนของระบบราชการและรัฐวิสาหกิจ ไม่เคยเชื่อเลยว่าระบบสังคมนิยมจะทำงานได้ผลดีกว่าระบบธุรกิจเอกชน ป่วยเป็นเพียงนักประชาธิปไตย และนักมนุษยนิยม เขาเพียงแต่ต้องการให้รัฐเข้าไปช่วยเหลือคนจน ให้มีโอกาสดูแลช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้นเท่านั้น เขาได้เสนอแนวทางสันติประชาธรรม ซึ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่เป็นประชาธิปไตยและเป็นธรรมอย่างสันติวิธี

แต่เป็นที่น่าเสียดาย ที่ในช่วงที่ป่วยน่าจะทำอะไรได้มากที่สุด ในช่วงปี ๒๕๑๖-๒๕๑๙ นั้น คนรับฟังเขาน้อยเกินไป

พวกฝ่ายซ้ายก็มองเขาเป็นข้าราชการอาวุโสที่พยายามจะปฏิรูปภายในระบบ ซึ่งไม่มีทางเป็นจริงได้

พวกฝ่ายขวาก็มองว่า เขาเป็นคอมมิวนิสต์หรือเป็นพวกสนับสนุนคนจนให้กระต้างกระตืออง

และในที่สุดพวกฝ่ายขวาก็ทำลายโอกาสที่คนอย่างป่วยจะสร้างสรรค์ประเทศไทย ให้เป็นประชาธิปไตยและเป็นธรรมมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

วันนี้ป่วยอาจเป็นเพียงสิ่งชำรุดทางประวัติศาสตร์ เป็นปุชฌีย์บุคคล เป็นตำนานที่คนจะเล่าขานสู่กันฟัง แต่ชีวิต งาน และความคิดของเขายังอาจส่งผลสะท้อนทางประวัติศาสตร์ได้อยู่ ถ้าคนรุ่นหลังจะศึกษาบทเรียนจากเขาอย่างวิพากษ์วิจารณ์ และพยายามที่จะสานต่ออุดมคติและแนวคิดของเขาอย่างจริงจัง มากกว่าเพียงยกย่องตัวบุคคล หรือเก็บเขาไว้ในความทรงจำถึงอดีต ที่ครั้งหนึ่งเคยมีคนอย่างนี้อยู่ในสังคมไทย

แม้ว่าป่วยจะมีชื่อเสียงมากที่สุด ในฐานะของข้าราชการที่สามารถและซื่อสัตย์สุจริต แต่คุณูปการที่เขาให้แก่สังคมไทยมากที่สุด ไม่ได้อยู่ที่ประเด็นนั้น

ประเด็นที่สำคัญก็คือ เขาได้ก้าวข้ามพ้นการคิดแบบข้าราชการ และนักวิชาการบริสุทธ์ ไปคิดแบบประชาชนสามัญ ที่ต้องการเห็นสังคมโดยส่วนรวมพัฒนาไปสู่สังคมที่ดีงาม เป็น

ประชาธิปไตย เป็นธรรม ใจกว้างและอดกลั้นพอที่จะแก้ปัญหาค
ความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

และเขาก็ได้พยายามทำทุกอย่างเพื่อหาทางบรรลุสังคมเช่น
นั้น แม้ว่าจะโดนให้ร้ายป้ายสีคำทอ กุ๊กกามสักเพียงไรก็ตาม

วิทยากร เชียงกุล

สำหรับธนาคารชาตินั้น บรรยากาศแห่งการเดินทาง
มาเยี่ยมเยือนของ ดร. ป๋วย ฯ ได้รับเคารพด้วยทอศเป็นข้อเขียน
โดยคุณวนิดา วิรยศิริ พนักงานผู้หนึ่ง ซึ่งยอมช่วยให้
ผู้อ่านที่มีใต้อยู่ร่วมในเหตุการณ์ มีโอกาสได้เห็นภาพ และ
ความรู้สึกของบรรดาพนักงานทั้งปวงที่รอคอยการมาถึง ไม่
ว่าจะเป็นพนักงานที่เคยรู้จักหรือทำงานกับท่านมาก่อน และ
มิใช่ออย่างชัดเจน และข้อเขียนจากการถ่ายทอดดังกล่าว ใน
ชื่อ “เมื่ออาจารย์ป๋วย ฯ กลับมาเยือนแบงก์ชาติ” ซึ่งนำลง
ใน *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์* ฉบับวันที่ ๑๒-๑๘ เมษายน
๒๕๓๐ ก็จะทำหน้าที่เสมือนเป็นการปิดฉากของข้อเขียนใน
หนังสือเล่มนี้ด้วย

เมื่ออาจารย์ป่วยกลับมาเยือนแบงก์ชาติ

เที่ยงวันนั้น บริเวณหน้าธนาคารแห่งประเทศไทยดูเงียบเหงาผิดปกติ พนักงานที่เคยพรุกกันออกหาอาหารรับประทานตอนกลางวันแทบจะไม่มีปรากฏ แต่ถ้าจะมีใครมองจากประตูทางรถเข้าออกและพุ่งสายตาตรงไปที่ทางขึ้นอาคารสำนักงานใหญ่ คำตอบทั้งหมดจะไปรวมกันอยู่ที่นั่น

ณ ที่นั้น พนักงานของธนาคารจำนวนไม่ต่ำกว่า ๒ พันคน ได้มาตั้งแถวรอรับเรียงรายแน่นขนัด ไปจนถึงห้องโถงของธนาคาร จะมีที่ว่างก็เฉพาะช่องทางเดินที่จะให้ผู้มาเยือนเดินผ่านได้เท่านั้นเอง ทุกคนใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส จะมีเสียงพูดกันบ้างก็แต่เพียงเบาๆ สายตาทุกคู่จ้องไปที่ประตูทางรถเข้าออกด้วยใจจดจ่อ อยากจะให้เวลาที่รอคอยมาถึงให้เร็วที่สุด

เวลา ๑๒ ๑๐ น. รถแก๊งคันหนึ่งแล่นเข้ามาอย่างช้า ๆ ที่ประตูทางเข้า รถคันดังกล่าวได้หยุดนิ่งชั่วขณะเพราะมีพนักงานธนาคารกลุ่มหนึ่งไปคอยดักรออยู่ก่อนแล้ว สักครูจึงค่อย ๆ เคลื่อนมาถึงบันไดทางขึ้นตัวอาคาร พนักงานที่รอคอยกันอยู่อย่างสงบเสียงเริ่มมีเสียงฮือฮาด้วยความยินดี ช่างภาพที่มาเฝ้าสังเกตการณ์จากหนังสือพิมพ์หลายฉบับเริ่มขยับกล้อง ทุกคนพยายามหาช่องทางที่จะเข้าถึงตัวผู้มาเยือนให้มากที่สุด

ดร.ป่วย อิงภากรณ์ หรือ อาจารย์ป่วย ที่หลายคนเรียกกันติดปาก ก้าวลงมาจากรถยนต์อย่างช้า ๆ ด้วยท่าทางแจ่มใสในชุดเสื้อลายสก๊อตและกางเกงออกสีเทา นายกำจร สติรกุล ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ได้รับเข้าไปช่วยประคองธนาคารได้มอบช่อดอกไม้เป็นการต้อนรับ เมื่ออาจารย์ป่วยเริ่มก้าวเดินเข้าสู่ตัวตึก เสียงปรบมือต้อนรับจากพนักงานได้ดังขึ้นอย่างกึกก้องไม่ขาดระยะ อาจารย์ป่วยได้จับมือทักทายกับพนักงานตลอดทางที่ผ่าน พร้อมกับรับช่อดอกไม้ พวงมาลัย กระเช้าดอกไม้ และผลไม้สดจากพนักงานที่นำมามอบให้เป็นจำนวนมาก พนักงานหลายคนนำตาลอดด้วยความปลื้มปิติและตื่นตันใจ

ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ได้นำอาจารย์ป่วยเข้าสู่ห้องรับรองของธนาคารบนชั้น ๔ ซึ่งมีผู้บริหารชั้นสูงของธนาคาร พร้อมทั้งผู้ที่เคยคุ้นเคยสนิทสนมกับอาจารย์ป่วยคอยต้อนรับ

รับอยู่ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยได้กล่าวแนะนำอย่างเป็นทางการแก่ อากิ นายบุญมา วงศ์สุวรรณ อธิบดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายประสงค์ สุขุม อธิบดีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม ดร. เสนาะ อุณาภูล เลขานุการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นายจำลอง ไ้ตะทอง ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ม.ร.ว. จันทร์แรม ศิริโชคจันทร์ทัต ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน และ ดร. อรัญ ธรรมโน ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลังรวมทั้งผู้บริหารของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะเข้าไปกราบอาจารย์ป่วยที่ตึก อาจารย์ป่วยจะยกมือซ้ายขึ้นแสดงการรับรู้ เนื่องจากมือขวาท่านใช้การไม่ได้ ในช่วงนี้เอง ดร. ศุภชัย พานิชภักดิ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งเคยเป็นนักเรียนทุนของธนาคารด้วยผู้หนึ่ง ได้เดินทางมาถึง อาจารย์ป่วยได้ลุกขึ้นยืนทักทายด้วยความดีใจ

บรรยากาศในห้องรับรองเต็มไปด้วยความสดชื่น มีเสียงหัวเราะแทรกตลอดเวลา ทุกคนจะคุยและบอกกล่าวแต่เฉพาะสิ่งที่ไม่ต้องการคำตอบ เพราะอาจารย์ป่วยไม่สามารถได้ตอบเป็นคำพูดได้ ตัวอาจารย์เองก็ดูมีความสุขมาก เพราะหลายครั้งที่อาจารย์หัวเราะอย่างชอบอกชอบใจพร้อมกับยกมือโบกไปมา และเครื่องดื่มที่อาจารย์ป่วยโปรดปรานก็คงเป็นเบียร์เย็น ๆ เช่นเคย

งานเลี้ยงอาหารกลางวันได้สิ้นสุดลงเมื่อเวลาประมาณ

๑๔.๐๐ น. อาจารย์ป่วยได้แวะไปเยี่ยมชมห้องทำงานของผู้ว่าการ
 ราชการแห่งประเทศไทยและรองผู้ว่าการ แล้วลงลิฟท์มาที่ประตู
 หลัง แต่กระนั้นก็ดีอาจารย์ป่วยก็ยังไม่วายที่จะถูกรุมล้อมจาก
 พนักงานเป็นจำนวนร้อยอีกเช่นเคย พนักงานเหล่านี้พยายามสืบ
 เสาะคว้าอาจารย์ป่วยจะทานข้าวเสร็จเมื่อไร จะได้คอยส่งกลับอีก
 ครั้ง พนักงานคนอื่นๆ ก็คงจะอยากลงมาส่งด้วยอีกเหมือนกัน แต่
 คิดด้วยหน้าที่การงานที่รีบเร่งก็เลยไม่มีโอกาส

รถยนต์คันเดิมได้แล่นเข้ามารับอาจารย์ป่วยไปที่ตึกวังบาง
 ชุนพรหม ซึ่งเป็นอาคารที่ทำการเก่า พนักงานที่คอยส่งอยู่ก็วิ่ง
 ตามไปที่ตึกเก่าเช่นกัน แต่ต้องหยุดอยู่แค่เชิงบันได เพราะ
 เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยกันไว้ อาจารย์ป่วยได้ก้าวขึ้นบันได
 ที่ทอดยาวไปสู่ห้องทำงานชั้นบนได้อย่างเรียบร้อย โดยมีคนคอย
 ประคองบ้าง เมื่อได้ดูห้องทำงานเก่าจนเป็นที่พอใจแล้ว ก็กลับลง
 มาทางบันไดคานหน้า พนักงานก็เฮโลไปรุมล้อมอาจารย์อีก เพราะ
 คิดว่าอาจารย์คงจะต้องอำลากลับแน่แล้ว รู้สึกว่าความตื่นเต้นใจ
 และความฮาลัยฮาวรณ์ของแต่ละคนจะมีมากยิ่งขึ้นกว่าตอนที่ได้พบ
 ครั้งแรกเสียอีก เพราะไม่รู้ว่าจะมีโอกาสได้พบอาจารย์อีกหรือไม่

ภาพที่ประทับใจมากที่สุดของผู้ที่ได้พบเห็นในวันนั้นก็คง
 จะเป็นตอนที่อาจารย์ป่วยโบกมืออำลาขณะที่รถกำลังจะเคลื่อน
 ออกจากประตูไป แต่พนักงานจำนวนมากได้ไปเกาะรถของอาจารย์

ไว้ - จนอาจารย์ต้องไขกระดูกและยื่นมือออกมาให้พนักงานจับ พนักงานหญิงหลายคนถึงกับร้องไห้ น้ำตาไหลพราก ความรู้สึกคล้ายกับว่าจะสูญเสียสิ่งที่ตนเคารพรักและเทิดทูนไปอีกครั้ง

พนักงานแบงก์ชาติหลายคนที่เคยร่วมงานกับอาจารย์ป่วย เมื่อครั้งที่เป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย พวกเขาเหล่านั้นจะมีความประทับใจเป็นพิเศษต่อการมาเยือนของอาจารย์ป่วย บางคนกล่าวว่า “รู้สึกเหมือนพ่อที่จากไปเป็นเวลาแสนนาน และกลับมาเยี่ยมลูกๆ ทำให้ดีใจจนอยากร้องไห้ อาจารย์ป่วยก็คงจะประทับใจต่อภาพที่ได้พบ เพียงแต่ว่าไม่สามารถพุกออกมาเป็นคำพูดได้เท่านั้น และอาจารย์คงจะซาบซึ้งยิ่งขึ้นอีก ถ้าได้อ่านถ้อยคำและบทกลอนที่พนักงานหลายคนบรรจงแต่งและเขียนออกมาจากหัวใจ เพื่อแนบกับช็อคโกแลตให้อาจารย์

มีพนักงานรุ่นใหม่ที่ไม่เคยเป็นทั้งลูกศิษย์และผู้ใต้บังคับบัญชาของอาจารย์ป่วยมาก่อน อาจจะสงสัยว่าทำไมหนอบุคคลผู้หนึ่งจึงเป็นที่ยอมรับและรักใคร่ของคนที่คุณเคยใกล้ชิดหรือร่วมงานด้วย อย่างฝังจิตฝังใจเหลือเกิน โดยเฉพาะพนักงานแบงก์ชาติไม่ค่อยจะยอมรับและให้ความศรัทธาแก่ผู้หนึ่งผู้ใดได้ง่ายนัก คงจะไม่แปลกใจเลยหากเขาจะทราบว่าคุณคล้ายอาจารย์ป่วยนั้น ควรจะจัดว่าเป็นบุชฌิณบุคคลด้วยซ้ำ ไม่ว่าจะเป็นการยอมรับความรู้ความสามารถและภูมิปัญญาอันเฉียบแหลม การยึดมั่นใน

หลักการและแนวทางที่ถูกต้อง โดยไม่หวังเกรงต่ออำนาจและ
อิทธิพลใด การให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ความซื่อสัตย์สุจริต
ความมีคุณธรรมและเมตตาธรรมที่เปี่ยมพร้อมก็สามารถก่อให้เกิด
ศรัทธาแก่คนที่ได้รู้จักได้อย่างไม่รู้ลืม

อาจารย์ป่วยทำให้พวกเราชาวแบงก์ชาติประจักษ์แก่ใจว่า
คุณความดีนั้นเป็นสิ่งที่มีความค่าสูงสุดของความเป็นมนุษย์ หาก
อำนาจหรือสิ่งอื่นใดที่ไม่มีวันจาง พวกเราจะระลึกถึงและประพฤติ
ปฏิบัติตามแนวทางที่ค้ำจุนของอาจารย์ และรอคอยว่าเมื่อใดอาจารย์
จะหวนกลับมาเยี่ยมเยือนชาวธนาคารแห่งประเทศไทยอีกครั้ง.

ภาพที่ไม่ต้องการคำบรรยาย

ถ่ายทำเมื่อ

วันศุกร์ที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๐

เอาเป็นว่าต้องเขียนละ ถึงจะเป็นเรื่องเก่า
เอามาเล่าใหม่ก็ต้องยอม ในเมื่อมีเหตุผลหรือข้อมูล
ใหม่ที่ให้แก่ตัวเองคือ การเขียนหรือการกล่าวถึงเรื่อง-
ราวเกี่ยวกับบุคคล ผู้ซึ่งตลอดชีวิตได้บำเพ็ญตนอยู่บน
เส้นทางแห่งความดี ความงาม และสิ่งซึ่งได้บำเพ็ญนั้น
ก็ส่งผลไปสู่ประโยชน์สุขของสังคมอันเป็นส่วนรวม
จนมีผู้เกิดทุนยกย่องให้เป็น “ปูชนียบุคคล” เช่นที่
ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ได้บำเพ็ญมาแล้ว หาได้เป็นแบบ
อย่างของความประพฤติอันควรถือว่าเป็นสิ่งล้ำค่าไม่
หากเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของผู้คนทุกยุคทุกสมัย

อย่างน้อยแบบฉบับแห่งความประพฤติเยี่ยงนี้
ก็อาจมีส่วนไม่มากนักน้อยที่จะช่วยจูงใจให้คนบางคน
โดยเฉพาะผู้ที่กำลังเรื่องอำนาจวาสนาอยู่ในขณะนี้
และใครจะได้รับการนิยยกย่องว่าเป็น “ปูชนียบุคคล”
อาจเล็งเห็นแนวทางที่จะนำไปสู่ความเป็น “ปูชนีย-
บุคคล” บ้าง

ถ้าจะบังเกิดมรรคผลอย่างที่มีมคาคิดนั้น
บางที...บางทีบ้านนี้เมืองนี้อาจจะมีความสงบสุขร่มเย็น
น่าอยู่และน่าภูมิใจยิ่งกว่าที่เคยเป็นมาแล้วและที่กำลัง
เป็นอยู่ในทุกวันนี้ก็ได้.

